

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

František Černý

**Náhrada nákladů řízení
v nalézacím a exekučním řízení**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Tomáš Pohl

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 16. 6. 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 175 675 znaků včetně mezer.

František Černý

V Praze dne 16. 6. 2019

Poděkování:

Rád bych tímto poděkoval svému vedoucímu diplomové práce JUDr. Tomáši Pohlovi za odborné konzultace a trpělivý přístup, se kterým mi poskytl pomoc při zpracování této práce. Dále bych chtěl poděkovat JUDr. Ditě Frintové, Ph.D., jejíž rady a připomínky pro mne byly též velice užitečné.

Obsah

ÚVOD.....	6
1. OBECNĚ K PROBLEMATICE NÁKLADŮ ŘÍZENÍ	8
1.1. Základní charakteristika a pojmy	8
1.2. Jednotlivé druhy nákladů řízení.....	11
1.2.1. Hotové výdaje a ušlý výdělek	11
1.2.2. Soudní poplatky	16
1.2.3. Náklady důkazů a tlumočné.....	19
1.2.4. Odměna za zastupování	20
1.2.5. Náhrada za daň z přidané hodnoty.....	25
1.2.6. Odměna mediátora.....	26
2. NÁHRADA NÁKLADŮ NALÉZACÍHO ŘÍZENÍ	27
2.1. Rozhodování o náhradě nákladů řízení podle občanského soudního řádu.....	27
2.1.1. Zásada úspěchu ve věci.....	28
2.1.2. Právo neúspěšného žalovaného na náhradu nákladů řízení	31
2.1.3. Zásada zavinění.....	33
2.1.4. Náhrada nákladů řízení v případě smíru a nemeritorních rozhodnutí	35
2.1.5. Účelnost vynaložených nákladů	39
2.1.6. Předžalobní výzva.....	42
2.1.7. Stát jako subjekt oprávněný i povinný z náhrady nákladů řízení	44
2.1.8. Moderační právo soudu	46
2.1.9. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení	47
2.2. Rozhodování o náhradě nákladů řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních.....	50
2.3. Náhrada nákladů řízení a opravné prostředky	53

2.3.1. Odvolání.....	53
2.3.2. Mimořádné opravné prostředky.....	55
3. NÁHRADA NÁKLADŮ VYKONÁVACÍHO ŘÍZENÍ	56
3.1. Náhrada nákladů výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu	57
3.1.1. Speciální právní úprava obsažená v zákoně o zvláštních řízeních soudních.....	61
3.2. Náhrada nákladů exekučního řízení podle exekučního řádu	61
3.2.1. Druhy nákladů exekučního řízení	62
3.2.1.1. Odměna exekutora	62
3.2.1.2. Ostatní náklady exekuce	65
3.2.1.3. Náklady účastníků exekučního řízení	67
3.2.2. Rozhodování o náhradě nákladů exekučního řízení	68
3.2.2.1. Náhrada nákladů v případě zastavení exekuce	70
ZÁVĚR	75
SEZNAM ZKRATEK	78
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	79
ABSTRAKT	87
KLÍČOVÁ SLOVA.....	87
ABSTRACT.....	88
KEY WORDS.....	89

Úvod

Problematika náhrady nákladů civilního soudního řízení je podle některých názorů marginální či podružná a neměla by soudy při rozhodování příliš zatěžovat. S takovýmto přístupem se však nemohu ztotožnit. Díky své odborné praxi vím, že otázka náhrady nákladů je pro účastníky řízení velice podstatná, a to již v předsoudní fázi, kdy řada z nich zvažuje, zda se na soud obrátí, či ne. V průběhu řízení pak výše nákladů neustále narůstá a není výjimkou, že v konečném důsledku převyšuje samotnou žalovanou pohledávku. Proto zcela souhlasím se závěry vyslovenými mnohokrát Ústavním soudem, podle kterých musí být rozhodnutí o náhradě nákladů zřejmým a logickým ukončením celého soudního řízení, jelikož se jedná o jeho integrální součást.

Téma náhrady nákladů řízení bývalo poměrně dlouhou dobu opomíjeno. Do popředí zájmu odborné i laické veřejnosti se začalo dostávat zejména v souvislosti s určováním odměny za zastupování podle tzv. přísudkové vyhlášky¹. Je třeba říci, že přísudková vyhláška s sebou skutečně přinášela řadu problémů. Avšak místo toho, aby tyto problémy byly vyřešeny na odborné úrovni, docházelo často spíše k jejich zneužívání za účelem napadání všech advokátů a jejich údajně vysokých odměn, což je téma celospolečensky velice vděčné. Stranou přitom zůstávala samotná podstata institutu náhrady nákladů řízení, který neslouží k zajištění příjmu advokáta. Advokát totiž ve většině případů dostane za své služby zapláceno bez ohledu na skutečnost, jak soudní spor skončí. Náhrada je tak určena jeho klientovi ke kompenzaci nákladů, které byl nucen vynaložit na důvodné uplatňování či bránění svých práv. Paušální snižování této náhrady tedy vždy povede k většímu finančnímu zatížení poctivých účastníků řízení, nikoliv jejich právních zástupců. Celá situace dospěla tak daleko, že byl v roce 2014 podán z mého pohledu zcela nepřijatelný návrh na novelizaci občanského soudního řádu, na základě kterého neměla být vůbec přiznávána náhrada odměny za zastupování, a to ve všech řízeních, jejichž předmětem je částka nepřevyšující 10 000,- Kč. Předmětný návrh však naštěstí schválen nebyl.

¹ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení (dále jen „přísudková vyhláška“).

Po zrušení přísudkové vyhlášky Ústavním soudem začal všeobecný zájem o problematiku odměňování advokátů postupně opadat, a to přesto, že právní úprava předpokládaná v tomto směru občanským soudním řádem do dnešního dne chybí. Pozornost se místo toho v posledních letech zaměřila na zadluženost české společnosti a s tím související náhradu nákladů exekuce včetně odměny exekutora. Bohužel i v tomto případě dochází pod vlivem mediálního tlaku k černobílému nahlížení na celou situaci a boj proti exekutorům se stává součástí předvolebních programů napříč politickým spektrem. Takový stav však zcela jistě nemůže vést k pozitivním výsledkům.

Ve své diplomové práci bych chtěl komplexním způsobem popsat problematiku náhrady nákladů, a to jak v řízení nalézacím, tak v řízení exekučním (vykonávacím). Po úvodním obecném výkladu, který je k pochopení této problematiky nezbytný, bych se chtěl zaměřit na samotné rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení. Právní úprava není v tomto ohledu příliš rozsáhlá a odpověď na otázku, který z účastníků by měl náklady hradit, se zdá být na první pohled jednoznačná. Ve skutečnosti se ale jedná o poměrně komplikovanou oblast, která přináší řadu složitých a mnohdy i sporných otázek. Vedle popisu základních principů rozhodování o náhradě nákladů řízení bych proto chtěl vždy upozornit na problematická ustanovení, se kterými jsou spojeny výkladové obtíže. Přitom budu vycházet z bohaté judikatury zejména Ústavního soudu, dále z názorů odborné veřejnosti, které se nezdálo kdy významně rozcházejí, a v neposlední řadě se budu snažit poskytnout svůj vlastní pohled na věc.

1. Obecně k problematice nákladů řízení

V úvodní části mé práce se budu zabývat základní charakteristikou institutu nákladů řízení. Dále bych chtěl definovat nejdůležitější pojmy vztahující se k této problematice a následně se zaměřím na jednotlivé druhy nákladů řízení včetně jejich právní úpravy.

1.1. Základní charakteristika a pojmy

Je zřejmé, že s průběhem jakéhokoliv soudního řízení, jsou vždy spojeny značné náklady nejrůznější povahy. Nejinak je tomu v případě civilního soudního řízení. Náklady je možné v této souvislosti rozlišit na obecné (všeobecné) a zvláštní. Mezi všeobecné patří například náklady na provoz soudních budov, na platy soudců a dalších pracovníků soudů. Všeobecné náklady nese stát v rámci státního rozpočtu, čímž zajišťuje výkon soudnictví. Oproti tomu zvláštní náklady jsou spojeny s konkrétním soudním řízením a musejí je vynaložit sami účastníci řízení, případně další osoby zúčastněné na řízení.² Pouze o zvláštních nákladech lze mluvit jako o nákladech řízení v pravém slova smyslu a jen tímto typem nákladů se také bude zabývat má práce.

V minulosti se objevil názor, podle kterého nelze za náklady řízení považovat ty náklady, jež vznikly před zahájením řízení, přestože se samotným řízením souvisejí³. Domnívám se však, že takovéto pojetí je v dnešní době jednoznačně překonáno. Nejvyšší soud ČSR již ve svém rozsudku ze dne 28. 12. 1983, sp. zn. 3 Cz 69/83 uvedl, že „náklady řízení (ve smyslu § 137 OSŘ) nemusejí být účastníkem občanského soudního řízení vynaloženy vždy v době po jeho zahájení nebo do jeho pravomocného skončení. Musejí však být placeny v bezprostřední souvislosti s tímto řízením“⁴. K tomu je třeba uvést, že advokátní tarif⁵ dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) a písm. d) resp. i podle ustanovení § 11 odst. 2 písm. h) přiznává účastníkům zastoupeným advokátem

² WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 297. ISBN 978-80-7502-076-5.

³ Srov. např. DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád: komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 615. ISBN 978-80-7357-460-4: Dle autorů k nákladům řízení nepatří „náklady, které např. účastník vynaložil před zahájením řízení při upomínání dlužníka“.

⁴ Tento názor potvrdil Nejvyšší soud např. v usnesení ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1655/2014 či v usnesení ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5415/2014.

⁵ Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (dále jen „advokátní tarif“).

náhradu za úkony právní služby spočívající v přípravě a převzetí zastoupení a také v zaslání tzv. předžalobní výzvy⁶. Je tedy evidentní, že zákonodárce považuje náklady vzniklé v souvislosti s uvedenými úkony za náklady samotného řízení, a to přesto, že vznikly před jeho zahájením.

Institut nákladů řízení plní preventivní funkci, jelikož nutnost vynaložit určité náklady a zejména následná hrozba povinnosti nahradit protistraně náklady řízení často zabraňuje tzv. bezdůvodnému sudičství. Kromě toho je také tímto způsobem vytvářen tlak na sporné strany, aby se raději dohodly mimosoudně.⁷

Někdy se v literatuře uvádí, že náklady řízení mají také funkci sankční⁸. Dle mého názoru by však bylo vhodnější hovořit spíše o funkci reparační příp. kompenzační, podobně jako tomu je v případě institutu náhrady škody v hmotném právu, který je v určitých aspektech velice podobný institutu náhrady nákladů řízení. Účastníkovi, který byl nucen hájit svá práva v soudním řízení, vzniká také jakási „škoda“ v podobě vynaložených nákladů. Cílem právní úpravy nákladů řízení by proto mělo být, aby účastník, který není v řízení úspěšný, poskytl protistraně takovou náhradu, která by se co nejvíce blížila výši skutečně a účelně vynaložených nákladů, a byl tak nastolen stav, který existoval před zahájením řízení. Není žádoucí, aby docházelo k situacím, kdy zvítězivší strana získá prostřednictvím náhrady nákladů řízení jakýkoliv prospěch navíc a tímto způsobem se obohatí na úkor jiného účastníka. Takovéto pojetí zastává i Ústavní soud, když např. v nálezu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12 výslovně uvedl, že „náhrada nákladů řízení (...) nemá směřovat k potrestání neúspěšného účastníka, ale jedině k tomu, aby straně, která uspěla, byly kompenzovány náklady, které byly potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva“.

V závěru této kapitoly se budu zabývat vymezením dvou pojmů, jejichž rozlišení je pro mou práci velice podstatné – jedná se o placení nákladů řízení a hrazení (náhradu) nákladů řízení. Povinnost platit náklady řízení je povinností primární a je ovládána tzv. zájmovou zásadou, podle které každý platí v průběhu celého řízení náklady vzniklé

⁶ Obdobně i vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 254/2015 Sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu (dále jen „vyhláška o stanovení výše paušální náhrady“), považuje dle ustanovení § 1 odst. 3 písm. a) za úkon i výzvu k plnění.

⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 577. ISBN 80-86861-09-0.

⁸ Srov. WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol., op. cit. sub 2, s. 297-298.

v souvislosti s úkony, jež byly učiněny v jeho zájmu⁹. Oproti tomu povinnost hradit náklady řízení je povinností sekundární a vzniká teprve na základě rozhodnutí soudu závazně určujícího, který ze subjektů je povinen nahradit ostatním náklady, které v průběhu řízení zaplatili. Zásady, na kterých je založeno rozhodování o náhradě nákladů řízení, nebudu v této kapitole blíže rozvádět, jelikož se jim budou podrobně věnovat stěžejní části mé práce.

Ustanovení § 140 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“ či „občanský soudní řád“) určuje v duchu výše uvedené zájmové zásady, že každý účastník platí náklady řízení, které vznikají jemu osobně, a náklady svého zástupce¹⁰. Kromě toho se zájmová zásada promítá také do ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř., podle kterého by měl předseda senátu uložit účastníkovi řízení, aby složil zálohu na předpokládané náklady důkazu, který tento účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených anebo v jeho zájmu.

Některé náklady platí v průběhu řízení stát. Jedná se o náklady na advokáta, tj. hotové výdaje, odměnu za zastupování, případně též náhradu za daň z přidané hodnoty, který byl účastníkovi ustanoven jako zástupce podle § 30 o. s. ř. či jako opatrovník podle § 29 o. s. ř. Stát dále platí hotové výdaje zástupce ustanoveného podle § 30 o. s. ř., který není advokátem, náklady důkazů, které nejsou kryty zálohou, a také odměnu mediátora za účastníka osvobozeného od soudních poplatků.¹¹ U všech výše uvedených nákladů platí, že stát má při splnění podmínek podle ustanovení § 148 odst. 1 o. s. ř. právo na jejich náhradu, a to podle výsledků řízení. Jiná situace je ovšem u nákladů spojených s tím, že účastník jedná ve své mateřštině nebo se dorozumívá některým z komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob. Tyto náklady podle ustanovení § 141 odst. 2 o. s. ř. platí též stát, avšak nikdy nemá právo na jejich náhradu¹².

⁹ SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ, Renáta; HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 349-350. ISBN 978-80-7400-279-3.

¹⁰ Stojí-li na některé ze stran sporu více účastníků, kterým vzniknou společné náklady, pak záleží, jestli se jedná o společenství samostatné či nerozlučné. V případě samostatného společenství platí účastníci společné náklady podle poměru účastnění na věci a na řízení. Nelze-li poměr určit, pak platí náklady rovným dílem. V případě nerozlučného společenství však platí společné náklady účastníci společně a nerozdílně.

¹¹ Viz ustanovení § 140 odst. 2 a odst. 3 o. s. ř. a ustanovení § 141 odst. 2 o. s. ř.

¹² DAVID, Ludvík et al., op. cit. sub 3, s. 633.

1.2. Jednotlivé druhy nákladů řízení

Podle ustanovení § 137 odst. 1 o. s. ř. patří mezi náklady řízení zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem podle ustanovení § 100 odst. 2 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že uvedený výčet je pouze demonstrativní, lze za náklady řízení považovat i jiné výdaje, a to za předpokladu, že byly vynaloženy účelně a v bezprostřední souvislosti s řízením.

Kromě občanského soudního řádu upravuje specifické druhy nákladů řízení zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních (dále jen „z. ř. s.“ či „zákon o zvláštních řízeních soudních“) – jedná se zejména o náklady řízení o pozůstalosti. Další druhy nákladů vznikají též v exekučním (vykonávacím) řízení. O všech těchto „zvláštních“ nákladech bude pojednáno v příslušných kapitolách vztahujících se k daným typům řízení, jelikož jsou úzce propojeny se specifickým charakterem těchto řízení.

1.2.1. Hotové výdaje a ušlý výdělek

Problematiku hotových výdajů účastníků a jejich zástupců upravuje zejména vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy (dále jen „jednacím řád pro okresní a krajské soudy“), dle níž k hotovým výdajům účastníka náleží jízdné, stravné a nocležné¹³. Tento výčet není uzavřený a ani být nemůže, jelikož hotových výdajů existuje značné množství a žádným seznamem nelze postihnout všechny jejich představitelné typy. Advokátní tarif jako příklad dalších hotových výdajů uvádí náklady účelně vynaložené na poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie¹⁴. Mezi hotové výdaje se řadí i soudní poplatky, ale o těch bude blíže pojednáno v následující podkapitole.

¹³ Ustanovení § 29 odst. 1 jednacímho řádu pro okresní a krajské soudy.

¹⁴ Viz ustanovení § 13 odst. 1 advokátního tarifu.

Podle ustanovení § 30 odst. 1 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy má nárok na jízdné jen účastník, který nebydlí nebo nepracuje v místě, kde se řízení koná, nebo je předvolán z místa, kde se dočasně zdržuje. Účastníkovi se hradí skutečné, účelné a hospodárné cestovní výdaje veřejným hromadným prostředkem¹⁵. Účastníkovi může být poskytnuta i náhrada za použití vlastního motorového vozidla, avšak pouze ve výjimečných situacích¹⁶ či v případě, že motorového vozidla užil s předchozím souhlasem soudu¹⁷. Výpočet náhrady cestovních výdajů při použití motorového vozidla upravují zvláštní právní předpisy¹⁸. Pakliže účastník použil také místního veřejného hromadného dopravního prostředku, hradí se mu místní přepravné vždy bez ohledu na to, kde bydlí, pracuje nebo kde se dočasně zdržuje¹⁹.

Náhradu nákladů na stravné a nocležné je možné přiznat jen v opravdu ojedinělých případech²⁰. Lze si představit situaci, kdy účastník cestuje k jednání nařízenému na brzkou ranní hodinu z velké vzdálenosti nebo se dlouhodobě zdržuje v zahraničí a kvůli probíhajícímu řízení musí speciálně přicestovat do České republiky. I v takových případech by však soud měl podle mého názoru hledat co nejhospodárnější řešení, které může spočívat například v nařízení jednání na pozdější hodiny či odročení jednání na termín, kdy se bude účastník zdržovat v České republice.

Do 7. 10. 2014 platila zásada, podle které účastník nezastoupený v řízení zástupcem podle ustanovení § 137 odst. 2 o. s. ř. musel vždy vyčíslit a doložit výši vzniklých hotových výdajů za předpokladu, že chtěl nárokovat jejich náhradu. Ústavní soud však ve svém nálezu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13 přijal tzv. interpretativní výrok následujícího znění: *„Zásadu rovnosti účastníků řízení ve smyslu článku 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod naplňuje přiznání paušální náhrady coby náhrady hotových výdajů podle jejich demonstrativního výčtu v § 137*

¹⁵ Ustanovení § 30 odst. 2 věty první jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

¹⁶ Např. v případě zdravotního handicapu účastníka či z důvodu komplikovanosti dopravního spojení prostředky veřejné hromadné dopravy – srov. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 9 Co 578/2000.

¹⁷ Viz ustanovení § 30 odst. 2 věty druhé jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

¹⁸ Jedná se o zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, aktuálně v kombinaci s vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí č. 333/2018 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad. Ministerstvo práce a sociálních věcí však pravidelně vydává novou vyhlášku, a to podle údajů Českého statistického úřadu o změnách cen.

¹⁹ Viz ustanovení § 31 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

²⁰ Náhrada nákladů na nocležné se přiznává podle skutečné výše, avšak pouze za předpokladu, že se jednalo o účelně vynaložené náklady. Právní úprava výpočtu náhrady nákladů na stravné se pak nachází ve stejných předpisech jako v případě nákladů na cestu motorovým vozidlem - viz poznámka sub 18.

odst. 1 občanského soudního řádu i účastníkovi řízení, který advokátem zastoupen není, a to v situacích, v nichž by účastníkovi řízení zastoupenému advokátem byla přiznána taková náhrada podle § 13 odst. 3 advokátního tarifu.“

Je třeba uvést, že tento náleží Ústavního soudu vyvolal celou řadu kritických reakcí mezi odbornou veřejností²¹ a také přinesl poměrně značné výkladové nejasnosti. Přestože samotný interpretativní výrok vyznívá velice jednoznačně v tom smyslu, že každý účastník nezastoupený advokátem má nárok na přiznání paušální náhrady coby náhrady hotových výdajů, samotné odůvodnění nálezu tento závěr významně relativizuje, když zejména v bodu 46 Ústavní soud naznačuje, že se jedná pouze o možný postup, který by měl příslušný soud pečlivě zvážit např. v případě, že by bylo zjevně nespravedlivé paušální náhradu nezastoupenému účastníkovi řízení nepřiznat či proto, že jde ze strany zastoupeného účastníka o zjevně šikanózní postup.

Veškeré případné nejasnosti plynoucí z uvedeného nálezu Ústavního soudu však vyřešil poměrně brzy zákonodárce, a to novelizací²² občanského soudního řádu, jenž s účinností od 1. 7. 2015 v ustanovení § 151 odst. 3 přiznává účastníkovi nezastoupenému zástupcem podle § 137 odst. 2 o. s. ř., který nedoložil výši hotových výdajů svých nebo svého jiného zástupce, náhradu v paušální výši určené zvláštním právním předpisem²³. Výše paušální náhrady činí 300,- Kč resp. v určitých případech pouze 100,- Kč²⁴, a to za každý z vymezených úkonů²⁵. Občanský soudní řád výslovně uvádí, že paušální náhrada v sobě nezahrnuje náhradu soudního poplatku.

Mezi náklady řízení patří také ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců. Účastníkovi se nahrazuje výdělek, kterého by dosáhl, pokud by probíhající řízení nezasáhlo do jeho pracovní doby. Jedná se tedy o čas strávený na soudním jednání a dále o čas dopravy k soudu a zpět na pracoviště. Nenahrazuje se doba, ve které se účastník připravuje na jednání, sepisuje písemná podání apod.²⁶ Výpočet

²¹ Stěžejní argumenty vznášené proti nálezu Ústavního soudu je možné najít zejména ve třech odlišných stanoviskách ústavních soudců Jana Filipa, Vladimíra Kůrky a Radovana Suchánka. Osobně se k těmto kritickým názorům též přikláním. Přestože byl Ústavní soud veden chvályhodnou snahou o zrovnoprávnění účastníků řízení nezastoupených advokátem, domnívám se, že předmětným nálezem již překročil meze svých kompetencí a nepřipustným způsobem zasáhl do zákonodárné moci.

²² Provedenou zákonem č. 139/2015 Sb.

²³ Od 6. 10. 2015 je tímto zvláštním předpisem vyhláška o stanovení výše paušální náhrady.

²⁴ Viz ustanovení § 2 odst. 1 a odst. 2 vyhlášky o stanovení výše paušální náhrady.

²⁵ Úkony jsou demonstrativním způsobem vypočteny v ustanovení § 1 odst. 3 vyhlášky o stanovení výše paušální náhrady.

²⁶ SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 575. ISBN 978-80-7400-673-9.

náhrady ušlého výdělku je podrobně upraven v ustanovení § 29 odst. 2 a odst. 3 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy.

K úplnosti je třeba dodat, že ustanovení § 29 až 32 jednacího řádu pro okresní a krajské soudy upravující náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku účastníka se obdobně použijí i pro určení náhrady hotových výdajů a ušlého výdělku zákonného zástupce účastníka, průvodce, důvěrníka dítěte, podpůrce a dále zástupce a ustanoveného opatrovníka, kteří nejsou advokáty.

V případě, že byl účastník zastoupen advokátem či notářem, řídí se náhrada jejich hotových výdajů advokátním tarifem. Podle ustanovení § 13 odst. 4 advokátního tarifu se přiznává tzv. režijní paušál ve výši 300,- Kč resp. 100,- Kč²⁷ za každý z úkonů právní služby vymezených v ustanovení § 11 advokátního tarifu. Režijní paušál v sobě zahrnuje náklady na vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné. Vedle režijního paušálu si advokát může nárokovat náhradu i dalších hotových výdajů demonstrativně vyjmenovaných v ustanovení § 13 odst. 1 advokátního tarifu. Jejich vznik a výši však musí vždy prokázat. Advokátovi se na rozdíl od účastníka řízení většinou nahrazují i cestovní výdaje při použití vlastního motorového vozidla, a to bez nutnosti žádat soud o předchozí souhlas²⁸. Výše náhrady se vypočítává stejně, jako již bylo uvedeno u účastníka řízení.

V případě advokáta samozřejmě nelze hovořit o náhradě ušlého výdělku, neboť zastupováním účastníka si naopak výdělek zajišťuje. Ustanovení § 14 advokátního tarifu však upravují výpočet specifické náhrady, která advokátovi náleží za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby.

V praxi vyvstala zajímavá otázka týkající se cestovních výdajů a náhrady za promeškaný čas, a to sice, zda advokátovi²⁹ náleží náhrada za použití motorového vozidla a za promeškaný čas, pokud cestuje k jednání soudu ze sídla své kanceláře

²⁷ Obdobně, jako již bylo zmíněno v případě vyhlášky o stanovení výše paušální náhrady pro nezastoupeného účastníka, i advokátní tarif snižuje výši režijního paušálu na 100,- Kč u úkonů právní služby hrazených podle ustanovení § 14b odst. 1 a odst. 2.

²⁸ Ústavní soud však např. v nález ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12 neuznal jako účelně vynaložené cestovní náklady na přesun advokáta přes celou republiku v situaci, kdy všechna jednání probíhala v Ostravě a vedlejší účastnice měla možnost zvolit si jakéhokoliv z desítek zde působících advokátů.

²⁹ Resp. účastníkovi, který v civilním řízení žádá náhradu nákladů svého právního zástupce.

v rámci jednoho města (obce)³⁰. Tento problém se pochopitelně týká zejména větších měst, ve kterých může být vzdálenost mezi budovou soudu a kanceláří advokáta značná. Zásadní je v tomto případě výklad slovního spojení „místo, které není sídlem nebo bydlištěm advokáta“ obsaženého v ustanovení § 14 odst. 1 písm. a) advokátního tarifu. Ústavní soud v nálezu ze dne 23. 9. 2005, sp. zn. IV. ÚS 215/05 dospěl k závěru, že za „místo, které není sídlem nebo bydlištěm advokáta“ nelze považovat pouze jinou obec, než je ta, ve které se nachází sídlo či bydliště advokáta, ba právě naopak hledisko území obce je v tomto ohledu zcela irelevantní. Podle Ústavního soudu není rozhodující, zda se advokát „přesouvá ze svého sídla či bydliště do jiného kraje, okresu, obce, městské části či ulice, nýbrž to, jaká je vzdálenost těchto dvou míst, jak jsou tato dvě místa objektivně dopravně dostupná atd.“³¹.

Mohlo by se zdát, že Ústavní soud svým nálezem otevřel dveře pravidelnému přiznávání náhrady nákladů na cestovné a za promeškaný čas i v případě, že se advokát pohybuje v rámci jedné obce. Praxe však ukazuje spíše opak. Obecné soudy při hodnocení hlediska „vzdálenosti“ a „dopravní dostupnosti“ dospívají většinou k závěrům, že zejména ve větších městech je dopravní spojení prostřednictvím MHD vzhledem k husté síti a četnosti spojů dostatečně komfortní a rychlé, a proto není důvod přiznávat advokátům (resp. účastníkům zastoupeným advokátem) náhradu za použití motorového vozidla ani za promeškaný čas. Tento přístup již Ústavní soud schválil v mnoha svých rozhodnutích jako ústavně zcela konformní³². Kromě toho se také Ústavní soud vyjádřil k poměrně časté argumentaci spočívající v tom, že používání dopravních prostředků MHD advokáty není vhodné vzhledem k důstojnosti a společenskému významu této profese. Ústavní soud dle svých slov považuje podobné argumenty za zcela irelevantní a místy až za hranici racionality³³.

³⁰ Mgr. Aleš Nytra uvádí ve svém článku „Má advokát cestovat k soudu tramvají a bez náhrad?“ zveřejněném v časopise *Bulletin advokacie*, 2010, č. 5, s. 38-42, že např. u Okresního soudu v Ostravě a Krajského soudu v Ostravě rozhodovali jednotliví soudci i soudní senáty tuto otázku zcela rozdílně.

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2005, sp. zn. IV. ÚS 215/05.

³² Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 1. 2010 sp. zn. II. ÚS 3363/09, usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 3987/14 či usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. II. ÚS 3148/16.

³³ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 1. 2010, sp. zn. II. ÚS 3363/09.

1.2.2. Soudní poplatky

Soudní poplatky plní zejména dvě významné funkce – jedná se o příspěvek na fungování justice a dále také o určitou překážku zabraňující zahajování zbytečných sporů³⁴. Problematika soudních poplatků je upravena především v zákoně č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích (dále jen „zákon o soudních poplatcích“).

Zákon o soudních poplatcích rozlišuje tzv. poplatky za řízení a poplatky za jednotlivé úkony³⁵. Ustanovení § 2 zákona o soudních poplatcích určuje, kdo je v jednotlivých případech poplatníkem soudního poplatku. U poplatku za řízení je to zejména ten, kdo příslušné řízení iniciuje – tj. navrhovatel (žalobce), odvolatel či dovolatel. Dále jím může být např. žalovaný, pokud uplatňuje svá práva vzájemným návrhem, či účastníci smíru uzavřeného ve smírčím řízení. Poplatníkem poplatku za úkon je vždy navrhovatel úkonu.

Zákon o soudních poplatcích dále v ustanoveních § 3 až 9 podrobně stanovuje příslušnost soudů při rozhodování o soudních poplatcích, okamžik vzniku poplatkové povinnosti, splatnost jednotlivých poplatků, způsob výpočtu a stanovení výše poplatků a také jejich placení. Konkrétní výše jednotlivých sazeb je pak uvedena v sazebníku poplatků, který tvoří přílohu zákona o soudních poplatcích.

V případě, že poplatník nezaplatil poplatek za řízení splatný podáním návrhu na zahájení řízení (resp. odvolání či dovolání), vyzve ho soud k jeho zaplacení ve lhůtě, která až na výjimečné situace nesmí být kratší než 15 dnů. Po marném uplynutí této lhůty soud řízení zastaví.³⁶ Před novelizací zákona o soudních poplatcích provedenou s účinností od 30. 9. 2017 zákonem č. 296/2017 Sb. měl poplatník možnost zaplatit poplatek za řízení ještě do konce lhůty k podání odvolání proti usnesení o zastavení řízení. V takovém případě soud usnesení o zastavení řízení zrušil a v řízení následně pokračoval. Výše uvedená novela však tuto možnost odstranila, když naopak nové znění ustanovení § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích výslovně uvádí, že k dodatečnému zaplacení poplatku po marném uplynutí lhůty určené soudem se nepřihlíží.

³⁴ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 577.

³⁵ Dále také poplatky za zápis skutečnosti do veřejného rejstříku provedený notářem na žádost osoby oprávněné k jejímu podání – viz ustanovení § 1 zákona o soudních poplatcích.

³⁶ Ustanovení § 9 odst. 1 zákona o soudních poplatcích. Ve výjimečných případech však soud ani při nezaplaceném poplatku řízení nezastaví – viz ustanovení § 9 odst. 4 zákona o soudních poplatcích.

Tuto změnu jsem přivítal, jelikož z vlastní zkušenosti vím, že někteří účastníci řízení přistupovali v minulosti ke své poplatkové povinnosti velice liknavě s vědomím, že mohou počkat, až soud vydá usnesení o zastavení řízení, a pak teprve poplatek zaplatit. Nejenže tak soudy byly zcela zbytečně zatěžovány nejprve vydáváním usnesení o zastavení řízení a jejich následným rušením, ale také docházelo už na samotném počátku řízení k bezdůvodným průtahům v délce několika týdnů, někdy i měsíců. Na druhou stranu považuji za správné, že byla zároveň stanovena minimální délka soudem určené lhůty pro zaplacení soudního poplatku na 15 dnů. Možnost určení kratší lhůty by zejména v případě poplatků dosahujících vyšších částek jistě nebyla přiměřená.

Velmi významný institut civilního řízení představuje osvobození od soudních poplatků. Rozlišuje se osvobození věcné a osobní, jenž vyplývají přímo ze zákona, a dále osvobození individuální, které vzniká teprve rozhodnutím soudu. Věcné osvobození upravuje ustanovení § 11 odst. 1 zákona o soudních poplatcích, když vyjmenovává jednotlivá řízení, která nepodléhají poplatkové povinnosti. Osvobození osobní pak vyplývá z ustanovení § 11 odst. 2 zákona o soudních poplatcích, ve kterém jsou vymezeny subjekty osvobozené od soudních poplatků zcela, nebo pouze v určitých typech řízení.

Dle ustanovení § 138 o. s. ř. má předseda senátu možnost přiznat účastníkovi v individuálně posouzeném případě osvobození od soudních poplatků, a to buď částečné, nebo úplné. Jedná se o „*vyjádření ústavněprávní zásady přístupu k soudům, která vyplývá z čl. 96 odst. 1 Ústavy (všichni účastníci řízení mají před soudem rovná práva) a z čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (všichni účastníci jsou si v řízení rovni)*“³⁷. Někdy se institut individuálního osvobození od soudních poplatků nazývá poněkud pejorativně jako „právo chudých“.

Je třeba říci, že ustanovení § 138 o. s. ř. prošlo poměrně významnou koncepční změnou provedenou zákonem č. 218/2011 Sb., a to s účinností od 1. 9. 2011. Před účinností uvedené novely mohl soud účastníkovi přiznat osvobození „zcela nebo zčásti“, přičemž občanský soudní řád žádnou z variant neupřednostňoval a nechával tak výběr čistě na posouzení soudu. V aktuálním znění však ustanovení § 138 o. s. ř. stanovuje jako primární pravidlo, že soud může při splnění daných podmínek přiznat účastníkovi osvobození zčásti a pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody,

³⁷ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 584.

může soud přiznat osvobození zcela. Navíc se výslovně uvádí, že existence zvlášť závažných důvodů musí být odůvodněna.³⁸

Individuální osvobození lze přiznat pouze na návrh, avšak soud by měl v určitých situacích účastníka poučit o možnosti takový návrh podat³⁹. Judikatura se postupem času ustálila na názoru, že o osvobození může žádat jak fyzická tak právnická osoba⁴⁰ včetně podnikatele⁴¹. U každé z uvedených skupin je však třeba zkoumat odlišná kritéria.

Při rozhodování soudu o osvobození účastníka od soudních poplatků jsou klíčová dvě hlediska. Prvním z nich jsou tzv. poměry účastníka. Tento pojem je velice obecný a zahrnuje v sobě mnoho aspektů, které je vždy třeba posuzovat komplexně. Z bohaté judikatury vztahující se k této problematice lze shrnout, že soud by měl hodnotit zejména majetkové, sociální, rodinné a zdravotní poměry účastníka. V případě majetkové situace je třeba přihlídnout k výši příjmů jak skutečných, tak potenciálních, dále k množství disponibilních finančních prostředků, k movitému i nemovitému majetku a reálným možnostem jeho zpeněžení. U právnických osob a fyzických osob podnikatelů se posuzuje rovněž povaha jejich podnikatelské nebo jiné činnosti, stav a struktura majetku či platební schopnost. Poměry žadatele je třeba vždy hodnotit ve vztahu k okolnostem konkrétního řízení – tj. k výši soudního poplatku, k předpokládaným nákladům dokazování, k povaze uplatněného nároku apod.⁴²

Druhým klíčovým požadavkem pro přiznání osvobození je, aby účastník neuplatňoval či nebránil svá práva svévolně nebo zřejmě bezúspěšně. *„O zřejmě bezúspěšné uplatňování nebo bránění práva se jedná zejména tehdy, jestliže již z obsahu podání (aniž by bylo třeba provádět dokazování) je nepochybné, že jeho návrhu nemůže*

³⁸ Dle důvodové zprávy k zákonu č. 218/2011 Sb. mají mít soudní poplatky zejména regulační funkci. U osob s velmi malými příjmy je třeba výši soudních poplatků moderovat, avšak pro zachování odpovědnosti při podávání návrhů by se i tyto osoby měly na řízení finančně podílet alespoň drobnou částkou.

³⁹ Např. podle usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 26 Cdo 1030/2010 by tak soud měl učinit v případě účastníka, z jehož projevů (podání či přednesů) či jiných skutečností za řízení zaznamenaných lze usoudit, že by u něj osvobození ve smyslu § 138 o. s. ř. přicházelo v úvahu.

⁴⁰ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 3. 9. 1998, sp. zn. IV. ÚS 13/98 či nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 5. 1999, sp. zn. I. ÚS 13/98.

⁴¹ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 3. 1997, sp. zn. 11 Cmo 18/97 či nálezy Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/08.

⁴² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013.

být vyhověno.⁴³ Za příklad svévolného uplatňování práva se většinou uvádějí tzv. šikanózní žaloby, jejichž primárním cílem je znepríjemnit život žalovaným⁴⁴.

Pakliže soud nerozhodne jinak, vztahuje se přiznané osvobození na celé řízení až do jeho pravomocného skončení. Z toho vyplývá, že v případě podaného dovolání či jiného mimořádného opravného prostředku musí účastník o osvobození žádat znovu, jelikož se formálně jedná o nové řízení. Předseda senátu může přiznané osvobození odejmout, a to i se zpětnou účinností, jestliže se v průběhu řízení ukáže, že poměry účastníka osvobození neodůvodňují či neodůvodňovaly⁴⁵.

Občanský soudní řád poskytuje účastníkovi osvobozenému od soudních poplatků také mnohá další zvýhodnění. Takový účastník např. neplatí odměnu mediátorovi za soudem nařízené první setkání, nelze mu uložit povinnost složit zálohu na náklady důkazů dle ustanovení § 141 odst. 1 o. s. ř., stejně tak mu nelze podle ustanovení § 148 odst. 1 o. s. ř. uložit náhradu nákladů, které platil stát. Pokud byl účastníkovi osvobozenému od soudních poplatků ustanoven zástupce podle § 30 o. s. ř., pak účastník neplatí v rozsahu přiznaného osvobození hotové výdaje zástupce ani odměnu za zastupování v případě, že byl zástupcem ustanoven advokát⁴⁶.

1.2.3. Náklady důkazů a tlumočné

Svědci a fyzické osoby uvedené v § 126a o. s. ř.⁴⁷ mají právo na náhradu hotových výdajů a ušlého výdělků – jedná se o tzv. svědečné. Výpočet výše svědečného se řídí stejnými pravidly, která již byla uvedena v podkapitole o hotových výdajích a ušlém výdělků účastníka. Právo na svědečné zaniká, pokud nebylo uplatněno do tří dnů od výsledku nebo ode dne, kdy bylo svědku oznámeno, že k výsledku nedojde. O této skutečnosti musí být svědci poučeni. Obdobná práva a podmínky jejich uplatnění

⁴³ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005.

⁴⁴ JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 387. ISBN 978-80-7552-034-0.

⁴⁵ Ustanovení § 138 odst. 2 o. s. ř.

⁴⁶ Ustanovení § 138 odst. 3 o. s. ř.

⁴⁷ Jedná se o fyzické osoby, které mají vypovídat o okolnostech, týkajících se právnické osoby a nastalých v době, kdy byly jejím statutárním orgánem nebo členy tohoto orgánu, v případě, že účastníkem řízení je tato právnická osoba.

stanovuje občanský soudní řád i v případě osob, kterým soud uložil při dokazování nějakou povinnost.⁴⁸

Znalci náleží za podání posudku odměna a náhrada hotových výdajů, tzv. znalečné⁴⁹. Jeho výše se v současné době určuje podle zákona č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve spojení s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících. Pokud soud použije podle ustanovení § 127a o. s. ř. posudek předložený účastníkem, pak náklady vynaložené na takový posudek patří mezi hotové výdaje účastníka⁵⁰.

V případě, že byl v řízení ustanoven tlumočnick, je třeba rozlišit dvě rozdílné situace. Pokud bylo tlumočení spojeno s právem účastníka jednat před soudem ve své mateřštině, platí náklady stát a na jejich náhradu nemá právo. Potřeba tlumočnicka však může být také spojena s dokazováním – např. je nutné přeložit listinný důkaz či svědeckou výpověď. V takovém případě patří náklady na tlumočení mezi náklady důkazů a jejich náhrada se řídí pravidly obsaženými v ustanoveních § 142 a násl. o. s. ř. Toto rozlišení však nemá vliv na určení odměny a náhrady hotových výdajů tlumočnicka, tzv. tlumočné, jehož výpočet se řídí stejnými předpisy jako výpočet znalečného.

1.2.4. Odměna za zastupování

Účastník se v civilním řízení může nechat zastoupit zejména advokátem, notářem v rozsahu oprávnění stanoveného zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), patentovým zástupcem v rozsahu oprávnění stanoveného zákonem č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, či tzv. obecným zmocněncem.⁵¹ Účastník ve většině případů platí svému zástupci za poskytované právní služby smluvně sjednanou odměnu⁵². Nejčastějším typem takto sjednané odměny bývá tzv. časová odměna dle hodinové sazby, paušální odměna za vyřízení určité věci či tzv. podílová odměna stanovená dle hodnoty či výsledku věci.

⁴⁸ Ustanovení § 139 odst. 1 a odst. 3 o. s. ř.

⁴⁹ Ustanovení § 139 odst. 2 o. s. ř.

⁵⁰ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 380.

⁵¹ Další specifické možnosti zastoupení jsou upraveny v ustanovení § 26 a § 26a o. s. ř.

⁵² Pokud k smluvnímu ujednání nedojde, pak se výše odměny v případě zastoupení advokátem či notářem řídí ustanoveními advokátního tarifu o mimosmluvní odměně.

Odměnu, kterou klient skutečně zaplatil svému právnímu zástupci, je však třeba důsledně odlišovat od odměny za zastupování, kterou soud může účastníkovi přiznat svým rozhodnutím v rámci náhrady nákladů řízení. Předně podle ustanovení § 137 odst. 2 o. s. ř. patří odměna za zastupování k nákladům řízení jen tehdy, je-li zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce. Pakliže by tedy účastník platil odměnu za zastupování např. svému obecnému zmocněnci, nemůže mu být nahrazena ani zčásti. Kromě toho se samotná výše odměny za zastupování určuje v rámci rozhodnutí soudu o náhradě nákladů řízení podle zvláštního právního předpisu a výdaje zaplacené ve skutečnosti na ni nemají žádný vliv⁵³.

Předpisem, podle kterého soudy stanovují odměnu za zastupování, je v současné době advokátní tarif, a to konkrétně jeho ustanovení o mimosmluvní odměně. Výpočet odměny podle advokátního tarifu vychází z počtu úkonů právní služby, které advokát ve věci učinil, a ze sazby stanovené za jeden takový úkon. Sazba odměny je závislá na tarifní hodnotě, za kterou se primárně považuje výše peněžitého plnění nebo cena věci či práva, jichž se právní služba týká, není-li v § 9 advokátního tarifu určená pro specifické případy jiná částka. Jednotlivé úkony právní služby, za které náleží advokátovi odměna, jsou pak demonstrativně vyjmenovány v § 11 advokátního tarifu.

Na tomto místě je třeba věnovat se alespoň ve stručnosti nedávné historii právní úpravy určování odměny za zastupování, jelikož její vývoj byl velice bouřlivý a do dnešního dne není ukončený. Podle advokátního tarifu se odměna za zastupování stanovuje již od 1. 7. 1996. V roce 2000 však byla vypracována přísudková vyhláška, která se s účinností od 1. 1. 2001 stala primárním předpisem pro určování odměny za zastupování v civilním řízení⁵⁴. Přísudková vyhláška vymezovala paušální sazby odměny za zastupování pro celé řízení v jednom stupni, a to bez ohledu na to, kolik úkonů advokát učinil či jak dlouho řízení trvalo. Přísudková vyhláška měla přinést zejména zjednodušení práce pro soudy, lepší předvídatelnost konečné výše náhrady nákladů řízení a také zkrácení soudních řízení, jelikož advokáti resp. jejich klienti již nadále neměli mít zájem na umělém prodlužování sporů z důvodu navýšení odměny za zastupování.⁵⁵

⁵³ Advokát je povinen na tuto skutečnost klienta upozornit při sjednávání smluvní odměny – viz ustanovení § 1 odst. 2 advokátního tarifu.

⁵⁴ V určitých případech vymezených v ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř. měl soud i nadále možnost postupovat podle advokátního tarifu, čímž vznikla jistá dvoukolejnost.

⁵⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Paušální vyhláška proklínaná a milovaná. *Soudce*. 2012, č. 3, s. 13-16.

Je třeba říci, že přísudková vyhláška byla přijímána poměrně kriticky již od samého počátku⁵⁶. Vlna kritiky však zesílila zejména v souvislosti s vymáháním bagatelních pohledávek⁵⁷. Začaly vznikat tzv. inkasní agentury, které bagatelní pohledávky hromadně skupovaly a následně je uplatňovaly v soudním řízení s cílem vydělat na přisouzených paušálních odměnách za zastupování, které často několikanásobně převyšovaly samotnou žalovanou pohledávku. Na tuto situaci reagovaly nejprve obecné soudy a následně i Ústavní soud, když v mnoha případech buď odmítly žalobcům přiznat odměnu za zastupování podle přísudkové vyhlášky úplně, anebo ji přiznaly pouze ve značně snížené výši⁵⁸. Problematiku nepřiměřeně vysokých paušálních sazeb se snažil vyřešit také zákonodárce, a to novelizací přísudkové vyhlášky provedenou s účinností od 1. 3. 2012. Touto novelou došlo jednak k celkovému snížení odměny za zastupování u bagatelních pohledávek a dále také k větší diferenciaci jednotlivých sazeb zejména v pásmu žalovaných částek do 1 000,- Kč.

Výše uvedené snahy zákonodárce však vyzněly do ztracena, jelikož soudy již v té době ve většině případů vymáhání bagatelních pohledávek prostřednictvím tzv. formulářových žalob neaplikovaly přísudkovou vyhlášku a následně Ústavní soud svým nálezem ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12 přísudkovou vyhlášku zrušil jako celek. Podle Ústavního soudu paušalizace provedená přísudkovou vyhláškou zcela pomíjela věcnou náročnost sporu, počet provedených úkonů ve věci, časovou náročnost a účelnost vymáhání či bránění práva a také způsob skončení věci. Ústavní soud upozornil na skutečnost, že přiznané náklady se pravidelně dostávaly do hrubého nepoměru k žalované hodnotě sporu, čímž byla neúspěšná strana řízení neúměrně sankcionována. Vzhledem k tomu, že tímto způsobem docházelo de facto k ukládání sankce bez zákona, dostala se přísudková vyhláška dle Ústavního soudu do rozporu s čl. 4 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.⁵⁹

Osobně jsem samotné zrušení přísudkové vyhlášky spíše uvítal, jelikož přinášela řadu problémů, které zákonodárce nebyl schopen účinně řešit. Nelze však přehlédnout,

⁵⁶ Srov. např. PAPEŽ, Vladimír. Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 7-12.

⁵⁷ Pojem bagatelní pohledávky není legislativně definován a jeho chápání může být velice subjektivní a sporné. Většinou se však při určení bagatelnosti vychází z max. částky ve výši 10 000,- Kč vymezující dle ustanovení § 202 odst. 2 o. s. ř. přípustnost odvolání v civilním řízení.

⁵⁸ K tomu více v podkapitole 2.1.5. této práce.

⁵⁹ Srov. náleze Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12.

že zrušující náleží Ústavního soudu nepůsobí z hlediska právní argumentace příliš přesvědčivě. Velice kritický pohled na předmětný náleží vyjádřil ústavní soudce JUDr. Vladimír Kůrka ve svém disentaním stanovisku a s velkou částí jeho názorů musím souhlasit. JUDr. Kůrka vytkl Ústavnímu soudu, že svým náleží podlehli tendenční kritice přísudkové vyhlášky a zcela rezignoval na zásadu vlastní zdrženlivosti a sebeomezení. Ústavní soud se při zrušení přísudkové vyhlášky omezil pouze na kritiku úzce vymezených negativních sociálních dopadů a z právního hlediska téměř vůbec nezdůvodnil, proč vyhláška odporuje ústavnímu pořádku či zákonu. Problematiku nepřiměřeně vysokých nákladů na právní zastoupení v případě vymáhání bagatelních pohledávek přitom Ústavní soud již vyřešil ve svých předchozích nálezech, a to za pomoci aplikace ustanovení § 142 a § 150 o. s. ř. Podle JUDr. Kůrky Ústavní soud též zcela ustoupil od vlastních přezkumných standardů, jmenovitě „testu tří kroků“ (účelnosti, přiměřenosti a proporcionality).⁶⁰

Po zrušení přísudkové vyhlášky nastalo jakési právní „vakuum“, jelikož ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř. výslovně uvádí, že „soud určí výši odměny za zastupování (...) podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem“, avšak předpis, který by paušální sazby stanovoval, neexistuje. Obecné soudy ve většině případů řeší tuto situaci v souladu s rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010 tak, že odměnu za zastupování určují podle advokátního tarifu⁶¹.

Tato praxe je podle mého názoru problematická, jelikož občanský soudní řád umožňuje použití advokátního tarifu pouze, pokud soud rozhoduje o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 147 a § 149 odst. 2 o. s. ř. nebo odůvodňují-li to okolnosti případu. Za „okolnosti případu“ lze pak jen stěží považovat skutečnost, že přísudková vyhláška byla zrušena Ústavním soudem. Přesto se domnívám, že uvedenou praxi by bylo možné akceptovat jako dočasné a hlavně krátkodobé řešení. Zcela nepřijatelné však pro mě je, že stav nastolený zrušením přísudkové vyhlášky zůstává nezměněný již šest let. Na můj přímý dotaz mi bylo ze strany Ministerstva spravedlnosti sděleno dne 4. 2. 2019, že v tuto chvíli probíhají diskuze se zástupci České advokátní komory

⁶⁰ Srov. disentaním stanovisko ústavního soudce JUDr. Vladimíra Kůrky k náleží sp. zn. Pl. ÚS 25/12.

⁶¹ Objevily se však i případy, kdy soud stanovil výši paušální sazby dle vlastního uvážení – viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2511/2012, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5311/2015.

o otázkách souvisejících s advokátním tarifem a přisudkovou vyhláškou a následně se též počítá se zapojením soudů. Jakmile dojde k ukončení těchto diskuzí, budou dle Ministerstva spravedlnosti shromážděny veškeré podněty a zvážen další postup. Takovouto reakci bych očekával v době několika měsíců následujících po vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12. Za velice smutnou zprávu o stavu českého zákonodárství považuji, že Ministerstvo spravedlnosti šest let po zrušení přisudkové vyhlášky teprve zahajuje diskuze na téma její náhrady a že za tu samou dobu nedošlo alespoň k novelizaci problematického ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř., přestože příležitostí k tomu bylo více než dost.

Oproti výše uvedené situaci po zrušení přisudkové vyhlášky zvolil zákonodárce velice aktivní přístup v boji proti „byznysu“ s bagatelními pohledávkami, což ale dle mého názoru nevedlo k příliš pozitivním výsledkům. Dne 1. 7. 2014 nabylo účinnosti novelizované znění advokátního tarifu, do kterého byl začleněn zcela nový § 14b. Smyslem ustanovení obsažených v tomto novém paragrafu je razantní snížení odměny za zastupování v řízeních zahájených prostřednictvím tzv. formulářových žalob, jejichž předmětem jsou bagatelní pohledávky. Novela advokátního tarifu vyvolala velice negativní reakce, a to zejména ze strany České advokátní komory (dále též „ČAK“)⁶². Ta se kriticky vyjádřila již k samotnému postupu Ministerstva spravedlnosti při novelizaci advokátního tarifu, kdy, dle slov ČAK, Ministerstvo zcela ignorovalo veškeré připomínky vzešlé z mnohaměsíční komunikace mezi vedením ČAK a Ministerstvem spravedlnosti. Hlavní část kritiky se však vztahuje k samotnému znění provedené novely a dle mého názoru je tato kritika zcela na místě.

Nejkontroverznější je na celé novele zřejmě vymezení bagatelních sporů částkou 50 000,- Kč. Takto vysoká částka je pro mě zcela nepochopitelná a také neodůvodnitelná, jelikož se za bagatelní bezpochyby považovat nedá. Kromě toho Ministerstvo spravedlnosti stanovilo pouhá 3 tarifní pásma (do 10 000,- Kč, do 30 000,- Kč a do 50 000,- Kč), která jsou tak ve výsledku neúměrně široká. Problematická je rovněž samotná definice tzv. formulářových žalob uvedená

⁶² Srov. VYCHOPEŇ, Martin. Úvodník legislativně přisudkový. *Bulletin advokacie*. 2014, č. 9, s. 4-5, či Česká advokátní komora. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. 2014, č. 7-8, s. 5-7.

v ustanovení § 14b odst. 1 písm. a) advokátního tarifu⁶³. Velice negativně mě překvapilo ustanovení § 14b odst. 2 advokátního tarifu, podle kterého ve věcech výkonu rozhodnutí, je-li vymáháno peněžité plnění a tarifní hodnota nepřevyšuje 50 000,- Kč, činí sazba odměny za první poradu s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení a za sepsání návrhu na zahájení řízení 100,- Kč za každý z těchto úkonů. Zmíněné ustanovení neobsahuje žádné další podmínky, z čehož vyplývá, že se týká vymáhání všech pohledávek do výše 50 000,- Kč bez rozdílu. Je zcela evidentní, že téměř žádný advokát nepřipraví pro svého klienta exekuční návrh za pouhých 100,- Kč. Domnívám se tedy, že ustanovení § 14b odst. 2 advokátního tarifu dopadne nejvíce na poctivé věřitele, kteří svému právnímu zástupci zaplatí ve skutečnosti zcela jinou částku, než jim bude následně nahrazena.

1.2.5. Náhrada za daň z přidané hodnoty

Je-li právní zástupce účastníka povinen odvádět daň z přidané hodnoty (dále jen „DPH“) podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, pak se samozřejmě o tuto daň navýší účastníkovi i částka, kterou musí zaplatit svému právnímu zástupci za jeho služby. Proto je spravedlivé, aby následně toto navýšení v podobě DPH bylo účastníkovi kompenzováno⁶⁴, pokud je v řízení úspěšný.

V duchu výše uvedeného určuje ustanovení § 137 odst. 3 o. s. ř., že náhrada za DPH patří k nákladům řízení, je-li zástupcem advokát, notář nebo patentový zástupce, který je plátcem DPH. Dále jde o případy, kdy je advokát společníkem právnické osoby, která je plátcem DPH, či zaměstnancem jiného advokáta nebo právnické osoby a plátcem DPH je tento zaměstnavatel. Pokud je zástupcem účastníka patentový zástupce, může být plátcem DPH též právnická osoba, jíž je společníkem, akcionářem, zaměstnancem nebo členem statutárního či dozorčího orgánu.

⁶³ Srov. BALÍK, Stanislav. Lze společnost spasit novelou advokátního tarifu? *Epravo.cz* [online]. červenec 2014 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z WWW: <<https://tablet.epravo.cz/07-2014/tema-cisla-stanislav-balik-lze-spolecnost-spasit-novelou-advokatniho-tarifu/>>.

⁶⁴ Je zřejmé, že ve většině případů nebude kompenzace odpovídat skutečné výši odvedené DPH, jelikož pro účely náhrady nákladů řízení se výše DPH počítá z nákladů na právní zastoupení přiznaných soudem (tj. z odměny za zastupování a náhrady hotových výdajů zástupce), nikoliv z nákladů skutečně zaplacených. Dále je třeba podotknout, že zastoupený účastník, který je též plátcem DPH, má možnost odečíst si DPH zaplacenou právnímu zástupci jako daň na vstupu od DPH, kterou následně zaplatí státu jako daň na výstupu. Tímto způsobem je mu již DPH zaplacená právnímu zástupci kompenzována a náhrada za DPH, kterou případně získá v soudním řízení, mu vlastně zůstane „navíc“.

1.2.6. Odměna mediátora

Předseda senátu může podle ustanovení § 100 odst. 2 o. s. ř.⁶⁵ nařídit účastníkům řízení první setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin, je-li to účelné a vhodné. Odměna mediátora se řídí zákonem č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve spojení s vyhláškou Ministerstva spravedlnosti č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.

Nedohodnou-li se účastníci řízení s mediátorem jinak, činí výše odměny 400,- Kč za každou započatou hodinu⁶⁶. Pokud je mediátor plátcem DPH, náleží mu rovněž náhrada za tuto daň. Účastníci řízení platí odměnu rovným dílem. Pokud je některý z účastníků osvobozen od soudních poplatků, platí za něj odměnu stát.

⁶⁵ Obdobně také podle ustanovení § 114c odst. 3 písm. d) o. s. ř.

⁶⁶ Ustanovení § 15 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.

2. Náhrada nákladů nalézacího řízení

Nalézací řízení je „*druh civilního procesu, který vede k rozhodnutí, jímž soud buď zjišťuje, co je právem, anebo právo (ve smyslu právního vztahu a jeho komponent) vytváří*“⁶⁷. Civilní nalézací řízení se tradičně rozlišuje na řízení sporné a nesporné. Vzhledem k tomu, že oba tyto druhy řízení mají výrazně odlišný charakter a účel, uplatní se v nich i rozdílné zásady pro náhradu nákladů řízení. Občanský soudní řád se od 1. 1. 2014 stal právním předpisem upravujícím obecná pravidla pro řízení čistě sporné povahy. Proto jsou také ustanovení o náhradě nákladů v něm obsažená primárně určena pro sporná řízení. Problematika nesporných řízení a dalších zvláštních řízení, která se určitým způsobem odchyľují od klasického sporného procesu, je upravena v zákoně o zvláštních řízeních soudních.⁶⁸ V této části se nejprve budu zabývat obecnými pravidly pro rozhodování o náhradě nákladů řízení tak, jak je vymezuje občanský soudní řád. Následně rozeberu vzájemný vztah zákona o zvláštních řízeních soudních a občanského soudního řádu s důrazem na jejich jednotlivá ustanovení o náhradě nákladů řízení.

2.1. Rozhodování o náhradě nákladů řízení podle občanského soudního řádu

Právní úprava náhrady nákladů řízení obsažená v ustanoveních § 142 až 150 o. s. ř. vychází zejména ze dvou základních zásad. Jedná se o zásadu úspěchu ve věci a o zásadu zavinění. V literatuře se někdy místo zásady úspěchu ve věci používá širší pojem, a to zásada odpovědnosti za výsledek⁶⁹. Dle tohoto širšího pojetí se zásada odpovědnosti za výsledek uplatní při rozhodování o náhradě nákladů řízení i v situaci, kdy řízení bylo zastaveno a není tak možné mluvit o úspěchu ve věci v pravém slova smyslu. V případě užšího pojetí se zásada úspěchu ve věci použije pouze tehdy, pokud řízení dospěje k meritornímu rozhodnutí, a pravidla stanovená pro náhradu nákladů při zastavení řízení se pak většinou přiřazují k projevům zásady zavinění. Ve své práci

⁶⁷ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol., op. cit. sub 2, s. 39.

⁶⁸ JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 22. ISBN 978-80-7552-254-2.

⁶⁹ Srov. SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ, Renáta; HAMULÁKOVÁ, Klára a kol., op. cit. sub 9, s. 351.

budu vycházet z užšího pojetí zásady úspěchu ve věci s tím, že o právní úpravě náhrady nákladů při zastavení řízení pojednám v samostatné podkapitole, aniž bych tuto problematiku podřazoval pod některou z uvedených zásad.

2.1.1. Zásada úspěchu ve věci

Zásada úspěchu ve věci vyjádřená v § 142 o. s. ř. je poměrně jednoduchá a zcela logická – neúspěšný účastník je podle ní povinen nahradit náklady řízení účastníkovi, který ve věci úspěch měl. Je však třeba dodat, že úspěšná strana nemá nárok na náhradu jakýchkoliv nákladů, které v průběhu řízení vynaložila, ale pouze takových nákladů, které byly potřebné k účelnému uplatňování či bránění práva⁷⁰. Účelnosti vynaložených nákladů se budu podrobněji věnovat v samostatné podkapitole, jelikož se jedná o problematiku, která má mnoho aspektů, a soud se jí musí zabývat při rozhodování o náhradě nákladů řízení podle jakéhokoliv ustanovení, nejen tedy, postupuje-li podle zásady úspěchu ve věci.

Žalobce má ve věci plný úspěch v případě, že soud jeho žalobě zcela vyhoví, žalovaný naopak, pokud soud žalobu v plném rozsahu zamítne. Pokud je podána žaloba s eventuálním petitem, pak se jedná o plný úspěch žalobce, je-li vyhověno primárnímu petitu, nebo alespoň některému z eventuálních petitů. Stejně tak u alternativního petitu žalobci stačí, vyhoví-li soud jen některému z uplatněných požadavků. Pro úspěch žalovaného je u obou uvedených typů nutné, aby soud žalobu zamítl v celém rozsahu.⁷¹ V případě tzv. alternativy facultas je situace stejná, jako kdyby se jednalo o jednoduchý petit, jelikož ochota žalobce přijmout od žalovaného jiné plnění, než na které má nárok, nehraje žádnou roli při rozhodování soudu o primárním petitu⁷².

Pokud v řízení částečně uspěje žalobce i žalovaný, pak soud náhradu nákladů poměrně rozdělí⁷³. Přestože zákon neurčuje přesný způsob rozdělení náhrady, soudní praxe se ustálila na postupu, kdy je nejprve třeba určit, který z účastníků uspěl v řízení

⁷⁰ Viz ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř.

⁷¹ LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 698. ISBN 978-80-7478-986-1.

⁷² Nabídka možnosti náhradního plnění sdílí vždy osud primárního petitu. Je-li primárnímu petitu vyhověno, soud stanoví i náhradní plnění. Pokud však soud dospěje k závěru, že primární petit není opodstatněný, nelze přiznat ani nárok na náhradní plnění. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 8. 2018, sp. zn. 25 Cdo 2311/2018.

⁷³ Ustanovení § 142 odst. 2 o. s. ř.

ve větší míře. Tomuto účastníkovi následně soud přizná náhradu nákladů, a to v rozsahu, který odpovídá míře jeho úspěchu snížené o poměrnou část neúspěchu.⁷⁴ Bude-li tedy např. žalobce úspěšný v 60 % a žalovaný ve 40 %, pak soud uloží žalovanému povinnost nahradit žalobci 20 % účelně vynaložených nákladů. Pokud je úspěch obou stran stejný, nebo je rozdíl zcela nepatrný, nepřizná soud náhradu žádnému z účastníků⁷⁵.

Při posuzování míry úspěchu v řízení o zaplacení peněžité pohledávky se zohledňuje i uplatněné příslušenství – tj. typicky úrok z prodlení. Na tomto závěru se jednoznačně shodla judikatura Ústavního soudu i Nejvyššího soudu⁷⁶, přestože v odborné literatuře se vyskytl i názor opačný⁷⁷. Není přitom rozhodné, zda jsou úroky z prodlení vyčísleny konkrétní částkou (mohou být žalovány i jako samostatný nárok), či jsou požadovány pouze obecně spolu s žalovanou jistinou⁷⁸. V druhém uvedeném případě musí soud vzít v úvahu výši úroků z prodlení ke dni vyhlášení rozhodnutí⁷⁹.

Ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. obsahuje tři výjimky, kdy je možné účastníkovi přiznat plnou náhradu nákladů řízení, přestože měl ve věci pouze částečný úspěch. Soud tak může učinit, měl-li účastník neúspěch pouze v nepatrné části. Zda se jedná o nepatrnou část, musí být vždy posuzováno s ohledem na povahu předmětu konkrétního řízení. V procentuálním vyjádření se však nejčastěji uvádí hranice 10 %⁸⁰. Další dvě výjimky představují případy, kdy rozhodnutí o výši plnění závisí buď na znaleckém posudku, nebo na úvaze soudu dle ustanovení § 136 o. s. ř. K tomu dochází např. v řízeních, ve kterých soud rozhoduje o náhradě za bolest a ztížení společenského uplatnění nebo o náhradě jiné nemajetkové újmy či ušlého zisku. Je však třeba zdůraznit, že částečný neúspěch účastníka musí spočívat pouze v rozdílném určení výše plnění, nikoliv v posouzení samotného základu věci⁸¹.

Nejvyšší soud dále k ustanovení § 142 odst. 3 o. s. ř. uvedl, že se jedná o postup toliko možný a soudu je tak dána diskrece, zda k aplikaci tohoto ustanovení přistoupí.

⁷⁴ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol., op. cit. sub 2, s. 308.

⁷⁵ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 407.

⁷⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2585/2015.

⁷⁷ Srov. CHALUPA, Luboš. Náklady řízení a příslušenství pohledávky nebo práva. *Právní rádce*. 2005, č. 9, s. 22.

⁷⁸ Nejčastěji bývají v žalobě požadovány úroky z prodlení od určitého data až do zaplacení žalované jistiny.

⁷⁹ Viz nález Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08.

⁸⁰ Srov. SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 604.

⁸¹ Srov. např. rozsudek býv. Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 4. 1975, sp. zn. 5 Cz 11/75.

I za splnění podmínek obsažených v § 142 odst. 3 o. s. ř. může být rozhodnuto podle zásady úspěchu ve věci, pokud pro takový postup shledá soud přesvědčivé a srozumitelné důvody.⁸² Jedním z nich může být např. extrémní rozdíl mezi výší požadovaného plnění a skutečně přisouzenou částkou⁸³.

Poměrně spornou je otázka, z jaké částky má být vypočítána odměna za zastupování, přizná-li soud částečně úspěšnému účastníkovi plnou náhradu nákladů řízení v souladu s ustanovením § 142 odst. 3 o. s. ř. Většina komentářové literatury se shoduje na názoru, že by soud měl vycházet z částky požadované žalobcem⁸⁴. Nejvyšší soud však ve své judikatuře dospěl k závěru zcela opačnému, a to sice, že by se mělo jednat o částku přisouzenou⁸⁵. Osobně se přikláním spíše k názoru Nejvyššího soudu. Pro žalobce může být často velice obtížné, či přímo zcela nemožné odhadnout na počátku sporu výsledek znaleckého zkoumání či úvahy soudu. Proto považuji za spravedlivé přiznat žalobci plnou náhradu nákladů řízení i v případě, že nebyl zcela úspěšný. To platí samozřejmě pouze za předpokladu, že požadovaná částka nebyla zcela zjevně nadsazená. Na druhou stranu by se dle mého názoru jednalo o příliš významné zvýhodnění žalobce, pokud by se odměna za zastupování počítala z původně žalované částky. Náhrada nákladů řízení by se v takovém případě mohla dostávat do značného nepoměru k reálně přisouzené sumě. Navíc by zvýhodnění žalobce bylo paradoxně o to větší, o co nepřesnější byl jeho odhad žalované částky. Vzhledem k tomu, že takovýto důsledek není jistě žádoucí, považuji za vhodnější vycházet při určení náhrady nákladů řízení z reálného výsledku sporu.

Pokud na jedné ze sporných stran, či dokonce na obou, vystupuje větší počet účastníků, pak je třeba posuzovat nákladový vztah k protistraně u každého z nich zvlášť. Výše vynaložených nákladů předně bývá u jednotlivých účastníků různá – liší se zpravidla hotové výdaje či ušlý zisk. Soud dále může posoudit míru úspěchu ve věci u každého z účastníků odlišně (to samozřejmě není možné u nerozlučných společníků) či se může ve vztahu k některému z nich zcela odchýlit od zásady úspěchu

⁸² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5183/2014.

⁸³ Srov. např. nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2881/12.

⁸⁴ Srov. DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 977. ISBN 978-80-7400-107-9, dále např. JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 407, či DAVID, Ludvík et al., op. cit. sub 3, s. 636.

⁸⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3974/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2992/2016, či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2017, sp. zn. 23 Cdo 962/2016.

ve věci a rozhodnout podle jiného ustanovení občanského soudního řádu – např. využije moderačního práva zakotveného v § 150 o. s. ř.⁸⁶ Pakliže je na neúspěšné straně sporu více účastníků, kterým soud ukládá povinnost nahradit náklady řízení protistraně, použijí se pro jejich vzájemné vypořádání analogicky ustanovení § 140 odst. 1 věty druhé a třetí⁸⁷ o. s. ř. „*Vedlejší účastník sdílí vždy osud účastníka, jehož podporuje, a to i vzhledem k řešení náhrady nákladů.*“⁸⁸

Pokud je ve společném řízení projednáváno více nároků, rozhoduje soud o náhradě nákladů řízení ve vztahu ke každému z nich samostatně, přičemž opět může u každé jednotlivé věci posoudit úspěch stran odlišně či rozhodnout podle různých ustanovení občanského soudního řádu.⁸⁹

2.1.2. Právo neúspěšného žalovaného na náhradu nákladů řízení

Podle ustanovení § 143 o. s. ř. má neúspěšný žalovaný právo na náhradu nákladů řízení proti žalobci, jestliže svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení. Jedná se o výjimku, která se nejvýraznějším způsobem odchyluje od zásady úspěchu ve věci, jelikož umožňuje soudu rozhodnout o náhradě nákladů řízení zcela opačně, než by zásadě úspěchu ve věci odpovídalo. Primárním účelem tohoto ustanovení je zabránit zbytečnému zahajování soudních sporů. Pokud již k zahájení takového sporu dojde, aniž by na tom měl žalovaný vinu, je spravedlivé, aby nesl břemeno náhrady nákladů řízení žalobce, který jejich vznik naopak zavinil. Na základě toho se někdy dovozuje, že se nejedná o výjimku ze zásady úspěchu ve věci, ale o samostatné pravidlo, které stojí vedle zásady úspěchu ve věci a svými projevy by se dalo přiřadit k zásadě zavinění.⁹⁰

Z hlediska aplikace předmětné normy je klíčové zabývat se otázkou, kdy lze hovořit o „nezavdání příčiny k podání žaloby“ ze strany žalovaného. Soud při jejím řešení musí zkoumat předsoudní fázi řízení, a to zejména příčinnou souvislost mezi

⁸⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1085/13.

⁸⁷ DAVID, Ludvík et al., op. cit. sub 3, s. 635. Stejně jako již bylo uvedeno v případě placení nákladů řízení (viz poznámka sub 10), rozhodující pro takové situace je, zda se jedná o společenství samostatné či nerozlučné.

⁸⁸ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 409.

⁸⁹ Srov. DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 978-979, či nález Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08.

⁹⁰ Srov. DVOŘÁK, Bohumil. Náhrada nákladů řízení neúspěšnému žalovanému. *Právní fórum*. 2010, č. 5, s. 197-203.

chováním žalovaného a podáním žaloby. Žalovaný zavdává příčinu k podání žaloby vždy, jestliže jeho chování je protiprávní, přičemž nehraje roli, zda se jedná o protiprávní chování zaviněné či nezaviněné, rozhodným je objektivní hledisko. Při hodnocení chování žalovaného však není možné omezit se pouze na kritérium porušení či neporušení hmotněprávní povinnosti. Tak např. spoluvlastník, který není ochotný dohodnout se na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví, zavdává příčinu k podání žaloby, aniž by svým chováním porušil jakoukoliv hmotněprávní povinnost.⁹¹

V případě ustanovení § 143 o. s. ř. se jedná o úpravu tradiční, která se vyskytuje v našem právním řádu v drobných obměnách již od dob Rakouska-Uherska. Obdobná ustanovení obsahují též právní řády některých dalších evropských zemí.⁹² Na rozdíl od současného znění § 143 o. s. ř. všechny podobné právní úpravy podmiňují či podmiňovaly přiznání náhrady nákladů neúspěšnému žalovanému nejen samotnou skutečností, že nezavdal příčinu k podání žaloby, ale též požadavkem, aby včas uznal žalobcem uplatněný nárok. V tomto ohledu se však ztotožňuji s názorem soudce Nejvyššího soudu, JUDr. Bohumila Dvořáka, Ph.D., LL.M., dle kterého je výše uvedenou podmínku nutné dovodit za pomoci teleologického výkladu i v případě aplikace ustanovení § 143 o. s. ř., a to přesto, že v něm není výslovně uvedena.⁹³ Pakliže totiž žalovaný nárok žalobce neuzná a naopak se mu brání, je zřejmé, že soudní řízení nebylo zahájeno zbytečně, ba právě naopak – žalobce neměl jinou možnost než využít k řešení sporu soudní cestu. Přiznáním náhrady nákladů řízení neúspěšnému žalovanému i za takovéto situace by ustanovení § 143 o. s. ř. zcela ztrácelo svůj smysl.

Mezi nejčastěji uváděné příklady, kdy použití ustanovení § 143 o. s. ř. připadá v úvahu, patří tzv. konstitutivní žaloby⁹⁴ – tj. žaloba na zrušení a vypořádání spoluvlastnictví či žaloba na vypořádání společného jmění manželů. Pokud žalobce před podáním žaloby nevyvinul žádnou snahu o uzavření dohody s protistranou a naopak žalovaný v průběhu řízení návrh žalobce nerozporuje, pak je spravedlivé, aby byla

⁹¹ DVOŘÁK, Bohumil, op. cit. sub 90, s. 197-203.

⁹² V našem právním řádu obsahoval podobné ustanovení např. občanský soudní řád z roku 1950 či rakouský civilní řád soudní. V zahraničí pak lze obdobnou právní úpravu nalézt např. v Německu či Polsku. Viz DVOŘÁK, Bohumil, op. cit. sub 90, s. 197-203.

⁹³ Srov. DVOŘÁK, Bohumil, op. cit. sub 90, s. 197-203.

⁹⁴ To však platí pouze pro konstitutivní žaloby, u kterých mohou účastníci sami disponovat s hmotněprávním nárokem. Pokud tak účastníci učinit nemohou a ke vzniku, změně či zániku právního vztahu je nutné rozhodnutí soudu, pak není možné uvažovat o aplikaci ustanovení § 143 o. s. ř., jelikož soudnímu řízení nebylo možné předejít a nelze tak ani zkoumat, kdo k jeho zahájení zavdal příčinu. Viz DVOŘÁK, Bohumil, op. cit. sub 90, s. 197-203.

žalovanému přiznána náhrada nákladů řízení, přestože nebyl v řízení úspěšný. Dále jsou obvykle jmenovány žaloby proti držiteli v dobré víře či žaloby věřitelů, kteří neposkytli žalovanému součinnost pro přijetí plnění, a jsou tak sami v prodlení⁹⁵.

Za problematickou považují aplikaci ustanovení § 143 o. s. ř. v literaturou též uváděné situaci, kdy žalobce uplatní pohledávku, která není v době podání žaloby splatná a dospěje teprve až v průběhu řízení. Pokud žalovaný dostojí svým povinnostem a splní dluh v průběhu řízení včas, pak je použití ustanovení § 143 o. s. ř. vyloučeno. Žalobce buď vezme žalobu zpět a soud tak rozhoduje podle ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř., nebo musí dojít k zamítnutí žaloby, neboť dluh již v době rozhodování neexistuje. Pokud však žalovaný nesplní dluh v průběhu řízení, přestože jeho splatnost již nastala, pak lze dle mého názoru jen těžko učinit závěr o tom, že soudní řízení bylo zahájeno zbytečně, jelikož je zřejmé, že žalovaný nemá vůli dluh splnit a žalobce by se tak soudnímu vymáhání stejně nevyhnul. Žaloba tak sice na počátku byla podána předčasně, avšak v průběhu řízení se stala důvodnou.

2.1.3. Zásada zavinění

Smyslem zásady zavinění je „sankční náhrada nákladů řízení, které by při jeho řádném průběhu nevznikly, uložená rozhodnutím soudu tomu, kdo jejich vznik zavinil, nebo jemuž se přihodila náhoda, která je zavinila“⁹⁶. O náhradě nákladů řízení podle této zásady rozhoduje soud zcela nezávisle na výsledku řízení, a to navíc odděleně od ostatních nákladů, které v řízení vznikly. Proto se v této souvislosti používá termín „separace nákladů řízení“⁹⁷.

Osoby, jimž může soud uložit sankční náhradu nákladů řízení, je třeba rozdělit do dvou skupin. Účastník (příp. vedlejší účastník) a jeho zástupce odpovídají za zbytečné náklady, které vznikly v důsledku jejich zavinění, ale také v důsledku náhody, která se jim přihodila⁹⁸. Do druhé skupiny patří svědek, fyzická osoba uvedená v § 126a o. s. ř., znalec, tlumočník nebo ten, kdo měl při dokazování nějakou povinnost.

⁹⁵ Srov. SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 612-613.

⁹⁶ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol., op. cit. sub 2, s. 306.

⁹⁷ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 421.

⁹⁸ Viz ustanovení § 147 odst. 1 o. s. ř.

Tyto osoby, na rozdíl od účastníka a jeho zástupce, nesou odpovědnost pouze za své zavinění, nikoliv za náhodu⁹⁹.

Základním předpokladem pro využití separace nákladů řízení je skutečnost, že nějaké zbytečné náklady vůbec vznikly. Pokud se tedy např. k nařízenému jednání nedostavil předvolaný svědek, avšak na jednání bylo možné provést jiné důkazy a zároveň bylo jednání odročeno za účelem dalšího dokazování, není důvod sankcionovat svědka náhradou nákladů řízení, přestože porušil své procesní povinnosti.

Vzhledem k tomu, že sankční náhrada nákladů řízení není závislá na výsledku řízení ani na ostatní nákladech, měl by o ní soud rozhodnout samostatným usnesením již v průběhu řízení, a to ihned poté, co náklady vznikly. Není však vyloučeno, aby tak učinil až v rozhodnutí, jímž se řízení končí. Oprávněnými z přiznané náhrady nákladů řízení mohou být účastníci, vedlejší účastníci či stát. Hradí se samozřejmě jako ve všech ostatních případech pouze účelně vynaložené náklady, jejichž vznik musí být prokázán.¹⁰⁰

Jak již bylo výše naznačeno, k úvaze o separaci nákladů řízení může dojít typicky v situaci, kdy se řádně předvolaný svědek, účastník či jiná osoba nedostaví k nařízenému jednání a jeho účel je tak zmařen. Jednání může být také zbytečně odročeno kvůli nedodání příslušného odborného vyjádření či opožděné omluvě. K nedůvodnému prodlužování řízení dochází též při opožděné realizaci procesních práv, kdy si účastníci „schovávají“ zásadní námitky či návrhy až k nařízenému jednání, přestože byli již v průběhu písemné přípravy vyzváni k podání vyjádření. Jednou z možností, jak takovému chování zamezit, může být právě separace nákladů řízení.¹⁰¹ Dle Vrchního soudu v Praze dále např. platí, že *„žalovaný, který v průběhu řízení uhradil žalovanou pohledávku, má proti žalobci právo na náhradu nákladů řízení, které mu vznikly prodlením žalobce se zpětvzetím žaloby (§ 147 odst. 1 o. s. ř.)“*¹⁰².

⁹⁹ Viz ustanovení § 147 odst. 2 a § 148 odst. 2 o. s. ř.

¹⁰⁰ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 994-995.

¹⁰¹ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 421-422.

¹⁰² Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 9. 1977, sp. zn. 2 Cmo 373/95.

2.1.4. Náhrada nákladů řízení v případě smíru a nemeritorních rozhodnutí

Civilní soudní řízení sporné může být ukončeno smírem, což je výsledek, o který by měl soud vždy usilovat. Pokud se účastníci v uzavřeném smíru dohodnou i o náhradě nákladů řízení, pak není důvod, aby o této otázce bylo znovu rozhodováno, a ujednání účastníků tak pouze podléhá schválení soudu v rámci celého smíru.¹⁰³ Jestliže se však účastníci o nákladech řízení nedohodnou, platí, že žádný z nich nemá na jejich náhradu právo¹⁰⁴.

V ustanoveních § 146 o. s. ř. jsou dále upravena pravidla pro náhradu nákladů řízení v případě, že soud nedospěje k meritornímu rozhodnutí. Nejjednodušší situace nastává, pokud soud žalobu či jiný návrh na zahájení řízení odmítne. Vzhledem k tomu, že odmítnutí nepochybně zavinil žalobce (navrhovatel), je logické, že musí nahradit veškeré vzniklé náklady řízení¹⁰⁵. Ostatním účastníkům však zpravidla žádné náklady nevznikají, jelikož soud většinou odmítá žalobu (jiný návrh) předtím, než ji rozešle.

Pakliže dochází k zastavení řízení, je již situace výrazně komplikovanější. Podle obecného pravidla zakotveného v ustanovení § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř. nemá právo na náhradu nákladů řízení žádný z účastníků, pokud bylo řízení zastaveno. Použití tohoto ustanovení však připadá v úvahu pouze tehdy, nelze-li aplikovat § 146 odst. 2 o. s. ř., který je vůči němu ustanovením zvláštním¹⁰⁶. Soud tedy nejprve musí zkoumat, zda nedošlo k zastavení řízení v důsledku zavinění některého z účastníků (k tomu více níže), a teprve pokud je odpověď negativní, nepřizná náhradu nákladů řízení nikomu. O nezaviněné zastavení řízení se může jednat např., ztratí-li některý z účastníků způsobilost být účastníkem řízení a s ohledem na povahu věci nelze v řízení pokračovat. Stejně tak by mělo být aplikováno ustanovení § 146 odst. 1 písm. b) o. s. ř., jestliže řízení bylo přerušeno podle § 110 o. s. ř. a k jeho zastavení dojde poté, co žádný z účastníků nepodal návrh na pokračování.¹⁰⁷

Zvláštní ustanovení § 146 odst. 2 věty první o. s. ř. váže povinnost náhrady nákladů řízení na posouzení otázky, který z účastníků zastavení řízení zavinil.

¹⁰³ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 417.

¹⁰⁴ Viz ustanovení § 146 odst. 1 písm. a) o. s. ř.

¹⁰⁵ Viz ustanovení § 146 odst. 3 o. s. ř.

¹⁰⁶ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4155/2015.

¹⁰⁷ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 418.

Komentářová literatura¹⁰⁸, potvrzená četnou judikaturou¹⁰⁹, se shoduje na závěru, že zavinění je třeba posuzovat výlučně z procesního hlediska. Žalobce tak zaviní zastavení řízení, podá-li žalobu (jiný návrh) ve věci, o níž bylo pravomocně rozhodnuto nebo v níž již probíhá jiné řízení, dále pokud např. žaluje tzv. non-subjekt či nezaplatí-li soudní poplatek.

Z procesního hlediska leží obecně zavinění na straně žalobce i v případě, že vezme svou žalobu (jiný návrh) zpět. Pokud je však „*pro chování žalovaného (jiného účastníka řízení) vzat zpět návrh, který byl podán důvodně, je povinen hradit náklady řízení žalovaný (jiný účastník řízení)*“¹¹⁰. Aby tedy žalobce svým zpětvzetím nezavinil zastavení řízení, musí být kumulativně splněny dva předpoklady – žaloba (jiný návrh) byla podána důvodně a zároveň ke zpětvzetí došlo pro chování žalovaného (jiného účastníka)¹¹¹. Typicky půjde o situace, kdy žalovaný po zahájení řízení uhradí dlužnou pohledávku či uspokojí jiný žalobcem uplatňovaný nárok. Stejně jako u výše uvedeného „zavinění“ se většinou dovozuje, že i „důvodnost žaloby“ je třeba posuzovat pouze z hlediska procesního, nikoliv hmotněprávního. Podstatný má být „*vztah výsledku chování žalovaného k požadavkům žalobce*“¹¹². Některá komentářová literatura sice připouští, že toto pravidlo nelze chápat přepjatě formalisticky¹¹³, avšak i přesto setrvává na názoru, podle kterého se při rozhodování o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. vychází z principu ryze procesního výsledku.

V následujících odstavcích se pokusím závěr o posuzování „zavinění“ a „důvodnosti žaloby“ výlučně z procesního hlediska zpochybnit. Ústavní soud dlouhodobě judikuje, že „*rozhodování o nákladech řízení nesmí být jen mechanickým posuzováním otázky zavinění výsledku řízení bez komplexního zhodnocení okolností případu. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má být zřejmým a logickým ukončením*

¹⁰⁸ Srov. DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 990, SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 617 či DAVID, Ludvík et al., op. cit. sub 3, s. 646.

¹⁰⁹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 315/07, náleží Ústavního soudu ze dne 8. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 1227/09 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1912/2015.

¹¹⁰ Ustanovení § 146 odst. 2 věty druhé o. s. ř.

¹¹¹ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 170/2015.

¹¹² DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 990. Obdobně též v usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4155/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2016, sp. zn. 33 Cdo 5572/2015 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2524/2014.

¹¹³ Srov. DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 990 či SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 617.

celého soudního řízení. ¹¹⁴ Ustálený je i názor Ústavního soudu, podle kterého dochází k porušení základního práva nebo svobody v důsledku interpretace, jež je v extrémním rozporu s principy spravedlnosti. Může se tak stát např. uplatněním přepjatého formalismu při aplikaci práva.¹¹⁵ Jak bude dále doloženo na konkrétních příkladech, nahlížení na ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. čistě procesní optikou vede někdy k výsledkům, které jsou zcela zjevně nespravedlivé.

Tak by tomu bylo např. v situaci, kdy žalobce zažaluje pohledávku, která nabude splatnosti teprve v průběhu řízení. Žalovaný, který chce dostát svým povinnostem, nemá jinou možnost, než pohledávku zaplatit. Žalobce následně vezme žalobu zpět, jelikož by jinak musela být zamítnuta. Pokud by soud v takové situaci vycházel z čistě procesního pojetí ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř., musel by náhradu nákladů řízení přiznat žalobci, jelikož ten vzal žalobu zpět pro chování žalovaného, které navíc bylo zcela v souladu s žalobou, a tím také potvrdilo její důvodnost. Je však evidentní, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení by mělo být zcela opačné. Žalobce inicioval celé řízení zbytečně, a tím způsobil i vznik nepotřebných nákladů. Žalovaný naopak neporušil žádnou povinnost. Ústavní soud k tomu shodně s Nejvyšším soudem judikoval¹¹⁶, že se při zkoumání důvodnosti podané žaloby nelze vyhnout odpovědi na otázku, kdy se žalovaná pohledávka stala splatnou, čímž i zjevně dochází k hodnocení z hlediska hmotněprávního. Podle Ústavního soudu by *„trvání na závěru, že ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. je nutno posuzovat výlučně z procesního hlediska (...) mohlo svádět k šikanóznímu podávání žalob ještě před splatností, jejichž následkem by v každé situaci bylo uložení povinnosti žalovanému nahradit žalobci náklady řízení“*¹¹⁷.

Podle dalšího rozhodnutí Nejvyššího soudu sice obecně platí, že je-li žalobou uplatněn nárok vůči více žalovaným, kteří mají postavení solidárně zavázaných dlužníků, pak plnění jedním ze žalovaných je třeba zásadně považovat pro účely ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. za chování všech žalovaných¹¹⁸. *„Brání-li se však některý ze žalovaných, jenž plnění na žalobou uplatněný nárok neposkytl, tím, že vůči*

¹¹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 439/06. Obdobně též nález Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2005, sp. zn. IV. ÚS 1/04 či nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 804/08.

¹¹⁵ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 3592/16, usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2017, sp. zn. III. ÚS 3018/17 či usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 600/19.

¹¹⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 3592/16 a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 170/2015.

¹¹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 3592/16.

¹¹⁸ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. 29 Cdo 1668/2016.

němu není uplatněný nárok po právu, musí soud pro účely rozhodnutí o náhradě nákladů řízení posoudit důvodnost takové obrany.¹¹⁹ Jinými slovy se soud opět nevyhne zkoumání důvodnosti žaloby z hlediska hmotného práva a dospěje-li k závěru, že proti žalovanému, který plnění neposkytl, byl nárok uplatněn neoprávněně, musí mu zároveň přiznat náhradu nákladů řízení proti žalobci.

Nejvyšší soud obdobně stanovil v usnesení ze dne 2. 1. 2017, sp. zn. 23 Cdo 938/2016, že za určitých okolností je nutné, aby soud znal konečný výsledek hmotněprávního sporu mezi účastníky, pokud chce kvalifikovaně rozhodnout o náhradě nákladů řízení podle ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř.¹²⁰

Vzhledem ke všemu výše uvedenému je tedy otázkou, zda závěr o posuzování ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř. výlučně z procesního hlediska je i nadále udržitelný. Dle mého názoru by procesní chápání předmětného ustanovení mělo zůstat výchozí zásadou. Rozhodně se však nejedná o výlučné pravidlo. Je k němu třeba vždy dodat, že v určitých případech se soud musí zabývat hmotněprávní stránkou věci, pokud chce dospět ke spravedlivému rozhodnutí i z pohledu náhrady nákladů řízení.

Na závěr této podkapitoly bych chtěl rozebrat, jak soud rozhoduje o náhradě nákladů, pokud je řízení částečně zastaveno (příp. je žaloba částečně odmítnuta) a ve zbytku dospěje k meritornímu konci. Soud v takovém případě rozhodne o nákladech jako celku, a to až v závěru řízení. Nedává smysl, aby tak činil částečně již v průběhu řízení, jelikož teprve na jeho konci lze posoudit všechny aspekty úspěchu a neúspěchu stran, je možné určit, které náklady vznikly, a zdali nejsou důvody pro použití některé z výjimek.¹²¹ Nejprve je třeba určit (podle pravidel popsanych v této podkapitole), co vedlo k zastavení řízení a kdo zastavení zavinil. Následně soud rozhodne o celkové náhradě nákladů podle zásady úspěchu ve věci, přičemž zaviněné zastavení řízení se posoudí v předmětné části jako neúspěch jedné ze stran.¹²²

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. 29 Cdo 1668/2016.

¹²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu se týkalo případu, kdy žalobce vezme svou žalobu zpět po uhrazení pohledávky ze strany žalovaného na základě pravomocného rozhodnutí, které bylo následně zrušeno. Tato problematika je podrobně rozebrána v BRIM, Luboš. Rozhodování o nákladech řízení po zrušení rozhodnutí dovolacím soudem a bezdůvodné obohacení. *Právní rozhledy*. 2018, č. 2, s. 58-64.

¹²¹ BÍLÝ, Martin. Subjekty náhrady nákladů řízení. *Právní rozhledy*. 2010, č. 9, s. 308-315.

¹²² Srov. DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 976.

2.1.5. Účelnost vynaložených nákladů

Podle ustanovení § 142 odst. 1 o. s. ř. přizná soud úspěšnému účastníkovi náhradu pouze takových nákladů, které byly potřebné k účelnému uplatňování nebo bránění práva. Přestože se toto ustanovení vztahuje na případy, kdy řízení skončí meritorním rozhodnutím, je nepochybné, že se soud musí zabývat účelností vynaložených nákladů vždy, když rozhoduje o jejich náhradě. Podle Ústavního soudu „lze za účelně vynaložené náklady ve smyslu § 142 odst. 1 o. s. ř. považovat toliko takové náklady, které musela procesní strana nezbytně vynaložit, aby mohla řádně hájit své porušené nebo ohrožené subjektivní právo u soudu“¹²³. Pokud soud dospěje k závěru, že některý z nákladů nebyl vynaložený účelně, pak právo na jeho náhradu vůbec nevzniká¹²⁴. V následujících pasážích se budu zabývat účelností nákladů na právní zastoupení, jež mezi ostatními náklady představují v naprosté většině případů nejvyšší položku¹²⁵.

Otázka účelnosti nákladů na právní zastoupení vstoupila do popředí zájmu v době platnosti přisudkové vyhlášky, a to zejména v souvislosti s hromadným vymáháním bagatelních pohledávek prostřednictvím tzv. formulářových žalob. Tato problematika je velice komplikovaná a není zde bohužel prostor pro její podrobnou analýzu. Přesto bych chtěl alespoň ve stručnosti upozornit na její základní aspekty a uvést zásadní rozhodnutí Ústavního soudu, která byla pro další vývoj určující.

Některé obecné soudy se snažily čelit „byznysu“ s drobnými pohledávkami tím způsobem, že na základě ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř. určily odměnu za zastupování podle advokátního tarifu, nikoliv tedy podle přisudkové vyhlášky. Tento postup Ústavní soud aproboval v řadě svých rozhodnutí. Klíčovým z nich se stal náleze ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11, ve kterém Ústavní soud mimo jiné uvedl, že považuje za spravedlivé určit v takto specifických řízeních (jejichž zvláštnosti v nálezu vyjmenoval) vyšší odměny za zastupování advokátem jako ekvivalent jednonásobku vymáhané jistiny. Z tohoto názoru následně řada obecných soudů vycházela. Uvedený

¹²³ Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.

¹²⁴ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 406.

¹²⁵ O účelnosti ostatních druhů nákladů řízení bylo pojednáno v příslušných pasážích kapitoly 1.2. této práce.

nález je také zajímavý tím, že v něm Ústavní soud definoval pojem „formulářová žaloba“¹²⁶.

Okresní soudy v Ústí nad Labem či v Ostravě postupovaly však ještě razantněji, když v mnoha případech nepřiznaly tzv. inkasním agenturám náklady právního zastoupení vůbec, a to právě z důvodu jejich neúčelnosti. Stěžejním argumentem soudů bylo, že ze strany věřitelů dochází k nemravnému zneužívání subjektivních procesních oprávnění, kdy skutečným záměrem inkasních agentur není realizace práva na právní pomoc, nýbrž pouze generování zisku prostřednictvím náhrady nákladů na uměle vykonstruované právní zastoupení.¹²⁷ Většina věřitelů se samozřejmě bránila u Ústavního soudu. Ten však podobné stížnosti postupně odmítal jako zjevně neopodstatněné. Prvním mediálně známým rozhodnutím se stalo usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11. Za důležitější je však možné označit až následně vydaný nález ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12, ve kterém Ústavní soud výslovně závěry o zneužití práva na zastoupení advokátem a jeho právních následcích schválil jako ústavně konformní.¹²⁸

Lze říci, že celá tato hojně medializovaná problematika vyvrcholila zrušením přísudkové vyhlášky Ústavním soudem. Ministerstvo spravedlnosti následně reagovalo též zakotvením nového § 14b do advokátního tarifu, který dopadá právě na hromadné vymáhání bagatelních pohledávek prostřednictvím formulářových žalob.¹²⁹ Závěry ohledně přiměřenosti a neúčelnosti nákladů na právní zastoupení, ke kterým dospěl Ústavní soud ve výše uvedených rozhodnutích, jsou však nepochybně použitelné i po zrušení přísudkové vyhlášky a novelizaci advokátního tarifu¹³⁰.

K otázce účelnosti nákladů na právní zastoupení Ústavní soud dále konstantně judikuje, že *„tam, kde je k hájení svých zájmů stát vybaven příslušnými organizačními složkami finančně i personálně zajištěnými ze státního rozpočtu, není důvod, aby výkon svých práv a povinností v této oblasti přenášel na soukromý subjekt, jímž byl advokát,*

¹²⁶ „Zpravidla se bude jednat o návrh mající podobu využitého vzoru, jenž se od něj bude odlišovat jen v minimální míře, a to právě takové, aby mohl být návrh co do určitosti osob účastníků a předmětu řízení dostatečně individualizován; základ právní argumentace včetně její stylizace a formálního vyjádření však bude totožný či jen s drobnými odchylkami.“

¹²⁷ K tomu podrobně srov. např. TICHÝ, Jan. Proč „inkasní agentury“ nemají právo na náhradu za advokáta (k dezinterpretacím ústeckých rozhodnutí). *Soudce*. 2012, č. 4, s. 4-12.

¹²⁸ TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*. 2013, č. 19, s. 649-655.

¹²⁹ Ke zrušení přísudkové vyhlášky a novelizaci advokátního tarifu více viz podkapitola 1.2.4. této práce.

¹³⁰ Srov. JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 379.

*a pokud tak přesto učiní, pak není důvod pro uznání takto mu vzniklých nákladů jako účelně vynaložených*¹³¹. Toto pravidlo však nelze chápat absolutně. Za určitých okolností je možné považovat i zastoupení orgánu státní správy advokátem za odůvodněné. Tak tomu bude např. v situaci, kdy je předmětem sporu právní problematika, která nesouvisí s oblastí spravovanou orgánem státní správy, či se jedná o problematiku velmi specializovanou, obtížnou, vyžadující znalosti cizího práva nebo jazykové znalosti. Takto specifické okolnosti je však třeba vždy řádně odůvodnit.¹³²

K obdobným závěrům jako v případě státu a jeho organizačních složek dospěl Ústavní soud také ve vztahu k účelnosti právního zastoupení krajů¹³³, statutárních měst či jejich městských částí¹³⁴ a dále také institucí, které jsou určitým způsobem navázány na státní rozpočet nebo které hospodaří s veřejnými prostředky – tj. např. Všeobecná zdravotní pojišťovna¹³⁵, fakultní nemocnice¹³⁶ či Česká televize při vymáhání tzv. koncesionářských poplatků¹³⁷. I zde je však třeba zdůraznit, že se soud nesmí omezit pouze na paušalizující závěry. Naopak musí posoudit všechny konkrétní okolnosti každého individuálního sporu.

Zajímavá je také problematika účelnosti právního zastoupení osob, které jsou sami znalé práva, a to zejména advokátů. Ústavní soud se k ní vyjádřil již v nálezu ze dne 19. 6. 2007, sp. zn. II. ÚS 187/06, ve kterém dovodil, že náklady na právní zastoupení advokáta je třeba zpravidla považovat za účelně vynaložené, jelikož s ohledem na ústavně zaručené právo na právní pomoc nelze „*vymezovat kategorii osob, která by z hlediska právního zastoupení měla odlišné postavení, a tak jí de facto její právo upírat a z hlediska ostatních ji diskriminovat. Účastníka nelze sankcionovat tím, že mu nebude přiznána část nákladů odpovídající výši odměny advokáta s tím, že se mohl bránit sám.*“ Ústavní soud uvedený závěr následně potvrdil a zároveň rozvedl v tom smyslu, že advokát má v jistých případech k věci zřetelně subjektivní vztah, což by mu mohlo být při hájení svých práv na překážku. Dle Ústavního soudu je podstatné rozlišit, zda se jedná ze strany advokáta o využití ústavně zaručeného práva na právní

¹³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3243/09. Obdobně srov. též nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. II. ÚS 1215/10 či nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1087/09.

¹³² Srov. stejná rozhodnutí, která byla uvedena v poznámce sub. 131.

¹³³ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 4229/12.

¹³⁴ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09.

¹³⁵ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2014, sp. zn. IV. ÚS 474/13.

¹³⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 195/11.

¹³⁷ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3705/14.

pomoc, či spíše o jeho zneužití na úkor protistrany – např. pokud se nechá zastoupit ve zcela banální věci.¹³⁸

Odlišná situace však nastává, jestliže se soudní exekutor nechá zastoupit advokátem v soukromoprávním sporu, jehož předmětem je úřední činnost soudního exekutora. Náklady na právní zastoupení v takovém případě nelze považovat za účelně vynaložené.¹³⁹ Pokud se však nejedná o exekutorovu úřední činnost, je možné obdobně aplikovat závěry z výše uvedených nálezů Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 187/06 a I. ÚS 3819/13. To samé dle mého názoru platí i pro jiné právnické profese, např. soudce či notáře.

2.1.6. Předžalobní výzva

Do občanského soudního řádu byl s účinností od 1. 1. 2013 začleněn zcela nový § 142a, podle jehož odst. 1 musí žalobce nejméně 7 dnů před podáním žaloby zaslat žalovanému výzvu k plnění, pakliže chce, aby mu byla přiznána náhrada nákladů řízení. Jedná se o institut tzv. předžalobní výzvy (či upomínky). Význam předmětného ustanovení je zřejmý. Má zabránit vedení zbytečných soudních sporů, a to zejména v situacích, kdy žalovaný ani neví, že je za ním nějaký dluh evidován a účelem podání žaloby je především navýšení pohledávky o náhradu nákladů řízení¹⁴⁰. Povinnost zaslání předžalobní výzvy se z logiky věci vztahuje pouze na řízení o splnění povinnosti¹⁴¹.

Vzhledem k tomu, že ustanovení § 142a odst. 1 o. s. ř. hovoří pouze o „žalobci, který měl úspěch v řízení“, mohlo by navozovat dojem, že se vztahuje pouze na případy, kdy je řízení skončeno meritorním rozhodnutím. Takový závěr by však zcela jistě nebyl správný. Absenci předžalobní výzvy je třeba zohlednit také, rozhoduje-li soud o náhradě nákladů při zastavení řízení podle ustanovení § 146 odst. 2 o. s. ř., a to zejména v situaci, kdy žalobce vezme žalobu zpět pro chování žalovaného.¹⁴² Jestliže žalovaný neuhradil dlužnou pohledávku pouze z nevědomosti, zpravidla tak učiní ihned

¹³⁸ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13.

¹³⁹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3916/14.

¹⁴⁰ Srov. usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 2013, č.j. 5 Cmo 368/2013-22.

¹⁴¹ Viz ustanovení § 142a odst. 1 o. s. ř.

¹⁴² Srov. JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 420.

po doručení žaloby. V takovém případě je na místě nepřiznat žalobci náhradu nákladů řízení, jelikož mohl zasláním předžalobní výzvy předejít vzniku nákladů.

Ustanovení § 142a o. s. ř. se uplatní také v rozkazních řízeních, ať už se jedná o „běžné“, elektronické či směnečné (šekové)¹⁴³. V rozkazních řízeních je však rozhodování soudu limitováno skutečnostmi, které žalobce uvede v žalobě a připojených listinách. Není-li tedy z návrhu nebo jeho příloh zjevné, že žalobce zaslal žalovanému předžalobní výzvu, či neplynou-li z nich skutečnosti, které by absenci předžalobní výzvy ospravedlňovaly, musí soud rozhodnout, že žalobce nemá právo na náhradu nákladů řízení.¹⁴⁴

Zákon stanoví pro odeslání předžalobní výzvy lhůtu nejméně 7 dnů před podáním žaloby. Není tedy podstatné kdy (příp. zda vůbec) dojde k jejímu doručení žalovanému. Žalobci postačí prokázat odeslání např. podacím lístkem či potvrzením o odeslání datové zprávy.¹⁴⁵ Lze přisvědčit názoru, že délka lhůty je enormně krátká zejména s ohledem na její počítání ode dne odeslání předžalobní výzvy. S přihlédnutím k běžné době přepravy poštovních zásilek, započítání víkendů a státních svátků, stejně jako i k době potřebné pro bankovní převod či zaplacení poštovní poukázkou, nemusí zbýt dlužníkovi prakticky žádný čas k úhradě dluhu ani v případě, že by tak chtěl skutečně učinit.¹⁴⁶ Na druhou stranu se domnívám, že by lhůta neměla být delší než 14 dnů, jelikož by se již jednalo o přílišné omezení věřitele, který má samozřejmě zájem na co nejrychlejším vymožení své pohledávky.

Podle dikce zákona má žalobce zaslat předžalobní výzvu na adresu pro doručování, případně na poslední známou adresu žalovaného. Není zcela zřejmé, co přesně znamená „adresa pro doručování“¹⁴⁷. Pokud má žalovaný zřízenou datovou schránku či je adresa jeho sídla zjištělná z veřejně dostupné evidence, pak by se měl žalobce těmito informacemi řídit. V ostatních případech bude žalobce nejčastěji zasílat výzvu na adresu uvedenou na smlouvě, adresu posledního známého bydliště či adresu pracoviště. Literatura shodně uvádí, že je možné předžalobní výzvu zaslat též na

¹⁴³ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 411.

¹⁴⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2620/2014.

¹⁴⁵ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 410.

¹⁴⁶ Srov. LAJSEK, Vladimír. Náležitosti předžalobní výzvy podle § 142a OSŘ. *Právní rozhledy*. 2016, č. 13-14, s. 489-496.

¹⁴⁷ Literatura se shoduje na závěru, že pro tyto účely nelze použít právní úpravu obsaženou v § 46 a násl. o. s. ř. Jako určité vodítko však daná úprava jistě posloužit může.

sdělenou elektronickou adresu prostřednictvím e-mailové zprávy¹⁴⁸. Dle mého názoru se v dnešní době může jednat o výrazně efektivnější způsob korespondence než prostřednictvím provozovatele poštovních služeb.

Součástí předžalobní výzvy musí být zejména identifikace nároku – tj. přesné vyčíslení dlužné pohledávky či specifikace jiné povinnosti a právní důvod jejího vzniku. Další obsahové náležitosti jsou poměrně sporné, jelikož se k nim ustanovení § 142a odst. 1 o. s. ř. žádným způsobem nevyjadřuje¹⁴⁹.

Podle ustanovení § 142a odst. 2 o. s. ř. může soud výjimečně žalobci přiznat náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti i v případě, že výzvu k plnění žalovanému neposlal, a to existují-li důvody hodné zvláštního zřetele. Příkladem využití této výjimky by mohla být situace, kdy dlužník o své povinnosti prokazatelně věděl (např. sám žádal věřitele o posečkání s vymáháním)¹⁵⁰.

Zcela nové světlo do aplikace ustanovení § 142a o. s. ř. vnesl Nejvyšší soud v usnesení ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013, ve kterém dovodil, že na povinnosti zaslat žalovanému předžalobní výzvu nelze trvat ani v některých případech, které rozhodně nelze nazvat výjimečnými. Tak tomu bude, pokud žalovaný ani po zahájení řízení a doručení žaloby dluh nezaplatí nebo jinak nepřivodí jeho zánik (např. započtením). „*Není-li totiž dlužník ochoten (nebo schopen) existující dluh ve lhůtě odpovídající ustanovení § 142a o. s. ř. zaplatit, není dán sebemenší důvod sankcionovat pochybení věřitele, jde-li o absenci předžalobní výzvy k plnění.*“¹⁵¹ Toto rozhodnutí velice vítám, jelikož dle mého názoru zcela odpovídá pravému smyslu institutu předžalobní výzvy.

2.1.7. Stát jako subjekt oprávněný i povinný z náhrady nákladů řízení

Stát jako právnická osoba v oblasti soukromého práva může být běžným účastníkem občanského soudního řízení. V takovém případě pro něj při rozhodování o náhradě nákladů řízení platí stejná pravidla jako pro každého jiného účastníka. Kromě

¹⁴⁸ Srov. SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 610, JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 410 či LAJSEK, Vladimír, op. cit. sub 146, s. 489-496.

¹⁴⁹ Nejčastěji se uvádí, že by předžalobní výzva měla obsahovat též lhůtu k plnění a výslovné upozornění dlužníka na skutečnost, že pokud dluh dobrovolně nesplní, bude vymáhán soudní cestou. Srov. LAJSEK, Vladimír, op. cit. sub 147, s. 489.

¹⁵⁰ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 611.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013.

toho občanský soudní řád výslovně stanoví, že v řízeních zahájených na návrh nejvyššího státního zástupce, státního zastupitelství nebo Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových soud přizná úspěšnému účastníkovi náhradu nákladů řízení proti státu, a to dle obecných pravidel¹⁵².

Stát však platí některé náklady v souladu s ustanoveními § 140 odst. 2 a 3 o. s. ř. a § 141 odst. 2 o. s. ř., přestože se řízení žádným způsobem neúčastní. Na základě ustanovení § 148 odst. 1 o. s. ř. má následně právo na náhradu takto zaplacených nákladů¹⁵³ proti účastníkům (vedlejším účastníkům), a to zásadně podle výsledku řízení. Nákladová povinnost vůči státu by tedy měla zcela odpovídat rozhodnutí soudu o náhradě nákladů mezi účastníky navzájem. V případě plného úspěchu jedné ze stran hradí náklady státu zcela neúspěšný účastník. Při částečném úspěchu každý z účastníků platí náhradu dle míry svého neúspěchu. Nebyla-li vzájemná povinnost náhrady uložena žádnému z účastníků, pak nahradí náklady státu stejným dílem. Pokud řízení skončí smírem, vyjadřuje výsledek poměr, v jakém smír uspokojuje nárok žalobce. Nelze-li určit, pak se náhrada rozdělí mezi účastníky rovnoměrně.¹⁵⁴

Soud nemůže přiznat státu náhradu nákladů řízení proti účastníkovi, u kterého jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků¹⁵⁵. Dle předmětného ustanovení tedy není podstatné, zda již byl účastník v průběhu řízení skutečně osvobozen, postačí, pokud jsou u něj uvedené předpoklady osvědčeny v době rozhodování o nákladech řízení. Jestliže soud dospěje ke kladné odpovědi, nelze nákladovou povinnost přenášet na ostatní účastníky. Náklady tak v této části nebudou státu nahrazeny.¹⁵⁶

Odlišný režim však platí pro náklady na právní zastoupení advokátem, který byl účastníkovi ustanoven jako zástupce podle § 30 o. s. ř. či jako opatrovník podle § 29 o. s. ř. Přestože tyto náklady platil stát, je jejich náhrada závislá na úspěchu zastoupeného účastníka. Pokud mu bude v řízení zcela či zčásti přiznána náhrada nákladů na právní zastoupení, pak protistrana musí zaplatit tuto náhradu přímo státu, nikoliv tedy úspěšnému účastníkovi či advokátovi¹⁵⁷. I když by se dle dikce ustanovení

¹⁵² Viz ustanovení § 142 odst. 4 o. s. ř.

¹⁵³ Některé náklady zaplacené státem však následně náhradě nepodléhají – k tomu více v kapitole 1.1.

¹⁵⁴ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 998-999.

¹⁵⁵ Ustanovení § 148 odst. 1 o. s. ř.

¹⁵⁶ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 622.

¹⁵⁷ Viz ustanovení § 149 odst. 2 o. s. ř.

§ 149 odst. 2 o. s. ř. mohlo zdát, že se jedná pouze o určení platebního místa, obdobně jako v případě ustanovení odst. 1, je stát oprávněn náhradu nákladů řízení vymáhat vlastním jménem¹⁵⁸.

2.1.8. Moderační právo soudu

V ustanovení § 150 o. s. ř. je zakotveno tzv. moderační právo soudu (též soudcovské zmírňovací právo) umožňující zcela či zčásti nepřiznat náhradu nákladů řízení účastníkovi, který by na ni jinak měl právo. Jedná se o výjimečné ustanovení, jehož aplikace připadá v úvahu pouze tehdy, je-li v řízení zjištěna a prokázána existence důvodů hodných zvláštního zřetele. Zákon se tímto způsobem snaží řešit nepřiměřené tvrdosti, ke kterým by mohlo docházet v důsledku rozhodování o náhradě nákladů řízení podle obecných pravidel. Moderační právo může soud využít bez ohledu na to, podle jakého ustanovení o náhradě nákladů rozhoduje.¹⁵⁹ Nepřiznání náhrady na základě ustanovení § 150 o. s. ř. však nelze zaměňovat s nepřiznáním náhrady konkrétního druhu nákladů řízení pro jejich neúčelnost. Pakliže soud některé náklady shledá jako neúčelně vynaložené, právo na jejich náhradu vůbec nevzniká. Použití moderačního práva proto vůbec nepřichází v úvahu.

Při aplikaci ustanovení § 150 o. s. ř. zkoumá soud osobní, majetkové, sociální, zdravotní a další poměry všech účastníků řízení. Důležité tedy je, aby se nezaměřoval pouze na účastníka, kterému by měla být povinnost náhrady prominuta. Nepřiznání náhrady se totiž výrazným způsobem dotkne též majetkové sféry oprávněné strany.¹⁶⁰ Dále soud hodnotí okolnosti, které vedly k uplatnění nároku, postoje účastníků, jejich chování v průběhu řízení, pravidla morálky a ekvity¹⁶¹. Postup podle ustanovení § 150 o. s. ř. musí být také v rozhodnutí řádně a přesvědčivě odůvodněn¹⁶².

Ústavní soud konstantně judikuje, že „z práva na spravedlivý proces vyplývá povinnost soudu vytvořit pro účastníky řízení procesní prostor k tomu, aby se vyjádřili i k eventuálnímu uplatnění moderačního práva podle § 150 o. s. ř., pokud obecný soud

¹⁵⁸ Srov. DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 1003.

¹⁵⁹ Srov. DAVID, Ludvík et al., op. cit. sub 3, s. 657.

¹⁶⁰ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 1005.

¹⁶¹ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 427.

¹⁶² Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2019, sp. zn. III. ÚS 3166/18 či nálezy Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2006, sp. zn. IV. ÚS 323/05.

*takový postup případně zvažuje, a aby mohli vznášet případná tvrzení či důkazní návrhy, které by mohly aplikaci tohoto ustanovení ovlivnit*¹⁶³. Tato povinnost je důležitá obzvláště v odvolacím řízení, jelikož účastník již nemá k dispozici žádný opravný prostředek a musí tak své námitky vznášet poprvé až v řízení před Ústavním soudem, což je pochopitelně nežádoucí¹⁶⁴.

Soud má možnost využít moderačního práva nejen v případě existence důvodů hodných zvláštního zřetele, ale též tehdy, odmítne-li se účastník bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem. Tímto způsobem je tedy možné zohlednit, že některý z účastníků nemá snahu konstruktivně jednat za účelem dosažení smíru¹⁶⁵.

Z vlastní zkušenosti vím, že obecné soudy poměrně často nepřiznávají žádnému z účastníků náhradu nákladů v řízeních o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví či v řízeních o vypořádání společného jmění manželů, a to právě s odkazem na ustanovení § 150 o. s. ř. Argumentem je vždy skutečnost, že se jedná o tzv. iudicium duplex, kdy návrh na zahájení řízení mohou podat obě strany a neúspěšného účastníka tak nelze sankcionovat náhradou nákladů řízení jen z toho důvodu, že druhá strana byla rychlejší. Z ustálené judikatury Ústavního i Nejvyššího soudu však vyplývá, že takový postup není správný. Při rozhodování o náhradě nákladů je třeba i v těchto řízeních vycházet ze zásady úspěchu ve věci zakotvené v § 142 o. s. ř. To samozřejmě nevylučuje použití ustanovení § 150 o. s. ř. (příp. též § 143 o. s. ř.), avšak nemělo by se jednat o pravidlo odůvodněné pouze typem věci.¹⁶⁶

2.1.9. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

Soud rozhoduje o náhradě nákladů řízení bez návrhu v rozhodnutí, jímž se řízení u něho končí, s výjimkou případů, kdy přistoupí k separaci nákladů¹⁶⁷. Činí tak z úřední

¹⁶³ Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 215/09.

¹⁶⁴ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2015, sp. zn. II. ÚS 2994/14 či nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. II. ÚS 1605/15.

¹⁶⁵ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 430.

¹⁶⁶ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2059/2015 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 1523/2017.

¹⁶⁷ Viz ustanovení § 151 odst. 1 o. s. ř. K separaci nákladů více v podkapitole 2.1.3.

povinnosti, aniž by účastníci byli nuceni o náhradu nákladů žádat¹⁶⁸. Jistá aktivita účastníků však v tomto směru nutná je, jelikož soudu nemohou být známy všechny náklady, které účastníci v průběhu řízení vynaložili. Účastník se může nároku na náhradu nákladů řízení výslovně vzdát, avšak jeho projev musí být v tomto směru jednoznačný, srozumitelný a určitý¹⁶⁹.

O náhradě nákladů je třeba rozhodnout i v případě, že řízení končí jen mezi některými účastníky. Může jít o částečný rozsudek či usnesení o zastavení řízení, vydané jen ve vztahu k některým žalobcům nebo žalovaným. Dále připadá v úvahu situace, kdy soud připustí záměnu účastníků podle ustanovení § 92 odst. 2 o. s. ř. To však neplatí při procesním nástupnictví dle ustanovení § 107 či § 107a o. s. ř., ani pokud soud vydává mezitímní rozsudek.¹⁷⁰

Nárok na náhradu nákladů řízení má čistě procesněprávní charakter a vzniká teprve až rozhodnutím soudu, které je tak v této části vždy konstitutivní. Na tomto závěru se shoduje komentářová literatura¹⁷¹ i ustálená judikatura¹⁷². Nelze však přehlédnout, že se v minulosti objevily i některé nesouhlasné názory¹⁷³. Teprve až na základě pravomocného rozhodnutí tedy vzniká oprávněnému z náhrady nákladů řízení pohledávka, se kterou může následně disponovat – např. ji přihlásit do insolvenčního řízení¹⁷⁴.

S povahou nároku na náhradu nákladů řízení souvisí i otázka, jakým způsobem má soud o nákladové povinnosti rozhodnout, pokud žalovaný v průběhu řízení zaplatí žalobci vymáhanou jistinu spolu se vzniklými náklady řízení, a ten je tak nucen vzít žalobu zpět. Lze přisvědčit názoru, podle kterého soud musí i v takovém případě náhradu nákladů žalobci přiznat. Pokud by tak neučinil, žalobce by neměl pro přijatou platbu žádný právní důvod, a žalovaný by se v důsledku toho mohl domáhat jejího

¹⁶⁸ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. I. ÚS 1283/10.

¹⁶⁹ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 1013.

¹⁷⁰ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 433.

¹⁷¹ Srov. LAVICKÝ, Petr a kol., op. cit. sub 71, s. 712, DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 84, s. 1009 či JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 432.

¹⁷² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. 28 Cdo 5937/2016, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1314/2015 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1441/2015.

¹⁷³ Srov. NAVRÁTIL, David. Náhrada nákladů řízení (aneb proč hledat problém tam, kde není). *Právní rozhledy*. 2009, č. 5, s. 181-183 či CHALUPA, Luboš. Právní povaha nároku na náhradu nákladů řízení [online]. [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW:

<<http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/pravni-povaha-naroku-na-nahradu-nakladu-rizeni>>.

¹⁷⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 29 ICdo 62/2014.

vrácení z titulu bezdůvodného obohacení. Částku uhrazenou žalovaným v průběhu řízení je možné v takové situaci považovat za jakousi zálohu, která bude následně započtena na náhradu nákladů skutečně přisouzenou žalobci.¹⁷⁵

Je třeba říci, že rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má vždy povahu usnesení, a to i tehdy, je-li obsaženo v jednom z výroků rozsudku. To má význam v několika případech. Pokud je podáno odvolání pouze proti nákladovému výroku, není nutné nařizovat jednání v odvolacím řízení. Dále opomene-li soud rozhodnout o nákladech řízení, doplní chybějící výrok samostatným usnesením v souladu s ustanovením § 166 o. s. ř. Opět však nemusí za tímto účelem nařizovat jednání.¹⁷⁶ Výrok o nákladech řízení má vždy povahu tzv. závislého výroku, a to bez ohledu na skutečnost, zda je součástí rozsudku, či je obsažen v samostatném usnesení. Jeho právní moc se tedy automaticky odkládá i v případě, že je podáno odvolání pouze v meritu věci.¹⁷⁷

Při vyhlásování konečného rozhodnutí nemusí být výše náhrady nákladů řízení stanovena. Postačí, když soud určí, kdo, komu a v jaké míře má náklady řízení nahradit. Přesné vyčíslení bude následně uvedeno až v písemném vyhotovení. Obdobně může soud ponechat stanovení výše náhrady nákladů až do samostatného usnesení.¹⁷⁸

Pokud byl úspěšný účastník zastoupený advokátem, notářem nebo patentovým zástupcem, musí být náhrada nákladů řízení zaplacená tomuto právnímu zástupci¹⁷⁹. Jedná se však pouze o určení platebního místa. Oprávněným z náhrady nákladů řízení je samotný účastník, který tak musí v případě exekučního řízení vymáhat pohledávku vlastním jménem. Zastupoval-li účastníka jiný zástupce než podle ustanovení § 137 odst. 2 o. s. ř., pak se platí náhrada nákladů řízení přímo účastníkovi¹⁸⁰.

¹⁷⁵ Srov. HENDRYCHOVÁ, Ivana. Náhrada nákladů řízení před pravomocným rozhodnutím soudu o zastavení řízení. *Právní rozhledy*. 2008, č. 23, s. 871-873.

¹⁷⁶ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 44, s. 434.

¹⁷⁷ Srov. SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ, Renáta; HAMULÁKOVÁ, Klára a kol., op. cit. sub 9, s. 358 či SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 631.

¹⁷⁸ Viz ustanovení § 151 odst. 5 o. s. ř. a § 155 odst. 1 věty druhé o. s. ř.

¹⁷⁹ Ustanovení § 149 odst. 1 a odst. 4 o. s. ř.

¹⁸⁰ Ustanovení § 149 odst. 3 o. s. ř.

2.2. Rozhodování o náhradě nákladů řízení podle zákona o zvláštních řízeních soudních

Zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje právní úpravu nesporných řízení a dalších zvláštních řízení, která se určitým způsobem odchyľují od klasického sporného procesu. Pro odpověď na otázku, zda se určité řízení bude projednávat podle tohoto zákona, však není rozhodující povaha samotného řízení. Jediným určujícím kritériem je skutečnost, zda je konkrétní typ soudního řízení obsažen ve zvláštní části zákona o zvláštních řízeních soudních či nikoliv. Pokud tomu tak není, pak se bude na řízení aplikovat výhradně občanský soudní řád jako obecný procesní předpis.¹⁸¹

Zákon o zvláštních řízeních soudních je k občanskému soudnímu řádu zákonem speciálním. Občanský soudní řád se použije subsidiárně. V ustanovení § 1 odst. 3 z. ř. s. je zakotven princip obecné subsidiarity, podle kterého se ve všech případech, kdy určitá úprava v zákoně o zvláštních řízeních soudních úplně chybí, použije občanský soudní řád. Obecná subsidiarita je pak na základě ustanovení § 1 odst. 4 z. ř. s. doplněna tzv. zbytkovou subsidiaritou. Ta má zdůraznit, že specifická ustanovení obsažená v zákoně o zvláštních řízeních soudních stojí vedle úpravy občanského soudního řádu a doplňují ji, nikoliv zcela vylučují.¹⁸²

Některá ustanovení občanského soudního řádu vztahující se k problematice nákladů řízení je možné obecně použít i ve zvláštních řízeních, jelikož zákon o zvláštních řízeních soudních svébytnou úpravu neobsahuje¹⁸³. To se týká např. placení nákladů či osvobození od soudních poplatků. Stejně tak lze aplikovat § 151 o. s. ř. týkající se rozhodnutí o nákladech řízení nebo § 149 o. s. ř. určující, komu má být náhrada nákladů řízení zaplacená.¹⁸⁴ Při vymezení jednotlivých druhů nákladů lze též vycházet ze subsidiárního použití § 137 o. s. ř. Zákon o zvláštních řízeních soudních však vedle toho upravuje některé specifické druhy nákladů. Jedná se o náklady řízení o pozůstalosti – tj. zejména odměnu notáře za prováděné úkony soudního komisaře,

¹⁸¹ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 68, s. 22-23.

¹⁸² SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2. ISBN 978-80-7400-297-7.

¹⁸³ Některá řízení upravená ve zvláštní části z. ř. s. však mají i v tomto směru speciální úpravu.

¹⁸⁴ Srov. SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 182, s. 45-46.

jeho hotové výdaje, příp. též náhradu za daň z přidané hodnoty¹⁸⁵. V určitých případech patří k nákladům řízení o pozůstalosti též odměna a hotové výdaje správce dědictví¹⁸⁶ nebo likvidačního správce¹⁸⁷ a dále i náklady spojené s úschovou jiných hmotných movitých věcí než jsou peníze¹⁸⁸.

V otázce rozhodování o náhradě nákladů řízení je již situace výrazně komplikovanější. Dle ustanovení § 23 z. ř. s. platí, že v řízeních, která lze zahájit i bez návrhu¹⁸⁹, a v řízeních ve statusových věcech manželských a partnerských¹⁹⁰, nemá žádný z účastníků právo na náhradu nákladů řízení podle jeho výsledku. Druhá věta stejného ustanovení však připouští výjimku, podle které lze i v uvedených typech řízení náhradu nákladů přiznat, odůvodňují-li to okolnosti případu. „Okolnosti případu“ by soud měl hodnotit obdobně, jako když zvažuje využití moderačního práva podle ustanovení § 150 o. s. ř. Při srovnání těchto dvou ustanovení se zdá, že pojem „důvody hodné zvláštního zřetele“ je gramaticky širší než „okolnosti případu“, jelikož pod něj lze podřadit i „poměry účastníků“. V některých situacích však jistě bude možné zahrnout poměry účastníků též pod zvláštní okolnosti případu odůvodňující přiznání náhrady nákladů.¹⁹¹ Ustanovení § 23 věty druhé z. ř. s. naopak oproti ustanovení § 150 o. s. ř. neobsahuje termíny jako „výjimečné“ či „hodné zvláštního zřetele“. Z toho lze dovodit, že výjimku obsaženou v ustanovení § 23 věty druhé z. ř. s. je třeba v tomto směru vykládat méně restriktivně a její použití by tak mělo připadat v úvahu ve větším množství případů.

Zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje dále v § 24 ustanovení sankčního charakteru, podle kterého *„soud může uložit náhradu nákladů řízení zcela nebo částečně tomu, kdo podal návrh na zahájení řízení, ačkoli šlo o svévolné a zjevně*

¹⁸⁵ Podrobná právní úprava nároků notáře jako soudního komisaře je v současné době obsažena ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

¹⁸⁶ Právní úprava nároků správce dědictví je stejně jako v případě notáře obsažena v notářském tarifu.

¹⁸⁷ Podrobnosti o výpočtu odměny likvidačního správce i o náhradě jeho hotových výdajů jsou stanoveny v nařízení vlády č. 351/2013 Sb. Likvidační správce má též nárok na náhradu za DPH, je-li plátcem této daně.

¹⁸⁸ Srov. ustanovení § 284 a § 285 z. ř. s.

¹⁸⁹ Zahajování zvláštních řízení je upraveno v ustanovení § 13 z. ř. s. Dle základního pravidla je možné řízení zahájit i bez návrhu, není-li zákonem výslovně stanoveno, že lze zahájit jen na návrh. „Beznávrhových“ řízení je tedy v z. ř. s. většina.

¹⁹⁰ Řízení ve statusových věcech manželských a partnerských jsou dle ustanovení § 371 a § 399 z. ř. s. řízení o určení, zda tu manželství/partnerství je či není, řízení o neplatnost manželství/partnerství a řízení o rozvod manželství/zrušení partnerství.

¹⁹¹ Srov. JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 68, s. 90 a SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 182, s. 51-52.

bezúspěšné uplatňování práva“. Zákonodárce v tomto ustanovení zvolil obdobnou formulaci, jako v případě § 138 o. s. ř. o možném osvobození účastníka od soudních poplatků¹⁹². Dle mého názoru však ustanovení § 24 z. ř. s. působí poněkud nadbytečně. Pokud totiž soud dospěje k závěru, že ze strany navrhovatele šlo o svévolné a zjevně bezúspěšné uplatňování práva, pak je evidentní, že musely být naplněny i „okolnosti případu“, pro které může soud též přiznat některému z účastníků náhradu nákladů v souladu s ustanovením § 23 věty druhé z. ř. s. Jinými slovy ustanovení § 23 věty druhé z. ř. s v sobě vždy zahrnuje i případy předvídané ustanovením § 24 z. ř. s. Stejně tak v řízeních, která nepodléhají režimu ustanovení § 23 z. ř. s., musí soud na základě pravidel obsažených v § 142 a násl. o. s. ř. zcela nepochybně uložit náhradu nákladů navrhovateli, který uplatňuje svá práva svévolně a zjevně bezúspěšně.

Kromě ustanovení § 23 a § 24 obsahuje zákon o zvláštních řízeních soudních speciální úpravu týkající se náhrady nákladů řízení též pro některé konkrétní typy řízení ve zvláštní části. Tak je tomu např. v případě řízení o svéprávnosti (§ 43 z. ř. s.) či řízení o pozůstalosti (zejména § 128, § 210, § 230 a § 285 z. ř. s.).

Vzhledem ke všem výše uvedeným ustanovením zákona o zvláštních řízeních soudních a popsanému principu subsidiarity občanského soudního řádu, lze řízení projednávaná podle zákona o zvláštních řízeních soudních rozdělit do 3 skupin. Do první skupiny patří řízení, která lze zahájit pouze na návrh, s výjimkou řízení ve statusových věcech manželských a partnerských. Pro tato řízení platí v otázce náhrady nákladů v zásadě stejná pravidla jako pro řízení sporná – použijí se tedy ustanovení § 142 a násl. o. s. ř. Podle zásady úspěchu ve věci bude však možné rozhodnout jen tehdy, zaznamená-li soud mezi účastníky reálný spor, jehož vyřešení má podstatný vliv na rozhodnutí ve věci samé. V opačném případě je vhodné využít moderačního práva dle ustanovení § 150 o. s. ř.¹⁹³

Do druhé skupiny patří řízení, která lze zahájit i bez návrhu, a řízení ve statusových věcech manželských a partnerských. Pro náhradu nákladů v těchto řízeních se jako *lex specialis* použijí ustanovení § 23 a § 24 z. ř. s., která vylučují téměř celou právní úpravu obsaženou v § 142 a násl. o. s. ř. Některá ustanovení občanského soudního řádu o náhradě nákladů však i v těchto řízeních použitelná jsou. Jedná se

¹⁹² Srov. podkapitulu 1.2.2. této práce. V této podkapitole je též rozebráno, co lze považovat za svévolné nebo zjevně bezúspěšné uplatňování práva.

¹⁹³ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 182, s. 48-49.

např. o sankční ustanovení § 147 o. s. ř. vycházející ze zásady zavinění nákladů, které by při řádném průběhu řízení neměly vůbec vzniknout. Stejně tak je možné použít ustanovení § 148 o. s. ř., jelikož zákon o zvláštních řízeních soudních náhradu nákladů, které platil stát, žádným obecným způsobem neřeší. Povaha a účel ustanovení § 23 z. ř. s. jsou však takové, že za běžných okolností by zejména v „beznávrhových“ řízeních měli nejen samotní účastníci, ale i stát nést náklady ze svého. Stát by v tomto směru neměl mít ve srovnání s ostatními subjekty privilegované postavení. To se však netýká případů, kdy konání řízení lze klást k tíži některého z účastníků – např. pokud dojde k zanedbávání péče o dítě či pokud se rozvádějící rodiče nejsou schopni dohodnout na úpravě poměrů k nezletilým dětem.¹⁹⁴

Třetí skupinu tvoří řízení, která mají svou speciální úpravu týkající se náhrady nákladů řízení ve zvláštní části zákona o zvláštních řízeních soudních. U těchto řízení je samozřejmě nutné primárně vycházet z ustanovení obsažených ve zvláštní části z. ř. s. Pokud však tato ustanovení v některých otázkách mlčí, je nutné nejprve hledat řešení v § 23 a § 24 z. ř. s. Teprve ve zbytku je následně možné použít právní úpravu občanského soudního řádu.

2.3. Náhrada nákladů řízení a opravné prostředky

Rozhodnutí soudu v civilním nalézacím řízení může trpět nejrůznějšími vadami. Proto občanský soudní řád dává účastníkům řízení možnost přezkumu prostřednictvím řady opravných prostředků. To se samozřejmě týká též rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Jelikož však žádný z opravných prostředků nelze použít zcela bez omezení, budu se v této kapitole zabývat jejich přípustností právě proti nákladovým výrokům. Kromě toho bych chtěl také pojednat o tom, jakým způsobem soud rozhoduje o náhradě nákladů v samotných řízeních o opravných prostředcích

2.3.1. Odvolání

Odvolání lze jako řádný opravný prostředek podat proti každému rozhodnutí soudu prvního stupně, pokud to zákon výslovně nevylučuje¹⁹⁵. Jelikož je výrok

¹⁹⁴ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 182, s. 47.

¹⁹⁵ Ustanovení § 201 o. s. ř. Nepřípustnost jednotlivých typů rozhodnutí je pak upravena v § 202 o. s. ř.

o náhradě nákladů závislý na výsledku řízení, dochází k jeho přezkoumání nejčastěji v případě, že je podáno odvolání proti rozhodnutí ve věci samé. Výrok o náhradě nákladů však může být napaden odvoláním též samostatně. Jediné omezení je v tomto směru obsaženo v ustanovení § 202 odst. 2 o. s. ř., podle kterého není odvolání přípustné proti rozsudkům vydaným v tzv. bagatelních sporech - tj. v řízeních, jejichž předmětem bylo v době vydání rozsudku peněžité plnění nepřevyšující částku 10 000,- Kč, k příslušenství se přitom nepřihlíží. Podle ustálené rozhodovací praxe není odvolání v bagatelních sporech přípustné ani proti výroku o náhradě nákladů řízení, a to bez ohledu na skutečnost, zda výše náhrady hranici 10 000,- Kč přesahuje, či ne. Tento závěr potvrdil i Ústavní soud, když v nálezu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 498/12 uvedl, že *„není-li odvolání přípustné ve věci samé, není přípustné ani proti vedlejším výrokům obsaženým v rozsudku soudu prvního stupně, tedy např. proti výroku o příslušenství, o lhůtě k plnění, o předběžné vykonatelnosti nebo výroku o náhradě nákladů řízení“*. Výše uvedené pojetí se však mezi odbornou veřejností setkává s řadou nesouhlasných názorů¹⁹⁶. Přestože některé protiargumenty jsou dle mého názoru velice přesvědčivé, zdá se, že soudní praxe i nadále zůstává v tomto ohledu neoblomná.

Podle § 224 odst. 1 o. s. ř. se v odvolacím řízení přiměřeně použijí ustanovení o nákladech řízení před soudem prvního stupně. Odpověď na otázku, jakým způsobem odvolací soud rozhoduje o náhradě nákladů, či zda o ní vůbec rozhoduje, je závislá na výsledku odvolacího řízení. Existuje přitom značné množství různých kombinací. Pokud odvolací soud potvrdí rozhodnutí soudu prvního stupně včetně nákladového výroku, pak rozhodne jen o náhradě nákladů odvolacího řízení. Dojde-li ze strany odvolacího soudu ke změně rozhodnutí ve věci samé, musí být z logiky věci změněn i nákladový výrok soudu prvního stupně¹⁹⁷. Jestliže odvolací soud rozhodnutí zruší a věc vrátí soudu prvního stupně k dalšímu řízení nebo ji postoupí věcně příslušnému soudu, pak rozhoduje o všech nákladech soud prvního stupně v novém rozhodnutí

¹⁹⁶ Srov. KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení v bagatelních věcech. *Právní rozhledy*. 2009, č. 13, s. 479-481 či SVOBODA, Karel. Přípustnost odvolání proti nákladům řízení v „bagatelních“ sporech. *Pro a Proti. Jurisprudence*. 2008, č. 2, s. 34-35.

¹⁹⁷ Ustanovení § 224 odst. 2 o. s. ř.

o věci¹⁹⁸. Odvolací soud může též prvoinstanční rozhodnutí zrušit a řízení zastavit. V takovém případě musí rozhodnout o náhradě nákladů před soudy obou stupňů¹⁹⁹.

2.3.2. Mimořádné opravné prostředky

Mimořádnými opravnými prostředky jsou podle občanského soudního řádu dovolání, žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost. Vztah těchto opravných prostředků k rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je v současné době poměrně jednoduchý – žádný z nich není přípustný pouze proti samotnému výroku o nákladech řízení²⁰⁰.

Rozhodování dovolacího soudu o náhradě nákladů je obdobně jako v případě odvolání závislé na skutečnosti, jak dovolací řízení skončí. Proto v něm analogicky dochází k podobným kombinacím, které jsem již popsal v předchozí podkapitole²⁰¹.

Pokud je žaloba na obnovu řízení či žaloba pro zmatečnost úspěšná a dojde k povolení obnovy resp. ke zrušení napadeného rozhodnutí, pak soud rozhodne o náhradě nákladů původního řízení i řízení o jedné z těchto žalob v novém rozhodnutí. To však neplatí v případě, kdy nové rozhodnutí po povolení obnovy nenahrazuje původní rozhodnutí.²⁰²

¹⁹⁸ Ustanovení § 224 odst. 3 o. s. ř.

¹⁹⁹ JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha IV. § 201-250 občanského soudního řádu*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 117. ISBN 978-80-7552-271-9.

²⁰⁰ Viz ustanovení § 230 odst. 1 písm. b) a § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř.

²⁰¹ Ustanovení § 243c odst. 3 o. s. ř. výslovně odkazuje na obdobné použití ustanovení § 224 odst. 1 a 2 o. s. ř.

²⁰² Ustanovení § 235i odst. 1 o. s. ř.

3. Náhrada nákladů vykonávacího řízení

Vykonávací řízení představuje vedle nalézacího řízení samostatný druh civilního procesu, jehož účelem je uspokojení nároku oprávněného prostřednictvím donucovací moci státu, a to za předpokladu, že tento nárok je doložen vykonatelným exekučním titulem a zároveň nedošlo k dobrovolnému splnění ze strany povinného.²⁰³

V úvodu této části je vhodné upozornit na terminologický problém, který se k vykonávacímu řízení vztahuje. Pojmy vykonávací řízení a exekuční řízení (exekuce) se tradičně vždy užívaly jako synonyma. Dřívější právní úpravy hovořily ve vztahu k nucenému vymození uložené povinnosti výlučně o exekuci (exekučním řízení), a to až do roku 1964. Změna přišla se současným občanským soudním řádem, který pojem „exekuce“ nahradil termínem „výkon rozhodnutí“. Tato terminologie zůstala zachována i po roce 1989. Zákonodárce navíc následně spojil pojem „exekuce“ (exekuční řízení) výhradně s řízením podle zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů (dále jen „exekuční řád“). V právní praxi i v mnohé literatuře se však nadále používá termín „exekuce“ k obecnému označení nuceného vymáhání uložených povinností.²⁰⁴ Abych se však vyhnul nejednoznačným formulacím, budu v této části vycházet z platné právní úpravy a rozlišovat tedy soudní výkon rozhodnutí podle části šesté o. s. ř. a exekuci (exekuční řízení) podle exekučního řádu. Pro obecné označení budu užívat pojem „vykonávací řízení“.

Jak již vyplynulo z předchozího textu, právní úprava vykonávacího řízení je v České republice založena na dvoukolejnosti. V roce 2001 byla na základě exekučního řádu zřízena instituce soudního exekutora, který jako státem pověřená osoba provádí mimo jiné nucený výkon exekučních titulů. Vedle toho však zůstal v celém rozsahu zachován i soudní výkon rozhodnutí podle občanského soudního řádu. Tato dvoukolejnost i přes některé snahy o její omezení přetrvává dodnes, a oprávněný tak má

²⁰³ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl druhý: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 2. vydání. Praha: Leges, 2018, s. 17-18. ISBN 978-80-7502-299-8.

²⁰⁴ JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha V. § 251-376 občanského soudního řádu*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016, s. 24. ISBN 978-80-7552-273-3.

ve většině případů²⁰⁵ možnost volby, jaký z uvedených způsobů zvolí za účelem uspokojení svého nároku.²⁰⁶

K občanskému soudnímu řádu a exekučnímu řádu jako základním pramenům právní úpravy vykonávacího řízení v roce 2014 přibyl ještě zákon o zvláštních řízeních soudních. Ten nově obsahuje zvláštní ustanovení o výkonu některých specifických rozhodnutí – zejména se jedná o rozhodnutí ve věcech péče soudu o nezletilé a rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí. Občanský soudní řád se jako obecný předpis použije subsidiárně vůči exekučnímu řádu i zákonu o zvláštních řízeních soudních jako předpisům speciálním²⁰⁷.

3.1. Náhrada nákladů výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu

Soudní výkon rozhodnutí je upraven v části šesté občanského soudního řádu²⁰⁸. Pokud však na určitou procesní situaci nedopadá žádné z ustanovení této části, je možné použít subsidiárně i ustanovení všech předcházejících částí občanského soudního řádu²⁰⁹, a to za dvou předpokladů. Prvním z nich je, že zákon aplikaci určitého ustanovení pro výkon rozhodnutí výslovně nevylučuje. Dále pak není možné subsidiárně použít ustanovení, které odporuje samotné povaze řízení o výkon rozhodnutí.²¹⁰

Právní úprava vztahující se k nákladům soudního výkonu rozhodnutí je obsažena zejména v ustanoveních § 270 a § 271 o. s. ř. Kromě toho je třeba za výše uvedených podmínek vycházet i z ustanovení § 137 až 151 o. s. ř.²¹¹ To se týká i vymezení druhů nákladů výkonu rozhodnutí, při kterém se přiměřeným způsobem použije § 137 o. s. ř. Na straně účastníků budou zpravidla připadat v úvahu hotové výdaje či odměna za

²⁰⁵ Ustanovení § 37 odst. 2 písm. b) exekučního řádu uvádí exekuční tituly, které není možné vykonat v exekučním řízení. Oproti tomu soudní výkon rozhodnutí nemůže být nařízen na základě exekučního titulu, který se vykonává ve správním nebo daňovém řízení – viz ustanovení § 251 odst. 1 věty druhé o. s. ř.

²⁰⁶ WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol., op. cit. sub 203, s. 22.

²⁰⁷ Srov. ustanovení § 1 odst. 3 a 4 z. ř. s. a ustanovení § 52 odst. 1 exekučního řádu.

²⁰⁸ Kromě toho je třeba zmínit vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy. Při výkonu rozhodnutí postupuje soud zejména podle části deváté této vyhlášky.

²⁰⁹ Viz ustanovení § 254 odst. 1 věty první o. s. ř.

²¹⁰ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 1010-1011.

²¹¹ Na použití § 147 až 150 o. s. ř. výslovně odkazuje ustanovení § 270 odst. 4 o. s. ř.

zastupování a zejména soudní poplatek, kterému návrh na výkon rozhodnutí podléhá. V závislosti na způsobu, jakým je výkon rozhodnutí prováděn, pak v jeho průběhu vznikají i další náklady řízení. Jedná se např. o náklady dražby, náklady spojené s odhadem ceny prodávané věci, odměnu a náhradu hotových výdajů správce závodu či náklady vyklizení a následné úschovy vyklizených věcí.²¹²

Subsidiárně se použije též ustanovení § 140 odst. 1 o. s. ř., podle kterého každý účastník platí náklady řízení vznikající jemu osobně a náklady svého zástupce. Náklady provedení výkonu rozhodnutí platí stát²¹³. Soud může uložit oprávněnému, aby složil zálohu na náklady provedení výkonu rozhodnutí, avšak pouze, pokud u něho nejsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků. Ani v tomto případě tak není rozhodující, zda již byl oprávněný od placení soudních poplatků skutečně osvobozen. Soud musí u každého oprávněného zkoumat podle hledisek uvedených v ustanovení § 138 odst. 1 o. s. ř., zda jsou u něj dané předpoklady splněny. Výše zálohy by měla být přiměřená předpokládaným nákladům provedení výkonu rozhodnutí. Pokud oprávněný povinnost složit zálohu nesplní, soud výkon rozhodnutí zastaví.²¹⁴

Z hlediska rozhodování soudu o náhradě nákladů je třeba rozlišovat případy, kdy k nařízení výkonu rozhodnutí skutečně dojde a kdy nikoliv. Pokud je návrh na nařízení výkonu rozhodnutí zamítnut, odmítnut či pokud je řízení zastaveno v době před nařízením výkonu rozhodnutí, použijí se pro rozhodování o náhradě nákladů stejná ustanovení jako v řízení nalézacím, tj. zejména § 142 a § 146 o. s. ř. Povinnému však zpravidla v této fázi řízení žádné náklady nevznikají, jelikož soud většinou rozhoduje bez zjišťování jeho stanoviska.²¹⁵

Pokud soud nařídí výkon rozhodnutí, uloží zároveň povinnému, aby oprávněnému nahradil všechny účelné náklady výkonu rozhodnutí²¹⁶. To se týká nejen nákladů, které oprávněnému již vznikly v souvislosti s podáním návrhu na nařízení výkonu rozhodnutí a soud je tak může v rozhodnutí i vyčíslit, ale též nákladů, které oprávněnému vzniknou teprve v průběhu provádění výkonu rozhodnutí, a jejichž výše tak bude určena až v samostatném usnesení. Pokud byl nařízen výkon rozhodnutí pro

²¹² WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ Alena a kol., op. cit. sub 203, s. 58.

²¹³ Viz ustanovení § 270 odst. 3 věty první o. s. ř.

²¹⁴ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 2259-2260. ISBN 978-80-7400-107-9.

²¹⁵ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 204, s. 123.

²¹⁶ Srov. ustanovení § 270 odst. 1 a odst. 2 o. s. ř.

peněžité plnění, automaticky v něm budou vymoženy též jeho náklady. Jestliže je však vymáháno nepeněžité plnění, musí oprávněný výslovně navrhnout pro vydobytí nákladů výkonu rozhodnutí některý ze způsobů sloužících k vymožení peněžitého plnění²¹⁷. Neučiní-li tak, představuje rozhodnutí soudu, ve kterém byla přiznána náhrada nákladů výkonu rozhodnutí, exekuční titul a oprávněný jej tak může uplatnit v samostatném vykonávacím řízení.²¹⁸

Kromě účastníků má samozřejmě právo na náhradu nákladů výkonu rozhodnutí též stát. Soud o náhradě nákladů placených státem rozhoduje obdobně jako v nalézacím řízení podle ustanovení § 148 o. s. ř. (ve spojení s ustanovením § 270 odst. 4 o. s. ř.). Vzhledem k charakteru vykonávacího řízení bude zpravidla náhrada nákladů placených státem uložena povinnému. Tento závěr však již není tak jednoznačný, pokud dojde k zastavení nařízeného výkonu rozhodnutí (k tomu více níže). Je třeba dodat, že jak v případě státu, tak u samotných účastníků, lze uvažovat pouze o náhradě takových nákladů, které byly vynaloženy účelně. Neúčelnými mohou být náklady shledány např. tehdy, jestliže si stát k provedení výkonu rozhodnutí najme externí firmu a za její služby zaplatí výrazně vyšší cenu, než je v daném místě a čase obvyklé.²¹⁹

Zastaví-li soud nařízený výkon rozhodnutí, pak je pro náhradu nákladů rozhodující důvod, na základě kterého k zastavení došlo²²⁰. Zkoumá se tedy podobně jako v nalézacím řízení procesní zavinění některého z účastníků. O zavinění na straně oprávněného se typicky bude jednat v případě, kdy podá návrh na nařízení výkonu rozhodnutí i přesto, že vymáhaná pohledávka byla promlčena nebo zanikla splněním či jiným zákonným způsobem, o kterém oprávněný mohl vědět. Oproti tomu povinný nejčastěji zaviní zastavení, jestliže po nařízení výkonu rozhodnutí pohledávku uhradí.²²¹ V praxi však často dochází k situacím, které nejsou zdaleka tak jednoznačné. Podle Nejvyššího soudu lze vycházet ze zásady, že oprávněný zaviní zastavení výkonu rozhodnutí pouze tehdy, pokud při podání návrhu na jeho nařízení nebo při provádění

²¹⁷ Ustanovení § 339 odst. 2 o. s. ř.

²¹⁸ DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol., op. cit. sub 214, s. 2261-2262.

²¹⁹ JIRSA, Jaromír a kol., op. cit. sub 204, s. 123-124.

²²⁰ Viz ustanovení § 271 věty první o. s. ř. Možné důvody zastavení výkonu rozhodnutí jsou uvedeny v ustanovení § 268 o. s. ř.

²²¹ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 26, s. 1132-1133.

výkonu nezachová potřebnou míru pečlivosti a přistoupí bezdůvodně k vymáhání splnění povinnosti nebo ve vymáhání bezdůvodně pokračuje²²².

Zajímavá situace nastává, pokud dojde k zastavení výkonu rozhodnutí poté, co je exekuční titul zrušen v dovolacím řízení či v řízení před Ústavním soudem. Ústavní soud dospěl k závěru, podle kterého nelze v takovém případě konstruovat procesní zavinění na straně oprávněného jen na základě tvrzení, že exekuční titul byl zrušen. Oprávněný totiž podával návrh na výkon rozhodnutí na základě formálně i materiálně vykonatelného exekučního titulu a jeho zrušení dovolacím či Ústavním soudem nemohl předvídat ani ovlivnit. Povinný měl naopak vykonatelný titul respektovat a stanovenou povinnost splnit. Pokud by tak učinil dobrovolně, nebylo by nutné nařizovat výkon rozhodnutí a nevznikly by tak ani náklady s tím spojené. Proto je třeba uložit povinnost náhrady nákladů zastaveného výkonu rozhodnutí povinnému.²²³ Ústavní soud však zároveň připouští, že povinný má za určitých okolností možnost domáhat se náhrady nákladů výkonu rozhodnutí po státu, a to na základě zákona č. 82/1998 Sb. o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem²²⁴.

Zastavuje-li soud výkon rozhodnutí z důvodů na straně oprávněného, které mu byly či měly být známy již v okamžiku podání návrhu, pak je zřejmé, že původní rozhodnutí soudu přiznávající oprávněnému náhradu nákladů výkonu rozhodnutí nebylo spravedlivé. Proto dává ustanovení § 271 věty druhé o. s. ř. soudu možnost zrušit v takovém případě dříve vydaná rozhodnutí o nákladech výkonu, popřípadě též uložit oprávněnému, aby vrátil, co mu povinný na náklady již zaplatil.

K úplnosti je třeba dodat, že občanský soudní řád obsahuje specifickou právní úpravu náhrady nákladů pro některé situace, které mohou nastat v průběhu provádění výkonu rozhodnutí. Tak je tomu např. v případě náhrady nákladů vydražitelem, který nezaplatil nejvyšší podání řádně a včas²²⁵, či náhrady nákladů správcem závodu, který nepodal řádně a včas zprávu podle ustanovení § 338t odst. 1 o. s. ř.²²⁶

²²² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 12. 2013, sp. zn. 20 Cdo 1013/2013.

²²³ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 594/10.

²²⁴ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2009, sp. zn. II. ÚS 2085/08.

²²⁵ Srov. ustanovení § 330 odst. 3 o. s. ř. a § 336n odst. 1 o. s. ř.

²²⁶ Srov. ustanovení § 338t odst. 2 o. s. ř.

3.1.1. Speciální právní úprava obsažená v zákoně o zvláštních řízeních soudních

Zákon o zvláštních řízeních soudních obsahuje v ustanoveních § 505 až 507 speciální právní úpravu vztahující se k nákladům výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé děti. V ustanovení § 505 z. ř. s. jsou výslovně vyjmenovány některé druhy nákladů, které je třeba vždy považovat za náklady výkonu rozhodnutí. Ke stejnému závěru by bylo možné dospět i prostřednictvím subsidiární aplikace ustanovení § 137 o. s. ř. Význam předmětného ustanovení však spočívá v odstranění případných pochybností, ke kterým by mohlo docházet při posuzování povahy vyjmenovaných druhů nákladů.²²⁷

Oproti obecnému pravidlu zakotvenému v ustanovení § 23 z. ř. s. platí, že náklady výkonu rozhodnutí o péči o nezletilé dítě hradí povinný²²⁸. To se týká nákladů ostatních účastníků i nákladů placených státem. Další zvláštností tohoto druhu řízení je, že náklady, které byly prokazatelně vynaloženy k uspokojení nezbytných potřeb dítěte, mohou být nahrazeny z pokut vymožených na základě ustanovení § 502 z. ř. s.²²⁹ Pokud byly některé náklady nahrazeny účastníkům z vymožených pokut, pak povinný hradí tyto náklady přímo státu²³⁰.

3.2. Náhrada nákladů exekučního řízení podle exekučního řádu

Právní úpravu vztahující se k nákladům exekučního řízení je třeba hledat zejména v ustanoveních § 87 až 92 exekučního řádu a samozřejmě též v subsidiárně použitelném občanském soudním řádu. Z prováděcích předpisů pak je nejpodstatnější vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem (dále jen „exekuční tarif“).²³¹ V úvodních pasážích této kapitoly se budu věnovat vymezení jednotlivých druhů

²²⁷ SVOBODA, Karel et al., op. cit. sub 182, s. 1007.

²²⁸ Ustanovení § 506 věty první z. ř. s.

²²⁹ Soud by měl na základě ustanovení § 502 z. ř. s. nejprve nařídít výkon rozhodnutí uložením pokuty proti povinnému. Samotné odnětí dítěte by mělo být krajním řešením.

²³⁰ Ustanovení § 506 věty druhé z. ř. s.

²³¹ Kromě toho lze uvést též vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti a vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 485/2000 Sb., o výši odměny správců podniku, způsobu jejího určení a určení náhrady jejich hotových výdajů.

nákladů exekučního řízení, jelikož ty vykazují značné odlišnosti od nákladů soudního výkonu rozhodnutí. Následně se zaměřím na samotné rozhodování o náhradě nákladů exekučního řízení.

3.2.1. Druhy nákladů exekučního řízení

Přestože exekuční řád v názvu hlavy VII první části hovoří pouze o nákladech exekuce a nákladech oprávněného, je nepochybné, že k nákladům exekučního řízení patří též náklady vynaložené povinným. Proto považuji za vhodnější rozdělovat obecně náklady exekučního řízení na náklady účastníků a náklady exekuce. Podle ustanovení § 87 odst. 1 exekučního řádu tvoří náklady exekuce odměna exekutora, náhrada paušálně určených či účelně vynaložených hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při exekuci, náhrada za doručení písemností, odměna a náhrada nákladů správce závodu, případně též daň z přidané hodnoty, je-li exekutor nebo správce závodu jejím plátcem.

3.2.1.1. Odměna exekutora

Soudní exekutor vykonává exekuční činnost zásadně za odměnu, jejíž výše a způsob určení se řídí exekučním tarifem²³². Pro stanovení odměny exekutora je v první řadě potřeba rozlišit, jaký druh povinnosti je v exekučním řízení vymáhán. Jedná-li se o peněžitou pohledávku, pak je odměna určena procentní sazbou z výše vymoženého plnění, avšak bez zahrnutí nákladů exekuce a nákladů oprávněného. Minimální výše takto vypočítané odměny činí 2 000,- Kč.²³³ Při vymáhání nepeněžitého plnění je pak odměna v závislosti na způsobu exekuce většinou stanovena paušální částkou²³⁴.

V ustanoveních § 11 odst. 2 až 5 upravuje exekuční tarif způsob určení odměny exekutora pro specifické případy, kdy exekuce není ukončena vynucením povinnosti²³⁵. Upozornit je vhodné též na ustanovení § 11 odst. 1 exekučního tarifu, na základě kterého dochází ke snížení odměny exekutora za předpokladu, že povinný dobrovolně

²³² Ustanovení § 90 odst. 1 exekučního řádu a ustanovení § 1 odst. 1 exekučního tarifu.

²³³ Srov. ustanovení § 5 a § 6 exekučního tarifu.

²³⁴ Srov. ustanovení § 7 až 10 exekučního tarifu.

²³⁵ KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 584. ISBN 978-80-7400-630-2.

splní vymáhanou povinnost a zároveň uhradí zálohu na snížené náklady exekuce a náklady oprávněného. Učiní-li tak povinný nejpozději do 30 dnů ode dne doručení výzvy exekutora²³⁶, pak se odměna snižuje v závislosti na druhu vymáhané povinnosti na 50 % u peněžitého plnění a 30 % u nepeněžitého plnění.

Je třeba říci, že Ústavní soud se již v nálezu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06 vyjádřil velice kriticky k právní úpravě obsažené v exekučním tarifu, na základě které dochází k výpočtu odměny exekutora. Hlavní výtky Ústavního soudu směřovala ke skutečnosti, že výše odměny je v případě exekucí ukládajících zaplacení peněžité částky závislá pouze na samotné výši vymoženého plnění. Podle Ústavního soudu by odměna exekutora měla vycházet ze všech konkrétních okolností exekuce, a to zejména z míry dobrovolného plnění ze strany povinného a dále ze složitosti, odpovědnosti a namáhavosti exekuční činnosti podle jednotlivých druhů a způsobů výkonu exekuce. Ústavní soud v tomto směru předpokládal přijetí nové právní úpravy a současně uložil obecným soudům, aby se při prozatímním výkladu a použití exekučního tarifu řídily uvedenými závěry.²³⁷

Nová právní úprava však přijata nebyla, došlo pouze k dílčím novelizacím exekučního tarifu. Obecné soudy tak při rozhodování o výši odměny exekutora stojí často před náročným úkolem, kdy na jednu stranu aplikují ustanovení exekučního tarifu, ale zároveň musí též dostát všem požadavkům vysloveným v judikatuře Ústavního soudu, která se od přijetí výše uvedeného nálezu významně rozšířila. Rozhodování soudů se tak v podstatě přibližuje soudcovské tvorbě práva ad hoc, což však v našem právním systému jistě není žádoucí.²³⁸

Ústavní soud opakovaně a jednoznačně judikoval, jakým způsobem je třeba určit odměnu exekutora, pokud povinný splnil vymáhanou povinnost sice až po zahájení exekučního řízení, ale zároveň před doručením vyrozumění o zahájení exekuce. Vzhledem k tomu, že exekutor v takovém případě nevymohl fakticky vlastní činností

²³⁶ Exekutor musí v souladu s ustanovením § 46 odst. 6 exekučního řádu zaslat povinnému společně s vyrozuměním o zahájení exekuce výzvu ke splnění vymáhané povinnosti, v níž vyčíslí vymáhaný nárok a zálohu na snížené náklady exekuce a náklady oprávněného.

²³⁷ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06. Ústavní soud uvedené závěry mnohokrát zopakoval např. v nálezu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3168/08 či v nálezu ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 1061/10.

²³⁸ SVOBODA, Karel. Odměna exekutora v judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence*. 2010, č. 6, s. 26-29.

ničeho, nenáleží mu podle Ústavního soudu žádná odměna.²³⁹ Z judikatury Ústavního soudu však též vyplývá, že jistou „dobrovolnost“ ze strany povinného je třeba zohlednit v kterékoliv fázi exekuce. Tak tomu má být i tehdy, jestliže povinný plnil dobrovolně až po uplynutí lhůty stanovené ve výzvě exekutora podle ustanovení § 46 odst. 6 exekučního řádu, avšak ještě před tím, než exekutor přikročil k samotnému přímému provedení exekuce²⁴⁰. V takovém případě je již otázka, jakým způsobem má být určena výše odměny, výrazně komplikovanější. Soud by zcela jistě neměl přiznat exekutorovi méně než jednu polovinu odměny stanovené exekučním tarifem, jelikož na tu by měl exekutor nárok, i pokud by došlo ke splnění v dané lhůtě. Zároveň však již není zřejmé, jak by měl soud zohlednit např. dobu, která od skončení lhůty k dobrovolnému plnění uplynula, a zejména, jak by měl ohodnotit skutečnou odbornou a organizační náročnost úkonů, které exekutor v mezidobí již učinil.²⁴¹

Téma odměňování exekutorů a významného nárůstu zadluženosti české populace je politicky velice vděčné. Téměř před každými volbami se v posledních letech objevují napříč politickým spektrem hesla, která slibují různá omezení exekutorů včetně snižování jejich odměn. V průběhu roku 2016 se objevilo několik návrhů na snížení odměn exekutorů též ze strany Ministerstva spravedlnosti. To mělo původně v plánu snížit odměny až o 2/3 (v prvním tarifním pásmu tedy z 15 % na 5 %) a též radikálně omezit výši minimální odměny a paušální náhrady hotových výdajů. Vzhledem k tomu, že tento návrh byl zcela evidentně nereálný, došlo k jeho zmírnění, kdy následným záměrem Ministerstva spravedlnosti bylo snížit odměny alespoň o 1/3.²⁴² Po další vlně kritiky zejména ze strany Exekutorské komory byl nakonec exekuční tarif novelizován s účinností od 1. 4. 2017 „pouze“ v tom směru, že se snížila minimální výše odměny stanovená v § 6 odst. 3 exekučního tarifu, a to z 3 000,- Kč na 2 000,- Kč²⁴³. Tuto novelizaci napadla skupina senátorů u Ústavního soudu, jelikož podle jejich názoru (a též i podle názoru Exekutorské komory) odporovala ústavnímu pořádku. Ústavní soud však v nálezu ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 14/17 návrh

²³⁹ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 2930/09 či nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2012, sp. zn. II. ÚS 3726/11.

²⁴⁰ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2469/12.

²⁴¹ Srov. SVOBODA, Karel, op. cit. sub 238, s. 26-29.

²⁴² Srov. POLANSKÝ, Petr. Náklady exekuce a problematika odměňování exekutorů v datech. *Soudce*. 2016, č. 9, s. 23-30.

²⁴³ Kromě toho byla též z ustanovení § 13 odst. 3 exekučního tarifu odstraněna podmínka, podle které se paušální výše hotových výdajů snižovala na polovinu pouze v případě, že vymožené plnění nepřevyšovalo částku 10 000,- Kč.

senátorů zamítl, když shledal změny provedené výše uvedenou novelou za ústavně konformní.

Domnívám se, že popsané snahy o snížení příjmů exekutorů nebyly poslední a podobné návrhy se objeví i v budoucnu. Jistě není žádoucí, aby vymáhaná pohledávka v průběhu nalézacího a následného exekučního řízení narůstala do neadekvátních výšin, a sloužila tak ke generování neúměrného zisku určitých subjektů. Na druhou stranu je třeba vycházet ze zásady, že dluhy se mají platit. Pokud se touto zásadou někteří dlužníci neřídí, pak samozřejmě musí počítat s přiměřenými důsledky. Dle mého názoru je tedy nutné, aby na základě důkladné odborné diskuze a podrobné analýzy dané problematiky, byla odměna exekutora i další náhrady nastaveny takovým způsobem, aby pokryly všechny nezbytné náklady na vymáhání uložených povinností a zároveň zajistily exekutorům za jejich činnost adekvátní zisk. Mělo by se však jednat o komplexní řešení s dlouhodobou vizí, nikoliv pouze o opakované dílčí novelizace. Ke spravedlivým výsledkům pak zcela jistě nelze dospět na základě populistických návrhů, které slouží jen k získání snadných politických bodů.

Závěrem je třeba doplnit, že exekutor a oprávněný mohou uzavřít písemnou smlouvu o vedení exekuce, ve které lze sjednat též smluvní odměnu. Takto sjednaná odměna však není nákladem exekuce a zároveň žádným způsobem neovlivňuje právo exekutora na tarifní odměnu a další náhrady stanovené exekučním řádem.²⁴⁴

3.2.1.2. Ostatní náklady exekuce

Kromě odměny náleží exekutorovi též náhrada hotových výdajů v paušální částce 3 500,- Kč. Tato náhrada v sobě zahrnuje dle demonstrativního výčtu zejména soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, úhrady osobám provádějícím přepravu zásilek, telekomunikační poplatky, odborná vyjádření, opisy, fotokopie a náhrady nákladů na vložení či získání dat z centrálních informačních systémů.²⁴⁵ Pokud účelně vynaložené hotové výdaje překročí částku 3 500,- Kč, pak mohou být exekutorovi nahrazeny v plné výši, avšak za předpokladu, že jejich vznik doloží²⁴⁶.

²⁴⁴ Ustanovení § 90 odst. 2 exekučního řádu.

²⁴⁵ Srov. ustanovení § 90 odst. 1 exekučního řádu a ustanovení § 13 odst. 1 exekučního tarifu.

²⁴⁶ Ustanovení § 13 odst. 2 exekučního tarifu.

Exekutorovi se vždy nahrazují zvláště účelně vynaložené náklady na znalecké posudky a překlady²⁴⁷. Oproti tomu se exekutorovi nenahrazují výdaje na běžný provoz exekutorského úřadu (např. platby za nájemné a elektřinu) ani na běžné administrativní a jiné práce související s exekuční činností. K pokrytí těchto nákladů slouží exekutorovi výhradně odměna.²⁴⁸

Obdobně jako v případě odměny exekutora dochází ke snížení paušální náhrady hotových výdajů na částku 1 750,- Kč za předpokladu, že povinný dobrovolně splní všechny své povinnosti nejpozději do 30 dnů ode dne doručení výzvy exekutora²⁴⁹.

Ústavní soud se též vyjádřil k náhradě hotových výdajů exekutora za situace, kdy dojde k dobrovolnému splnění ze strany povinného v době před doručením vyrozumění o zahájení exekuce. Podle Ústavního soudu nemá exekutor v takovém případě nárok na paušální náhradu hotových výdajů, a to ani ve snížené výši. Náhradu hotových výdajů je třeba vyčíslit pouze na základě prokazatelných výdajů, které vznikly soudnímu exekutorovi do okamžiku, než bylo povinným dlužné plnění uhrazeno.²⁵⁰

Výše náhrady cestovních výdajů exekutora se určuje podle zvláštních právních předpisů²⁵¹. Tato náhrada je však součástí nákladů exekuce jen do výše 1 500,- Kč za jednu cestu do místa, jež není sídlem exekutora, a zpět.²⁵²

Exekutorovi náleží též náhrada za ztrátu času stráveného na cestě do místa, které není sídlem jeho úřadu a zpět, pokud v tomto místě vykonává úkony exekuční činnosti. Náhrada činí 50,- Kč za každou započatou čtvrt hodinu a do nákladů exekuce se započítává pouze do výše 500,- Kč za jednu cestu do předmětného místa a zpět.²⁵³

Účelně vynaložené cestovní výdaje a ztrátu času přesahující výše uvedené částky, které se započítávají do nákladů exekuce, hradí exekutorovi oprávněný²⁵⁴.

²⁴⁷ Ustanovení § 13 odst. 5 exekučního tarifu.

²⁴⁸ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 235, s. 584-585.

²⁴⁹ Ustanovení § 13 odst. 3 exekučního tarifu.

²⁵⁰ Srov. nálezy Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 2930/09 či nálezy Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2012, sp. zn. II. ÚS 3726/11.

²⁵¹ Jedná se o stejné prepisy jako v případě účastníků řízení a jejich právních zástupců – k tomu více viz poznámka sub 18.

²⁵² Ustanovení § 13 odst. 6 exekučního tarifu.

²⁵³ Ustanovení § 14 exekučního tarifu.

²⁵⁴ Ustanovení § 87 odst. 1 věty třetí exekučního řádu.

Pokud exekutor doručuje písemnost v exekučním řízení sám, náleží mu za to též náhrada, kterou tvoří účelně vynaložené hotové výdaje a paušální částka ve výši 50,- Kč za doručení jedné písemnosti²⁵⁵.

Jestliže je prováděna exekuce prodejem závodu, patří mezi její náklady odměna a náhrada nákladů správce závodu, jejichž výši určuje vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 485/2000 Sb., o výši odměny správců podniku, způsobu jejího určení a určení náhrady jejich hotových výdajů.

Součástí nákladů exekuce je i daň z přidané hodnoty, pokud je exekutor či správce závodu jejím plátcem. Základem daně je buď odměna exekutora včetně všech dalších náhrad, nebo odměna a náhrada nákladů správce podniku.²⁵⁶

3.2.1.3. Náklady účastníků exekučního řízení

Exekuční řád neobsahuje obecnou úpravu určující, co lze považovat za náklady účastníků exekučního řízení. Proto je třeba stejně jako v případě soudního výkonu rozhodnutí vycházet z ustanovení § 137 o. s. ř. V exekučním řízení se též uplatní pravidlo, podle kterého každý účastník platí své vlastní náklady a náklady svého zástupce²⁵⁷.

S účinností od 1. 7. 2015 byl do exekučního řádu zařazen nový § 89a, který téměř identickým způsobem, jako to činí ustanovení § 151 odst. 3 o. s. ř., přiznává paušální náhradu hotových výdajů účastníkovi nezastoupenému právním zástupcem. Toto nové ustanovení však považuji za nadbytečné a jeho zařazení do exekučního řádu za nesystematické. Jak již bylo uvedeno, exekuční řád v otázce nákladů účastníků exekučního řízení vychází ze subsidiárního použití občanského soudního řádu, a to jak při vymezení jednotlivých druhů nákladů, tak při způsobu určení jejich konkrétní výše. Při určení výše náhrady hotových výdajů by tedy zcela jistě bylo možné v exekučním řízení aplikovat subsidiárně ustanovení § 151 odst. 3 o. s. ř., obdobně jako v případě určení výše odměny za zastupování na základě ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř.

²⁵⁵ Ustanovení § 15 exekučního tarifu.

²⁵⁶ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 235, s. 586.

²⁵⁷ Použije se subsidiárně ustanovení § 140 odst. 1 o. s. ř.

Exekutor má právo požadovat od oprávněného přiměřenou zálohu na náklady exekuce²⁵⁸. Spotřebovaná část této zálohy se následně stává nákladem oprávněného²⁵⁹. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně zdůraznil, že záloha má sloužit „*k zajištění prostředků pro další vedení exekuce, které směřuje k jejímu úspěšnému ukončení, tj. ke skutečnému vymožení plnění, jež je jejím předmětem*“²⁶⁰. Exekutor tedy nesmí zneužívat tohoto institutu k odvrácení nepříznivých důsledků, které by pro něj vyplývaly ze zastavení exekuce pro nemajetnost povinného.

Ze strany Ministerstva spravedlnosti přicházejí v posledních letech opakovaně návrhy na zavedení povinnosti oprávněného složit na začátku exekuce zálohu na její náklady. Podle mého názoru je v tomto případě zásadní, v jaké výši by měla být povinná záloha stanovena. Pokud by sloužila toliko k pokrytí nezbytných výdajů exekutora, jednalo by se zřejmě o opatření akceptovatelné. Jestliže by však záloha měla dosahovat vyšších částek (v některých variantách bylo uvažováno dokonce o 50 % předpokládaných nákladů exekuce včetně odměny exekutora), pak se domnívám, že by šlo o další významnou komplikaci pro věřitele, která by ve výsledku zhoršila vymahatelnost práva v České republice. Věřitelé totiž musí vynaložit značné náklady již v průběhu nalézacího řízení. Následné další finanční zatížení (navíc často s nejistým výsledkem) by zcela jistě vedlo k tomu, že si značná část věřitelů vymáhání své pohledávky rozmyslí a raději na něj rezignuje.²⁶¹

3.2.2. Rozhodování o náhradě nákladů exekučního řízení

V exekučním řízení platí obdobně jako v případě soudního výkonu rozhodnutí základní zásada, podle které náklady exekuce i náklady oprávněného hradí povinný²⁶².

²⁵⁸ Ustanovení § 90 odst. 3 exekučního řádu. Maximální výše zálohy je upravena v ustanovení § 12 odst. 2 exekučního tarifu. Pokud oprávněný zálohu nesloží, exekutor na základě ustanovení § 55 odst. 6 exekučního řádu exekuci zastaví. Exekuci však z tohoto důvodu nelze zastavit, jsou-li splněny podmínky pro osvobození oprávněného podle zvláštního právního předpisu (§ 138 odst. 1 o. s. ř.) nebo je-li vymáháno výživné na nezletilé dítě.

²⁵⁹ Ustanovení § 90 odst. 3 věty druhé exekučního řádu.

²⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2011, sp. zn. III. ÚS 298/11. Obdobně též srov. nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2013, sp. zn. III. ÚS 2645/11 či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2205/2014.

²⁶¹ K tomu srov. ŠRÁMEK, Dušan. Nezavádějte povinné zálohy na exekuce, žádají resorty ministerstva spravedlnosti [online]. [cit. 2019-06-3].

Dostupné z WWW: <<https://www.ceska-justice.cz/2019/01/nezavadejte-povinne-zalohy-na-exekuce-zadaji-resorty-ministerstvo-spravedlnosti/>>.

²⁶² Srov. ustanovení § 87 odst. 2 a 3 exekučního řádu.

Vychází se z předpokladu, že povinný nesplněním uložené povinnosti zavinil zahájení exekučního řízení, a proto odpovídá exekutorovi i oprávněnému za náhradu nákladů, které jim při vymáhání nároku vznikly. Uvedený princip se však uplatní pouze tehdy, pokud je uložená povinnost v exekučním řízení vymožena či dobrovolně splněna na základě výzvy exekutora.²⁶³ V takovém případě rozhoduje exekutor o nákladech exekučního řízení v příkazu k úhradě nákladů exekuce. Dojde-li k zastavení exekuce, pak se při rozhodování o náhradě nákladů postupuje podle speciálního ustanovení § 89 exekučního řádu a nákladový výrok je obsažený v usnesení o zastavení exekuce (k tomu více v následující podkapitole).

Příkaz k úhradě nákladů exekuce byl tradičně pojímán jako rozhodnutí exekutora, kterým se pouze stanovuje výše nákladů exekučního řízení. Samotná povinnost k náhradě nákladů vyplývala ze zákona a formálně byla založena výrokem usnesení o nařízení exekuce.²⁶⁴ Na základě tzv. velké exekuční novely²⁶⁵ však došlo s účinností od 1. 1. 2013 k významným změnám v právní úpravě exekučního řízení. Exekuční soud již nevydává usnesení o nařízení exekuce, ale pouze pověřuje exekutora jejím vedením, přičemž „pověření“ není soudním rozhodnutím²⁶⁶. Exekutor sice následně musí označit povinnost k náhradě nákladů oprávněného a nákladů exekuce ve vyrozumění o zahájení exekuce, které zasílá povinnému, avšak vyrozumění též není rozhodnutím²⁶⁷. Oproti tomu podle novelizovaného ustanovení § 88 odst. 2 písm. f) exekučního řádu musí nově příkaz k úhradě nákladů exekuce stanovit povinnost k náhradě nákladů, včetně jejich vyčíslení a odůvodnění. Jedná se tak v podstatě o obdobu výroku rozhodnutí soudu o náhradě nákladů v nalézacím řízení.²⁶⁸

Příkaz k úhradě nákladů exekuce je tedy zvláštním typem rozhodnutí, na základě kterého exekutor ukládá povinnost k náhradě nákladů exekučního řízení povinnému a dále konkretizuje náklady co do jednotlivých položek a jejich výše²⁶⁹. Náklady exekuce a oprávněného vymáhá exekutor v rámci stejné exekuce, a to způsobem, který

²⁶³ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 235, s. 586-588.

²⁶⁴ Srov. MOLÁK, Stanislav. K některým aspektům rozhodování o nákladech exekuce. *Komorní listy*. 2018, č. 2, s. 23-30.

²⁶⁵ Zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony.

²⁶⁶ Srov. ustanovení § 43a exekučního řádu.

²⁶⁷ Srov. ustanovení § 44 exekučního řádu.

²⁶⁸ HLAVSA, Petr; DÁVID, Radovan; KOJAN, Michal. *Exekuční řád a předpisy související*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 157. ISBN 978-80-87576-54-0.

²⁶⁹ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 235, s. 593.

určí v exekučním příkazu. Exekutor může vydat nový příkaz k úhradě nákladů exekuce, pokud v průběhu jejího provádění vzniknou další náklady. V takovém případě však musí vydat zároveň i nový exekuční příkaz k jejich vymožení.²⁷⁰

Obsahové náležitosti příkazu k úhradě nákladů exekuce jsou vymezeny v ustanovení § 88 odst. 2 exekučního řádu. Důležitá je zejména podrobná specifikace jednotlivých druhů nákladů a náležité odůvodnění výpočtu jejich výše tak, aby příkaz k úhradě nákladů exekuce byl přezkoumatelný²⁷¹.

Specifickým opravným prostředkem proti příkazu k úhradě nákladů exekuce jsou námitky. Námitky může podat u exekutora každý z účastníků exekučního řízení, a to ve lhůtě 8 dnů od doručení příkazu.²⁷² Pokud exekutor námitkám v plném rozsahu vyhoví, pak vydá nový příkaz k úhradě nákladů exekuce, v němž zároveň původní příkaz zruší. Proti novému příkazu k úhradě nákladů exekuce jsou následně opět přípustné námitky. Jestliže exekutor námitkám nevyhoví v plném rozsahu, postoupí je bez zbytečného odkladu příslušnému exekučnímu soudu společně se svým vyjádřením. Exekuční soud následně musí o námitkách rozhodnout do 15 dnů, a to tak, že námitky zamítne, nebo příkaz k úhradě nákladů exekuce změní či zruší.²⁷³ Proti rozhodnutí soudu o námitkách již není přípustný žádný opravný prostředek²⁷⁴. V důsledku toho judikaturu obecných soudů, která je v této oblasti stále poměrně roztržštěná, sjednocuje svými rozhodnutími teprve až Ústavní soud.

3.2.2.1. Náhrada nákladů v případě zastavení exekuce

Pokud dojde k zastavení exekuce, pak podle ustanovení § 89 věty první exekučního řádu hradí náklady exekučního řízení účastník, který zastavení zavinil. Stejně jako v případě soudního výkonu rozhodnutí je tedy třeba zkoumat procesní zavinění některého z účastníků, a to v souvislosti s důvodem zastavení exekuce.²⁷⁵ O náhradě nákladů exekuce i o náhradě nákladů mezi účastníky navzájem rozhoduje exekutor či exekuční soud v usnesení o zastavení exekuce. Právní mocí tohoto usnesení

²⁷⁰ HLAVSA, Petr; DÁVID, Radovan; KOJAN, Michal, op. cit. sub 268, s. 157.

²⁷¹ Srov. náleží Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 336/05.

²⁷² Ustanovení § 88 odst. 3 věty první exekučního řádu.

²⁷³ HLAVSA, Petr; DÁVID, Radovan; KOJAN, Michal, op. cit. sub 268, s. 159.

²⁷⁴ Ustanovení § 88 odst. 4 věty druhé exekučního řádu.

²⁷⁵ V tomto ohledu je možné odkázat na výklad obsažený v kapitole 3.1. této práce.

automaticky zaniká účinnost příkazu k úhradě nákladů exekuce, pokud již došlo k jeho vydání. Proti usnesení o zastavení exekuce je možné podat odvolání, o kterém rozhoduje krajský soud.²⁷⁶

Velice zajímavým vývojem prošla problematika náhrady nákladů exekuce v případě jejího zastavení pro nemajetnost povinného (bezvýslednost)²⁷⁷. V současné době takovou situaci výslovně upravují ustanovení § 89 věty druhé a třetí exekučního řádu. Pro jejich správnou interpretaci je však nutné vrátit se do minulosti a zaměřit se na původní znění § 89 exekučního řádu a jeho následné změny v souvislosti s bohatou judikaturou Ústavního soudu.

Již v době nabytí účinnosti exekučního řádu byla v ustanoveních § 87 odst. 2 a 3 zakotvena stejná základní zásada jako dnes, tj. že náklady exekuce i oprávněného hradí povinný. Ustanovení § 89 exekučního řádu však tehdy obsahovalo pouze jednu větu, která stanovovala, že „*dojde-li k zastavení exekuce, může soud uložit oprávněnému, aby nahradil náklady exekuce*“. Soudy tak velice brzy musely řešit otázku, který z účastníků by podle uvedených ustanovení exekučního řádu měl hradit náklady exekuce, jestliže dojde k jejímu zastavení pro bezvýslednost. Je zřejmé, že zavinění je v takové situaci primárně na straně povinného. Pokud by však náhrada nákladů exekuce byla uložena nemajetnému povinnému, pak by náklady s ohledem na jejich nevymahatelnost nesl soudní exekutor. Při určení osoby, která v konečném důsledku uhradí náklady exekuce, je tedy třeba fakticky vybírat z dvojice oprávněný – soudní exekutor, spíše než oprávněný – povinný. Soudní praxe se při rozhodování v těchto případech rozdělila na dvě skupiny se zcela odlišným názorem a tato nejednotnost nastala i na straně samotného Ústavního soudu.

Problémem, od kterého se odvíjí i různé názory na řešení výše uvedené otázky, je dvojitý charakter postavení soudního exekutora, který na jedné straně vykonává z pověření státu veřejnou moc, avšak zároveň je též soukromým podnikatelem. Argumentace ve prospěch soudního exekutora (z hlediska náhrady nákladů exekuce) klade důraz na skutečnost, že se jedná o osobu, na kterou stát přenesl část svých mocenských pravomocí a současně stanovil, že exekutor vykonává tuto činnost

²⁷⁶ KASÍKOVÁ, Martina a kol., op. cit. sub 235, s. 607.

²⁷⁷ Jedná se o důvod uvedený v ustanovení § 268 odst. 1 písm. e) o. s. ř. K zastavení exekuce (výkonu rozhodnutí) dochází, pokud průběh exekuce (výkonu rozhodnutí) ukazuje, že výtěžek, kterého jím bude dosaženo, nepostačí ani ke krytí jejích nákladů

nezávisle a nestranně. Nezávislost soudního exekutora má být zabezpečena mimo jiné též úpravou obsaženou v ustanovení § 3 exekučního řádu, podle které exekutor vykonává exekuční činnost vždy za úplatu a současně je omezen v oblasti jiných výdělečných činností. Exekutor navíc nemůže odmítnout vedení exekuce, i kdyby měl za to, že náklady v ní nemohou být vymoženy. Podle tohoto názoru by tak měl náklady exekuce hradit v první řadě povinný, avšak není-li to možné, např. právě z důvodu jeho nemajetnosti, je třeba rozhodnout o uložení povinnosti náhrady nákladů oprávněnému. Oprávněný tak musí při podání exekučního návrhu toto riziko s ohledem na možnosti povinného zvážit.²⁷⁸

Opozitní názor naopak akcentuje postavení soudního exekutora jako soukromého podnikatele a na základě toho dovozuje, že exekutor „*má z úspěšného provedení exekuce zisk (odměnu), ale současně nese i riziko spočívající v tom, že majetek povinného nebude dostačovat k uspokojení oprávněného, ani k uspokojení nákladů exekuce*“²⁷⁹. Pokud tedy oprávněný postupuje při podávání exekučního návrhu s náležitou opatrností, pak na jeho osobu nelze přenášet podnikatelské riziko soudního exekutora.²⁸⁰

V době roztržité rozhodovací praxe se nejprve k předmětné problematice vyjádřil Nejvyšší soud, a to ve stanovisku k výkladu exekučního řádu ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. Cpjn 200/2005. Nejvyšší soud se přiklonil na stranu oprávněných, když uvedl, že není možné uložit povinnost k náhradě nákladů exekuce oprávněnému, pokud ten z procesního hlediska nezavinil zastavení exekuce.

Podstatnější však bylo, jak se k celé věci postaví Ústavní soud, jelikož Nejvyšší soud v této oblasti nerozhoduje o žádných opravných prostředcích. Ústavní soud dne 12. 9. 2006 přijal sjednocující stanovisko sp. zn. Pl. ÚS - st. 23/06 následujícího znění: „*Není porušením čl. 11 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, jestliže obecný soud při rozhodování o nákladech exekuce v případě, že je exekuce zastavena pro nedostatek majetku na straně povinného a na straně oprávněného nelze shledat procesní zavinění za zastavení exekuce (při respektování požadavku náležité opatrnosti a uvážlivosti), přizná exekutorovi náhradu nákladů řízení vůči povinnému.*“

²⁷⁸ Srov. nález Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 372/04 či nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 290/05.

²⁷⁹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. II. ÚS 150/04.

²⁸⁰ Srov. usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. III. ÚS 118/05 či usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2006, sp. zn. III. ÚS 225/06.

Zdalo se, že problematika náhrady nákladů exekuce v případě jejího zastavení pro nemajetnost povinného byla sjednocujícím stanoviskem Ústavního soudu definitivně vyřešena. Zákonodárce však názor Ústavního soudu nerespektoval a novelizací exekučního řádu provedenou s účinností od 1. 1. 2008 kromě změny ustanovení § 89 věty první exekučního řádu zakotvil do stejného paragrafu zcela novou druhou větu, podle které „v případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi oprávněný“.²⁸¹ Z dikce předmětného ustanovení i z vyjádření politiků v průběhu jeho přijímání zcela evidentně vyplývá, že účelem bylo zajistit exekutorům náhradu vynaložených výdajů v každém exekučním řízení bez ohledu na jeho výsledek.

Velice brzy po provedené novelizaci však bylo ustanovení § 89 věty druhé exekučního řádu napadeno u Ústavního soudu návrhem na jeho zrušení. V nálezu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 16/08 dospěl Ústavní soud jednoznačně k závěru, že napadené ustanovení je třeba považovat za protiústavní, pokud by se při jeho interpretaci mělo vycházet pouze z jazykového znění a z úmyslu zákonodárce. Ústavní soud však zároveň konstantně judikuje, že přichází-li v úvahu možnost ústavně konformního výkladu napadeného ustanovení, pak má tento výklad přednost před kasací takového ustanovení. Z toho důvodu Ústavní soud ustanovení § 89 věty druhé exekučního řádu nezrušil, avšak přijal tzv. interpretativní výrok, ve kterém uvedl následující: „Ustanovení § 89 věty druhé zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) (...) nutno ústavně konformně interpretovat v návaznosti na ustanovení § 89 věty první exekučního řádu tak, že v případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného je povinnost oprávněného hradit paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi odvislá od posouzení míry jeho zavinění na zastavení exekuce.“²⁸² Současná situace je tak v důsledku interpretativního výroku Ústavního soudu v podstatě stejná, jako před provedenou novelizací, i když to z ustanovení § 89 exekučního řádu není vůbec zřejmé.

Celá výše popsaná problematika má dle mého názoru původ v již zmíněném dvojím charakteru postavení soudního exekutora. Je třeba říci, že se již v době před

²⁸¹ Následně byla s účinností od 1. 11. 2009 vložena do § 89 exekučního řádu také třetí věta umožňující exekutorovi a oprávněnému předem sjednat výši účelně vynaložených nákladů pro případ zastavení exekuce pro nemajetnost povinného.

²⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 16/08.

přijetím exekučního řádu objevovala mezi odbornou veřejností řada názorů, která navrhovanou koncepci soukromých soudních exekutorů kritizovala. Například prof. JUDr. Alena Winterová, CSc. dlouhodobě zastává názor, podle kterého výkon veřejné moci nemůže být zároveň podnikatelskou činností, a celá koncepce soukromého vymáhání je tak chybná²⁸³. Je zřejmé, že případné změny vyžadují v tomto ohledu důkladnou a dlouhodobou debatu, která svým rozsahem dalece přesahuje téma mé diplomové práce.

Za současné právní úpravy je samozřejmě nutné vycházet z názorů prezentovaných Ústavním soudem. Osobně s těmito názory souhlasím pouze částečně. Oprávněný většinou nemá žádnou možnost zjistit, v jaké majetkové situaci se povinný nachází, a jestli bude jeho pohledávka v exekučním řízení dobytá. Nepovažoval bych tedy za spravedlivé „trestat“ oprávněného uložením plné náhrady nákladů exekuce v případě, že při podání exekučního návrhu zachová náležitou míru uvážlivosti. Na druhou stranu ale nelze přehlédnout skutečnost, že mezi soudním exekutorem a „klasickým“ podnikatelem existuje poměrně zásadní rozdíl. Zatímco „klasický“ podnikatel není při volbě svých klientů žádným způsobem omezen a míra podnikatelského rizika tak závisí čistě na jeho úsudku, soudní exekutor vedení exekuce odmítnout nemůže. Z tohoto důvodu bych považoval za akceptovatelné, pokud by byla stanovena povinnost oprávněného podílet se alespoň minimálním způsobem na uhrazení nezbytných výdajů exekutora v případě bezvýsledné exekuce. Takováto finanční účast oprávněného by mohla být zavedena např. ve formě povinné zálohy na náklady exekuce. Podle některých názorů by neuhrazené náklady mohl exekutorovi sanovat též stát. V současné době však takovou variantu nepovažuji za vhodnou. O podobném opatření by dle mého názoru bylo možné uvažovat pouze v souvislosti s celkovou koncepční změnou postavení soudních exekutorů.

²⁸³ Srov. WINTEROVÁ, Alena. Jiný pohled na dnešní téma. *Soudce*. 2016, č. 9, s. 33-34.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se snažil podat ucelený výklad o problematice náhrady nákladů řízení v nalézacím a exekučním (vykonávacím) řízení. Přestože jsem již v úvodu konstatoval, že se jedná o téma komplikované a rozsáhlé, v průběhu psaní diplomové práce jsem neustále nalézal nové a nové aspekty, o kterých bohužel nebylo vždy možné detailně pojednat s ohledem na omezený rozsah práce. Proto jsem se snažil popsat vždy základní principy rozhodování o náhradě nákladů řízení a z dílčích otázek jsem vybíral ty, které jsou dle mého názoru zajímavé a aktuální.

Domnívám se, že právní úprava základních pravidel pro rozhodování o náhradě nákladů řízení, která je obsažena v občanském soudním řádu, je již ustálená a nevyžaduje zásadních změn. Co se týká dílčích úprav menšího významu, bylo by možné uvažovat o doplnění ustanovení § 143 o. s. ř. o podmínku, podle které musí neúspěšný žalovaný při první příležitosti uznat nárok žalobce, pokud chce, aby mu byla přiznána náhrada nákladů řízení. V případě, že tak žalovaný neučiní, či se dokonce v průběhu řízení nároku brání, pak nemá smysl tohoto ustanovení využívat.

Částečné změny by se mohly týkat též institutu předžalobní výzvy zakotveného v § 142a o. s. ř. Pokud má mít předžalobní výzva opravdu reálný význam, měla by se lhůta k jejímu zaslání prodloužit na 10 – 14 dnů. Delší lhůtu bych již považoval za přílišné omezení žalobce. Dále by bylo možné doplnit do § 142a o. s. ř. ustanovení, podle kterého absence předžalobní výzvy nemůže vést k nepřiznání náhrady nákladů žalobci v situaci, kdy žalovaný ani po zahájení řízení svou povinnost nesplní, tak jak to již v současné době dovozuje judikatura Nejvyššího soudu.

Za nepřijatelný považuji stav právní úpravy určování odměny za zastupování, kdy již šest let odkazuje ustanovení § 151 odst. 2 o. s. ř. na neexistující právní předpis, a soudy tak musí „provizorně“ rozhodovat podle advokátního tarifu. Je tedy třeba urychleně dospět k definitivnímu řešení, které samozřejmě nemusí nutně spočívat v přijetí nové přísudkové vyhlášky, pokud z odborné diskuze vyplyne většinový názor, že určování odměny za zastupování podle advokátního tarifu je vhodnější. Varianty jsou jistě možné obě, přičemž každá má své výhody i nevýhody. Ústavní soud sice ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 vyjádřil přesvědčení, že nová právní úprava by měla zohledňovat skutečnou věcnou a časovou náročnost sporu, avšak takovýto požadavek

není dle mého názoru příliš reálný. Nedovedu si představit, podle jakých kritérií by soud měl hodnotit skutečnou náročnost sporu. Měl by tak činit např. podle počtu stran příslušného podání? Je zřejmé, že určitá míra paušalizace bude vždy nutná a obě možné varianty také s paušalizací pracují, pouze jiným způsobem. Nelze přehlédnout, že advokátní tarif je primárně předpisem, který má upravovat vztahy mezi advokátem a jeho klientem. Určování odměny za zastupování podle advokátního tarifu navíc přináší též nebezpečí kumulace opakovaných podání s obdobným obsahem či rozdílné posuzování otázky, co lze považovat za úkon právní služby. Na druhou stranu případná nová vyhláška určující odměnu za zastupování paušálním způsobem, by zcela jistě měla dostatečně umožňovat soudu, aby mohl výši odměny přizpůsobit průběhu konkrétního řízení. Není možné, aby účastníkům řízení byla přiznávána stejná náhrada nákladů na právní zastoupení bez ohledu na skutečnost, zda v řízení byly učiněny dva úkony nebo dvacet úkonů.

Nedořešené zůstávají též některé otázky týkající se náhrady nákladů exekučního řízení. Přetrvává zejména spor o to, zda by náklady bezvysledné exekuce měl nést pouze samotný exekutor v rámci svého podnikatelského rizika, či zda by se na nákladech v takovém případě měl podílet též oprávněný. Názor Ústavního soudu na tuto problematiku se zdá být jednoznačný. Domnívám se však, že jeho postup v souvislosti s podaným návrhem na zrušení ustanovení § 89 věty druhé exekučního řádu nebyl příliš šťastný. Pokud Ústavní soud měl za to, že napadené ustanovení je protiústavní, pak by bylo vhodnější přikročit k jeho zrušení, jelikož přijatý interpretativní výrok je zcela evidentně v rozporu s jazykovým zněním předmětného ustanovení i s jasným úmyslem zákonodárce. Zajímavé je, že Ústavní soud se v tomto případě rozhodl zachovat zdrženlivý přístup, což výrazně kontrastuje se zvoleným řešením při posuzování přísudkové vyhlášky, jejíž zrušení představovalo jistě mnohem závažnější zásah do právního řádu.

Je třeba říci, že Ministerstvo spravedlnosti pohled Ústavního soudu na náhradu nákladů bezvysledné exekuce příliš nesdílí, když v posledních letech opakovaně navrhuje zavedení povinných záloh na náklady exekuce, prostřednictvím kterých by se oprávněný vždy alespoň částečně podílel na pokrytí vzniklých nákladů. Jak jsem již ve své práci uvedl, považoval bych povinné zálohy za přijatelné, pokud by jejich výše byla opravdu nastavena přiměřeným způsobem. Nejsm si ale jistý, zda by takové opatření

obstálo před Ústavním soudem, když ve své podstatě vede ke stejným výsledkům, jako ustanovení § 89 věty druhé exekučního řádu.

V samotném závěru mé diplomové práce bych chtěl navázat na konstatování, kterým jsem práci začínal. Je samozřejmě nutné snažit se právní úpravu náhrady nákladů řízení neustále zdokonalovat. Kvalita samotného rozhodování o náhradě nákladů však bude vždy záviset na osobách, které příslušné právní normy aplikují, tj. zejména na soudcích. Pokud by k předmětné problematice přistupovali tak, že se jedná pouze o podružnou záležitost, které není třeba věnovat větší pozornost, jistě by to nevedlo ke spravedlivým rozhodnutím, ani pokud by právní úprava byla sebelepší. Rozhodování o náhradě nákladů řízení nesmí být pouze mechanické, naopak je třeba vždy vycházet z komplexního hodnocení všech okolností daného případu. Mám-li vycházet ze své praxe, zdá se mi, že společně se zvyšujícím se zájmem o problematiku nákladů řízení vrůstá v posledních letech i kvalita soudních rozhodnutí, a to jak v části určující, kterému z účastníků bude náhrada přiznána, tak následně při výpočtu jednotlivých položek nákladů řízení. Věřím tedy, že se jedná o nastolený trend, který bude i nadále pokračovat.

Seznam zkratek

advokátní tarif - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb

exekuční řád - zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti a o změně dalších zákonů

exekuční tarif - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem

jednací řád pro okresní a krajské soudy - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy

o. s. ř. - zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

přísudková vyhláška - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů

vyhláška o stanovení výše paušální náhrady - vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 254/2015 Sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu

z. ř. s. - zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních

Seznam použitých zdrojů

Monografie

DAVID, Ludvík et al. *Občanský soudní řád. Komentář. I. díl*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009. 1108 s. ISBN 978-80-7357-460-4.

DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

DRÁPAL, Ljubomír; BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád II. § 201 až 376. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 1776 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

HLAVSA, Petr; DÁVID, Radovan; KOJAN, Michal. *Exekuční řád a předpisy souvisící*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013. 256 s. ISBN 978-80-87576-54-0.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha II. § 79-180 občanského soudního řádu*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. 616 s. ISBN 978-80-7552-034-0.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha III. Zvláštní řízení soudní*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. 1080 s. ISBN 978-80-7552-254-2.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha IV. § 201-250l občanského soudního řádu*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. 280 s. ISBN 978-80-7552-271-9.

JIRSA, Jaromír a kol. *Občanské soudní řízení (soudcovský komentář). Kniha V. § 251-376 občanského soudního řádu*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. 632 s. ISBN 978-80-7552-273-3.

KASÍKOVÁ, Martina a kol. *Exekuční řád. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 1167 s. ISBN 978-80-7400-630-2.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 1 až 250l). Řízení sporné. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2016. 1116 s. ISBN 978-80-7478-986-1.

LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský soudní řád (§ 251 až 376). Exekuční řád. Exekuční právo. Praktický komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2015. 556 s. ISBN 978-80-7478-988-5.

SCHELLEOVÁ, Ilona a kol. *Civilní proces*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 1202 s. ISBN 80-86861-09-0.

SVOBODA, Karel et al. *Náklady řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 294 s. ISBN 978-80-7400-650-0.

SVOBODA, Karel et al. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017. 1627 s. ISBN 978-80-7400-673-9.

SVOBODA, Karel et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.

SVOBODA, Karel; ŠÍNOVÁ, Renáta; HAMULÁKOVÁ, Klára a kol. *Civilní proces. Obecná část a sporné řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014. 458 s. ISBN 978-80-7400-279-3.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. 624 s. ISBN 978-80-7502-076-5.

WINTEROVÁ, Alena; MACKOVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní. Díl druhý: Řízení vykonávací, řízení insolvenční*. 2. vydání. Praha: Leges, 2018. 384 s. ISBN 978-80-7502-299-8.

Odborné články a internetové zdroje

BALÍK, Stanislav. Lze společnost spasit novelou advokátního tarifu? *Epravo.cz* [online]. červenec 2014 [cit. 2019-02-10]. Dostupné z WWW: <<https://tablet.epravo.cz/07-2014/tema-cisla-stanislav-balik-lze-spolecnost-spasit-novelou-advokatniho-tarifu/>>.

BÍLÝ, Martin. Subjekty náhrady nákladů řízení. *Právní rozhledy*. 2010, č. 9, s. 308-315.

BRIM, Luboš. Rozhodování o nákladech řízení po zrušení rozhodnutí dovolacím soudem a bezdůvodné obohacení. *Právní rozhledy*. 2018, č. 2, s. 58-64.

Česká advokátní komora. Stanovisko ČAK k novele advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. 2014, č. 7-8, s. 5-7.

DVOŘÁK, Bohumil. Náhrada nákladů řízení neúspěšnému žalovanému. *Právní fórum*. 2010, č. 5, s. 197-203.

HENDRYCHOVÁ, Ivana. Náhrada nákladů řízení před pravomocným rozhodnutím soudu o zastavení řízení. *Právní rozhledy*. 2008, č. 23, s. 871-873.

CHALUPA, Luboš. Náklady řízení a příslušenství pohledávky nebo práva. *Právní rádce*. 2005, č. 9, s. 22.

CHALUPA, Luboš. Právní povaha nároku na náhradu nákladů řízení [online]. [cit. 2019-05-27]. Dostupné z WWW:

<<http://www.akchalupa.cz/http://www.akchalupa.cz/pravni-povaha-naroku-na-nahradu-nakladu-rizeni>>.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Paušální vyhláška proklínaná a milovaná. *Soudce*. 2012, č. 3, s. 13-16.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení v bagatelních věcech. *Právní rozhledy*. 2009, č. 13, s. 479-481.

LAJSEK, Vladimír. Náležitosti předžalobní výzvy podle § 142a OSŘ. *Právní rozhledy*. 2016, č. 13-14, s. 489-496.

MOLÁK, Stanislav. K některým aspektům rozhodování o nákladech exekuce. *Komorní listy*. 2018, č. 2, s. 23-30.

NAVRÁTIL, David. Náhrada nákladů řízení (aneb proč hledat problém tam, kde není). *Právní rozhledy*. 2009, č. 5, s. 181-183.

NYTRA, Aleš. Má advokát cestovat k soudu tramvají a bez náhrad? *Bulletin advokacie*, 2010, č. 5, s. 38-42.

PAPEŽ, Vladimír. Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 7-12.

POLANSKÝ, Petr. Náklady exekuce a problematika odměňování exekutorů v datech. *Soudce*. 2016, č. 9, s. 23-30.

SVOBODA, Karel. Odměna exekutora v judikatuře Ústavního soudu. *Jurisprudence*. 2010, č. 6, s. 26-29.

SVOBODA, Karel. Přípustnost odvolání proti nákladům řízení v „bagatelních“ sporech. Pro a Proti. *Jurisprudence*. 2008, č. 2, s. 34-35.

ŠRÁMEK, Dušan. Nezavádějte povinné zálohy na exekuce, žádají resorty ministerstvo spravedlnosti [online]. [cit. 2019-06-3]. Dostupné z WWW: <<https://www.ceska-justice.cz/2019/01/nezavadejte-povinne-zalohy-na-exekuce-zadaji-resorty-ministerstvo-spravedlnosti/>>.

TICHÝ, Jan. Náhrada nákladů při zneužití práva na zastoupení advokátem. *Právní rozhledy*. 2013, č. 19, s. 649-655.

TICHÝ, Jan. Proč „inkasní agentury“ nemají právo na náhradu za advokáta (k dezinterpretacím ústeckých rozhodnutí). *Soudce*. 2012, č. 4, s. 4-12.

VYCHOPENĚ, Martin. Úvodník legislativně přísudkový. *Bulletin advokacie*. 2014, č. 9, s. 4-5.

WINTEROVÁ, Alena. Jiný pohled na dnešní téma. *Soudce*. 2016, č. 9, s. 33-34.

Právní předpisy

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci).

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.

Zákon č. 292/2013 Sb., zákon o zvláštních řízeních soudních.

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících.

Zákon č. 417/2004 Sb., o patentových zástupcích a o změně zákona o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví.

Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád).

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů.

Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

Vyhláška Ministerstva práce a sociálních věcí č. 333/2018 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif).

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 330/2001 Sb., o odměně a náhradách soudního exekutora, o odměně a náhradě hotových výdajů správce podniku a o podmínkách pojištění odpovědnosti za škody způsobené exekutorem.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 418/2001 Sb., o postupech při výkonu exekuční a další činnosti.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 485/2000 Sb., o výši odměny správců podniku, způsobu jejího určení a určení náhrady jejich hotových výdajů.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 254/2015 Sb., o stanovení výše paušální náhrady pro účely rozhodování o náhradě nákladů řízení v případech podle § 151 odst. 3 občanského soudního řádu a podle § 89a exekučního řádu.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1967 Sb., k provedení zákona o znalcích a tlumočnících.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy.

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 13. 8. 2014, sp. zn. 22 Cdo 1655/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5415/2014.

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 9 Co 578/2000.

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2013, sp. zn. II. ÚS 736/12.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2005, sp. zn. IV. ÚS 215/05.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 9. 4. 2015, sp. zn. I. ÚS 3987/14.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 24. 1. 2017, sp. zn. II. ÚS 3148/16.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 6. 1. 2010, sp. zn. II. ÚS 3363/09.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 2010, sp. zn. 26 Cdo 1030/2010.

Nález Ústavního soudu ze dne 3. 9. 1998, sp. zn. IV. ÚS 13/98.

Nález Ústavního soudu ze dne 11. 5. 1999, sp. zn. I. ÚS 13/98.

Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 5. 3. 1997, sp. zn. 11 Cmo 18/97.

Nález Ústavního soudu ze dne 2. 10. 2008, sp. zn. II. ÚS 1619/08.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 7. 2013, sp. zn. 29 Cdo 1301/2013.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005.

Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2013, sp. zn. 21 Cdo 2511/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2016, sp. zn. 21 Cdo 5311/2015.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 2015, sp. zn. 23 Cdo 2585/2015.

Nález Ústavního soudu ze dne 30. 8. 2010, sp. zn. I. ÚS 2717/08.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 24. 4. 1975, sp. zn. 5 Cz 11/75.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 5183/2014.
Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2881/12.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 9. 2016, sp. zn. 25 Cdo 3974/2015.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 7. 12. 2016, sp. zn. 30 Cdo 2992/2016.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2017, sp. zn. 23 Cdo 962/2016.
Nález Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1085/13.
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 9. 1977, sp. zn. 2 Cmo 373/95.
Nález Ústavního soudu ze dne 17. 12. 2008, sp. zn. I. ÚS 315/07.
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 9. 2009, sp. zn. I. ÚS 1227/09.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16. 2. 2016, sp. zn. 28 Cdo 1912/2015.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2017, sp. zn. 29 Cdo 4155/2015.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 8. 2016, sp. zn. 33 Cdo 5572/2015.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 7. 2014, sp. zn. 22 Cdo 2524/2014.
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 11. 2007, sp. zn. II. ÚS 439/06.
Nález Ústavního soudu ze dne 13. 1. 2005, sp. zn. IV. ÚS 1/04.
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 804/08.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 11. 2017, sp. zn. III. ÚS 3018/17.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2019, sp. zn. I. ÚS 600/19.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 9. 2015, sp. zn. 29 Cdo 170/2015.
Nález Ústavního soudu ze dne 17. 1. 2017, sp. zn. III. ÚS 3592/16.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 3. 2018, sp. zn. 29 Cdo 1668/2016.
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 3. 2010, sp. zn. IV. ÚS 3243/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. II. ÚS 1215/10.
Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. IV. ÚS 1087/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 6. 6. 2013, sp. zn. I. ÚS 4229/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 23. 11. 2010, sp. zn. III. ÚS 2984/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2014, sp. zn. IV. ÚS 474/13.
Nález Ústavního soudu ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. I. ÚS 195/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 6. 2. 2015, sp. zn. I. ÚS 3705/14.
Nález Ústavního soudu ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. I. ÚS 3819/13.
Nález Ústavního soudu ze dne 12. 4. 2016, sp. zn. I. ÚS 3916/14.
Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 19. 11. 2013, č.j. 5 Cmo 368/2013-22.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2015, sp. zn. 29 Cdo 2620/2014.
Nález Ústavního soudu ze dne 16. 4. 2019, sp. zn. III. ÚS 3166/18.
Nález Ústavního soudu ze dne 11. 7. 2006, sp. zn. IV. ÚS 323/05.
Nález Ústavního soudu ze dne 3. 3. 2009, sp. zn. IV. ÚS 215/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 2. 4. 2015, sp. zn. II. ÚS 2994/14.
Nález Ústavního soudu ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. II. ÚS 1605/15.
Nález Ústavního soudu ze dne 22. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS 1441/11.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. 22 Cdo 2059/2015.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, sp. zn. 22 Cdo 1523/2017.
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2010, sp. zn. I. ÚS 1283/10.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 6. 2017, sp. zn. 28 Cdo 5937/2016.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2016, sp. zn. 22 Cdo 1314/2015.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 10. 2015, sp. zn. 28 Cdo 1441/2015.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 29 ICdo 62/2014.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 12. 2013, sp. zn. 20 Cdo 1013/2013.
Nález Ústavního soudu ze dne 19. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 594/10.
Nález Ústavního soudu ze dne 16. 9. 2009, sp. zn. II. ÚS 2085/08.
Nález Ústavního soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. III. ÚS 3168/08.
Nález Ústavního soudu ze dne 17. 8. 2010, sp. zn. II. ÚS 1061/10.
Nález Ústavního soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. I. ÚS 2469/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 21. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 2930/09.
Nález Ústavního soudu ze dne 19. 1. 2012, sp. zn. II. ÚS 3726/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 10. 11. 2011, sp. zn. III. ÚS 298/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2013, sp. zn. III. ÚS 2645/11.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 7. 2014, sp. zn. 21 Cdo 2205/2014.
Nález Ústavního soudu ze dne 8. 8. 2005, sp. zn. II. ÚS 372/04.
Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2006, sp. zn. I. ÚS 290/05.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 31. 8. 2004, sp. zn. II. ÚS 150/04.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 29. 6. 2005, sp. zn. III. ÚS 118/05.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 4. 2006, sp. zn. III. ÚS 225/06.
Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 12. 1983, sp. zn. 3 Cz 69/83.
Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13.

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 9. 2005, sp. zn. IV. ÚS 215/05.
Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12.
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 1. 2017, sp. zn. 23 Cdo 938/2016.
Nález Ústavního soudu ze dne 29. 3. 2012, sp. zn. I. ÚS 3923/11.
Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2777/11.
Nález Ústavního soudu ze dne 25. 7. 2012, sp. zn. I. ÚS 988/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 19. 6. 2007, sp. zn. II. ÚS 187/06.
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 2. 2015, sp. zn. 29 Cdo 4388/2013.
Nález Ústavního soudu ze dne 11. 4. 2012, sp. zn. IV. ÚS 498/12.
Nález Ústavního soudu ze dne 1. 3. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 8/06.
Nález Ústavního soudu ze dne 14. 8. 2018, sp. zn. Pl. ÚS 14/17.
Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 15. 2. 2006, sp. zn. Cpjn 200/2005.
Stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 12. 9. 2006, sp. zn. Pl. ÚS - st. 23/06.
Nález Ústavního soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 16/08.

Náhrada nákladů řízení v nalézacím a exekučním řízení

Abstrakt

Cílem diplomové práce je podat ucelený výklad o problematice náhrady nákladů řízení v nalézacím a exekučním řízení. Přestože se podle některých názorů jedná pouze o podružnou součást civilního procesu, pro samotné účastníky řízení tomu tak jistě není. Jedná se o téma velice aktuální a zajímavé, které v posledních letech prochází bouřlivým vývojem.

Práce je členěna na úvod, tři hlavní části a závěr. Úvod je věnován zejména vymezení cílů diplomové práce a zájmu odborné i laické veřejnosti o problematiku náhrady nákladů řízení.

V první části se práce zabývá obecnou charakteristikou institutu nákladů řízení a definuje základní pojmy vztahující se k této problematice. Následně jsou popsány jednotlivé druhy nákladů řízení a jejich právní úprava.

Druhá část práce je zaměřena na náhradu nákladů nalézacího řízení. Nejprve je výklad věnován obecným pravidlům obsaženým v občanském soudním řádu, která vycházejí zejména ze zásady úspěchu ve věci a ze zásady zavinění. Popsány jsou však také všechny výjimky, které tyto zásady doplňují. Druhá část se dále zabývá účelností vynaložených nákladů, instituty předžalobní výzvy, moderačního práva a také rozhodnutím o náhradě nákladů řízení. Následně je pojednáno o speciální úpravě náhrady nákladů řízení obsažené v zákoně o zvláštních řízeních soudních a rovněž o problematice opravných prostředků.

Ve třetí části se práce věnuje náhradě nákladů vykonávacího řízení. S ohledem na dvoukolejnost české právní úpravy je tato část rozdělena na kapitulu o náhradě nákladů výkonu rozhodnutí podle občanského soudního řádu a kapitulu o náhradě nákladů exekučního řízení podle exekučního řádu. V obou těchto kapitolách jsou nejprve rozebrány specifické druhy nákladů řízení a následně též pravidla pro jejich placení a náhradu. Výklad je zaměřen zejména na druhy nákladů exekuce a na náhradu nákladů bezvysledné exekuce.

Závěr obsahuje shrnutí celé problematiky a úvahy o možných změnách právní úpravy.

Klíčová slova: náhrada nákladů, civilní řízení, úspěch ve věci

Reimbursement of costs in trial proceedings and enforcement proceedings

Abstract

The aim of the thesis is to describe comprehensively the issue of reimbursement of costs in trial proceedings and enforcement proceedings. Sometimes, it is considered to be only a marginal part of the civil procedure, however the reimbursement of costs is certainly very important for both parties to a case. Reimbursement of costs of proceedings is a very interesting topic that has been undergoing turbulent development in recent years.

The thesis is divided into an introduction, three main parts and a conclusion. The introduction focuses mainly on the definition of the objectives of the thesis and subsequently the interest of the general public in the issue of reimbursement of cost is analyzed.

The first part provides the general description of the institute of costs of proceedings and defines the essential terms related to this issue. Subsequently, the types of costs of proceedings and legal regulation connected with them are examined.

The second part of the thesis focuses on reimbursement of costs in trial proceedings. The initial chapter explicates general rules contained in the Civil Procedure Code, which are based mainly on the principle of success in the case and the principle of fault. All exceptions to these principles are described too. The second part of the thesis also deals with the efficient spending of costs, the reminder before court action, the discretionary power of a judge and the decision-making process on reimbursement of costs. Finally, special rules contained in the Act on Special Court Proceedings as well as remedies are outlined.

The third part is concerned with reimbursement of costs in enforcement proceedings. This part is divided into the chapter that analyzes reimbursement of costs in enforcement proceedings under the Civil Procedure Code and the chapter which examines reimbursement of costs in enforcement proceedings under the Enforcement Code. In both of these chapters, the specific types of costs are mentioned first. Rules determining who pays costs of proceedings and who reimburses costs of proceedings

are explicated afterwards. Emphasis is placed on the types of costs which are reimbursed in enforcement proceedings conducted under the Enforcement Code.

The conclusion contains a summary of the issue and possible changes to the legislation are discussed there too.

Key words: reimbursement of costs, civil proceedings, success in the case